

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Громадська організація «Ла Страда-Україна»

**ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ
МИРНИМ ШЛЯХОМ.
БАЗОВІ НАВИЧКИ
МЕДІАЦІЇ ОДНОЛІТКІВ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Громадська організація «Ла Страда-Україна»

**ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ.
БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАЦІЇ ОДНОЛІТКІВ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Друге видання, перероблене та доповнене

Київ-2024

Зміст

Розділ 1. Навчальна програма факультативу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»	5
Розділ 2. Навчальна програма гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації однолітків».....	39
Розділ 3. Програма навчального тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»	74
Розділ 4. Додатки	106-131
Додаток 1. Етичний кодекс посередників і посередниць однолітків служби порозуміння закладу освіти	106
Додаток 2. Етичний кодекс посередників і посередниць національної медіаторської мережі громадської організації «Ла Страда-Україна».....	110
Додаток 3. Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків	115
Додаток 4. Типовий порядок створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти	116
Додаток 5. Етичний кодекс медіаторів і медіаторок однолітків служби порозуміння закладу освіти	120
Додаток 6. Етичний кодекс медіаторів і медіаторок національної медіаторської мережі громадської організації «Ла Страда-Україна»	124
Додаток 7. Бланк ведення конфліктної ситуації медіатором/медіаторкою однолітків	130
Додаток 8. Бланк попередньої (індивідуальної) зустрічі медіатора/медіаторки зі стороною конфлікту	131

**Інформація про авторок та упорядницю навчально-методичного
посібника «Вирішення конфліктів мирним шляхом.
Базові навички медіації однолітків»**

Андреєнкова Вероніка Леонідівна	Директорка департаменту науково-методичної роботи і медіації ГО «Ла Страда-Україна», медіаторка
Мотилук Марія Олексіївна	Міжнародна медіаторка, фасилітаторка, адвокатка, керівниця ГО «Подільський центр медіації», засновниця та постійна тренерка Школи Медіації і Права
Левченко Катерина Борисівна	Урядова уповноважена з питань гендерної політики, докторка юридичних наук, кандидатка філософських наук, професорка
Матвійчук Марина Миколаївна	Начальниця відділу соціальної роботи в громаді Черкаського міського центру соціальних служб, канд. пед. наук
Харківська Тетяна Андріївна	Менеджерка в соціальній сфері ГО «Ла Страда-Україна»

РОЗДІЛ 1. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ФАКУЛЬТАТИВУ «ВИРІШУЮ КОНФЛІКТИ ТА БУДУЮ МИР НАВКОЛО СЕБЕ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної Програми

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання розбудови безпечного освітнього простору на засадах відновного підходу. Сучасні заклади освіти відіграють важливу роль у створенні умов для формування у здобувачів/здобувачок освіти моделей ненасильницької поведінки, зокрема ставлень та навичок, які потрібні, щоб попередити та запобігти проявам насильства, налагодити конструктивне спілкування, щоб вирішувати конфлікти мирним шляхом, досягати порозуміння та взаємодіяти на шляху до встановлення миру та його подальшої розбудови.

Вагомим кроком у побудові безпечного освітнього простору та зменшенні рівня конфліктності є запровадження в освітній процес відновного підходу, відновних практик, зокрема посередництва та медіації у врегулюванні конфлікту/спору, медіації та створення служб порозуміння в закладах освіти. Діяльність служб порозуміння в закладі освіти має реалізувати два суспільно значущі завдання: зменшення соціальної напруженості взаємостосунків у колективі; формування навичок ненасильницького спілкування та нового досвіду виходу з конфліктних ситуацій, відновлення здатності учасників/учасниць освітнього процесу розуміти одне одного і домовлятися про прийнятні для них варіанти вирішення конфліктних ситуацій.

Даний посібник є другим виданням, переробленим і доповненим, Комплекту освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації»/В. Л. Андрєєнкова, К. Б. Левченко, Н. В. Лунченко, М. М. Матвійчук. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2018. – 144 с., схваленого для використання в закладах освіти Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (протокол №3 від 01.08.2018 р.) і є логічним продовженням системної діяльності ГО «Ла Страда-Україна» у співпраці з Міністерством освіти і науки України на шляху розвитку соціально-педагогічної медіації та впровадження відновного підходу в освітній процес, яка реалізується з 2015 р.

Важливим напрямом роботи ГО «Ла Страда-Україна» є процес інституалізації створення безпечного освітнього середовища, впровадження відновного підходу в освітній процес, вирішення конфліктів мирним шляхом між учасниками/учасницями освітнього процесу, посередництва та медіації однолітків через комплекс освітніх програм та інноваційних засобів навчання, схвалених МОН України:

- La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будуємо мир навколо себе», 2020.
- La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019.

- La Strada Ukraine. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння», 2020.
- Андрєєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андрєєнкова, М. Мотилук. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с.
- Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс.
- Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. – Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. – 200 с.
- Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна, 2023. 186 с.
- Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с.
- Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с.

Програма факультативу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» розроблена на основі вище зазначених навчально-методичних доробок та включає практичний досвід роботи медіаторів і медіаторок Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна».

Впровадження Програми факультативу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» передбачене завданнями наступних документів:

- ▶ законів України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-19 (ст. 6, 12), «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX, «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р. № 2657- VIII, «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. № 2229-VIII, «Про медіацію» від 16.11.2021 р. № 1875-IX;
- ▶ указів Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» від 25.05.2020 р. №195/2020, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24.03.2021 р. № 119/2021, «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019;
- ▶ постанов Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 01.06.2020 р. № 585, «Про організацію надання соціальних послуг» від 01.06.2020 р. № 587, «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому на-

- сильству і насильству за ознакою статі» від 22.08.2018 р. № 658, «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» від 24.02.2021 р. № 145, «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30.09.2020 р. № 898, «Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» від 13.12.2017 р. № 1071;
- ▶ розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21.04.2021 р. № 361-р, «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти» від 07.04.2023 р. № 301-р;
  - ▶ наказів Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» від 22.05.2018 р. № 509, «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 р. № 1646, «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 26.02.2020 р. № 293, «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293» від 20.03.2020 р. № 420, «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» від 02.10.2018 р. № 1047, «Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 р. № 1115;
  - ▶ листів Міністерства освіти і науки України «Про затвердження наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 11.02.2020 р. № 1/9-80, «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 20.03.2020 р. № 6/480-20, «Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646» від 16.04.2020 р. № 063/4673, «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню)» від 14.08.2020 р. № 1/9-436, «Щодо окремих питань організації освітнього процесу в умовах воєнного стану» від 03.11.2023 № 1/17310-23, «Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2023/2024 навчальному році» від 21.08.2023 № 1/12492-23 та рекомендацій Державної служби якості освіти «Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки». Також Програма факультативу складена відповідно до частини другої статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-III, наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження «Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України» від 22.07.2008 р. № 676 та методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 16.08.2023 р. № 21/08-1330).

Мета та завдання Програми

Мета Програми: створення умов для формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів/здобувачок освіти, що передбачає виявлення ними конфліктологічної компетентності, вмінь і навичок вирішення конфліктів мирним шляхом, ненасильницької поведінки та громадянської позиції.

Завдання Програми:

- надати базові теоретичні знання з конфліктології;
- ознайомити з основними засадами миробудування;
- ознайомити з поняттям «насильство», його видами;
- закріпити практичні навички вирішення проявів насильства у повсякденному житті;
- опанувати ненасильницьку модель поведінки;
- відпрацювати практичні навички протидії булінгу;
- сформувати розуміння гендерної рівності;
- сформувати навички протидії дискримінації за статевими, віковими, етнічними, культурними ознаками, віросповіданням, ознаками відсутності/наявності інвалідності тощо;
- сформувати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- опрацювати поняття «відновні практики», їхню роль і значення для закладу освіти;
- сформувати навички вирішення конфліктів за допомогою посередників/посередниць однолітків;
- ознайомити з цінностями та принципами медіації як інструменту вирішення конфліктів, що базується на врахуванні інтересів сторін конфлікту;
- опрацювати етичні вимоги до медіатора служби порозуміння;
- відпрацювати навички ведення процедури медіації;
- опрацювати вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіацій;
- відпрацювати навички проведення відновної практики «Коло»;
- відпрацювати навички відновної комунікації;
- ознайомити з механізмом діяльності служби порозуміння закладу освіти;
- сформувати розуміння безпечного освітнього середовища;
- сформувати розуміння важливості участі учнівської молоді у миробудуванні та вирішенні конфліктів мирним шляхом;
- сформувати розуміння важливості участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів і миробудуванні.

Основні ідеї Програми

В основі Програми «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» лежить ідея, яка передбачає формування у здобувачів/здобувачок освіти вміння ефективно вирішувати конфлікти, бути толерантними до думки інших, протистояти

насильству, булінгу, дискримінації в колективі, брати відповідальність за побудову миру, дотримуватися рівних прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

Концептуальна ідея Програми передбачає формування у здобувачів/здобувачок освіти вміння мирно вирішувати конфлікти, керуватися загальнолюдськими цінностями у спілкуванні з іншими, пропагуючи ідеї миробудування та медіації.

У змісті Програми зроблено акцент на формування таких життєвих навичок: ефективна комунікація, управління конфліктами, толерантність, недискримінація, управління емоціями, формування ненасильницької поведінки, цінностей тощо.

Зазначене вище можливе через активне визначення особистістю власної системи цінностей, що виявляється у системі дій людини. Саме тому в основі Програми закладено базові компоненти миробудування: ставлення до миру; знання конфлікту; конструктивна комунікація; мирне врегулювання конфлікту, недискримінація, рівність прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

Зміст згаданих базових компонентів розкривається у наступних тематичних розділах.

РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир: розуміння вихованцями/вихованками поняття «мир», власної ролі у миробудуванні, формування нетерпимості до насильства, дискримінації, розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт: ознайомлення з поняттям «конфлікт», його причинами та наслідками, обговорення типології конфліктів, розуміння структури конфлікту, розуміння гендерної складової конфлікту.

РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт: аналіз конфліктної ситуації з огляду стилів вирішення конфліктів, аналіз конфліктної ситуації з огляду позицій та інтересів, ознайомлення з етапами вирішення конфлікту.

РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті: формування навичок активного слухання співрозмовника, формулювання запитань, резюмування та перефразування, надання зворотного зв'язку, формулювання «Я-тверджень».

РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики: дотримуватися принципів миробудування; конструктивно вирішувати конфлікти.

РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти: дотримуватися етичних норм посередника/посередниці однолітків; орієнтуватися в етапах посередництва.

РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків: добирати конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; добирати ефективні методи втручання в конфлікт.

РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння: планувати діяльність служби порозуміння; розробляти інформаційно-просвітницькі кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

РОЗДІЛ 9. Знати медіацію: усвідомлення необхідності впровадження відновних практик у закладі освіти, формування уявлення про місце медіації серед інших відновних практик та її переваги, усвідомлення необхідності дотримуватися

правил і принципів у процесі проведення медіації, аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки, опрацювання етапів медіації.

РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію: опановування технологією складання вступного слова медіатора/медіаторки, відпрацювання поведінки медіатора/медіаторки під час індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту, формування навичок проведення медіації, розуміння конфліктів, які можна вирішити за допомогою медіації, обмеження в проведенні медіації, механізм діяльності служб порозуміння закладу освіти.

РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів: відпрацювання технік ефективної комунікації, розвиток комунікативної компетентності, визначення стилів спілкування медіатора/медіаторки.

РОЗДІЛ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації: робота із ситуаціями медіації, аналіз складних ситуацій в медіації, виявлення маніпуляцій в спілкуванні сторін конфлікту, визначення показників, які допомагають вчасно зупинити медіацію, вправи на формування стресостійкості медіатора/медіаторки.

Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн: визначати конфлікти в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти; застосовувати компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації; аналізувати етичні засади роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі.

Розділ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти: проводити онлайн-медіацію; долати виклики при проведенні онлайн-медіації; вести документацію; співпрацювати в наявній службі порозуміння в онлайн-форматі; проводити «онлайн-Коло».

Особливості реалізації Програми

Програма факультативу розрахована на роботу із здобувачами/здобувачками освіти закладів загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти віком 12-18 років (орієнтовно).

Програма **складена за модульною системою** із застосуванням синергетичного підходу. Загальний обсяг програми 105 акад. год.

Рекомендована періодичність проведення занять – 1 раз на тиждень.

У разі потреби в установленому порядку педагог/педагогиня може внести зміни до кількості годин у межах кожного змістового розділу, враховуючи інтереси здобувачів/здобувачок освіти.

Програма передбачає використання інтерактивних методів і технік навчання та має практичне спрямування.

Модуль 1. «Вирішення конфліктів мирним шляхом» (35 акад. год)
Програми спрямований на розвиток і розширення базових знань із конфліктології та відновного підходу, а також на розвиток конфліктологічної компетентності учнів та учениць, практичних умінь і навичок застосування відновних практик і технік відновної комунікації в освітньому процесі. Програма Модуля 1 універсальна та може викладатися незалежно від програм Модулів 2-4.

Модуль 2. «Впровадження відновних практик/відновного підходу в освітній процес» (17,5 акад. год) спрямований на опанування практичними уміннями та навичками посередництва у врегулюванні конфлікту/спору; на підготовку учнів і учениць до впровадження та поширення практики посередництва однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти (рівень посередництва). **Навчання за програмою Модуля 2 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модуля 1 цієї Програми.**

Модуль 3. «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» (35 акад. год) спрямований на розвиток базових навичок медіатора/медіаторки однолітків в закладі освіти, а також на підготовку учнів та учениць до впровадження та поширення практики медіації однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти (рівень медіації). **Навчання за програмою Модуля 3 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модулів 1-2 цієї програми.**

Модуль 4. «Вирішувати конфлікти онлайн або в змішаному форматі» (17,5 акад. год) спрямований на розвиток і закріплення базових навичок медіатора/медіаторки однолітків і підготовку до проведення медіації засобами онлайн. **Навчання за програмою Модуля 4 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модулів 1-3 цієї Програми.**

Необхідно зауважити, що для впровадження програми Модуля 2 педагог/педагогиня повинен/повинна пройти відповідне навчання та отримати сертифікат посередника/посередниці у вирішенні конфліктів/спорів; Модулів 3-4 – педагог/педагогиня повинен/повинна пройти відповідне навчання та отримати сертифікат медіатора/медіаторки.

Пропонуємо дотримуватися наступних рекомендацій при впровадженні Програми.

Заклад освіти може на свій розсуд обирати для викладання Програми факультативу окремі модулі, виходячи з особливостей освітнього процесу та рівня знань і навичок учнів/учениць.

Якщо заклад освіти від самого початку **ставить за мету створити службу порозуміння з числа учнів/учениць**, то доречніше буде запровадити програму Модулів 1 та 2 впродовж одного навчального року. При цьому вихованці/вихованки та педагог-медіатор/педагогиня-медіаторка мають можливість визначитися з майбутніми учнями-медіаторами та ученицями-медіаторками. Педагогу-медіатору/педагогині-медіаторці під час добору майбутніх медіаторів/медіаторок серед учнів/учениць бажано враховувати гендерний підхід і, якщо можна, забезпечити рівний склад хлопців і дівчат.

Важливо звернути увагу на те, щоб зміст навчання майбутніх медіаторів/медіаторок не лише відповідав логіці вивчення різних аспектів медіації, але й тісно та нероздільно поєднувався з практикою (конкретними конфліктами, які трапляються в закладі освіти). Це дозволить не лише суттєво підвищити ефективність навчання, але й сформуванню відновну культуру в закладі освіти.

Загальні риси методичної системи досягнення мети, засоби її досягнення, форми та режим заняття.

Принципи побудови та впровадження Програми: комплексність, варіативність, послідовність, логічність викладення матеріалу, його поступове ускладнення.

Кожна тема Програми містить теоретичну та практичну частини. Зокрема теоретична частина передбачає використання інформаційних повідомлень/мінілекцій, дискусій з учнями.

Практична частина передбачає роботу в малих групах, парах, моделювання та аналіз ситуацій, перегляд та обговорення відеороликів, мозкові штурми, рольові ігри, вирішення ситуацій, створення презентацій та колажів тощо.

Основною організаційною формою реалізації теми, передбаченої Програмою, є тематичне заняття з використанням елементів тренінгу.

Форми контролю за результативністю засвоєння Програми: години рефлексії до кожного розділу, підсумкове заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у тематичних конкурсах, виставках, інших формах виховної роботи.

Для глибшого формування в учнів та учениць соціально-емоційних компетентностей, ненасильницьких моделей спілкування та взаємодії, опанування методами запобігання та протидії проявам насильства та булінгу (цькування) рекомендовано пройти навчання за програмами, викладеними в посібниках:

- Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти»: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 160 с.
- Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти.: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с.
- Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід.: метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 192 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Розділи, теми занять	Рекомендовані джерела
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ	
РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир	Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черехапа, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 14-23. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.1-8.3. http://surl.li/tqjnp Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6–132. URL: http://surl.li/iewuv

	<p>Тренінг для учнів і учениць «Протидія та реагування на випадки насильства над дітьми»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 147-166. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Насильство: дізнайся, чи є воно у твоєму житті. Вмій визначати та діяти. Онлайн-тест. URL: https://la-strada.org.ua/online-test#0</p>
<p>РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андреєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 31-40. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.4, 8.5. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Анімаційні фільми «Крива конфлікту», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=oQU3HE6Crb0, «Сучасні конфлікти», YouTube. URL: https://youtu.be/aD9FCCWvX8I</p>
<p>РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андреєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 40-56. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.6., 8.7., 8.10. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Анімаційні фільми «Міст», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=P1900TBJ7q8 «На дереві», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=XM9GS1g9eSw «Фігури та форми», YouTube. URL: https://youtu.be/AUjFMK9r7Q4</p>

<p>РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черехаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 108-115 URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.8., 8.11., 8.13. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p>
<p>РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черехаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с. URL: http://surl.li/iewwq</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s</p>
<p>МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС</p>	
<p>РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір в закладі освіти</p>	<p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p>
<p>РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків</p>	<p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p>

<p>РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння</p>	<p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p> <p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p>
<p>МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ</p>	
<p>РОЗДІЛ 9. Знати медіацію</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 59-79 URL: http://surl.li/iewwq</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ</p>
<p>РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С.117-124 URL: http://surl.li/iewwq</p> <p>Додатки 8.16.,8.17., 8.21., 8.22., 8.23. http://surl.li/tqjsc</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p> <p>La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ</p> <p>La Strada Ukraine. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння», 2020 URL: https://www.youtube.com/watch?v=pKJPK54xt2Y&t=2s</p>

РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/ медіаторок	Тренінг «Підвищення комунікативних навичок учнів-медіаторів та учениць-медіаторок»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків.: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 132-141. URL: http://surl.li/iewuv
Розділ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків та аналізу відповідності практики стандартам медіації	Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud
МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ	
	Андреєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андреєнкова, М. Мотилюк. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с. URL: http://surl.li/tqjtm

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ФАКУЛЬТАТИВУ «ВИРІШУЮ КОНФЛІКТИ ТА БУДУЮ МИР НАВКОЛО СЕБЕ» 105 год

Модулі, розділи, теми занять	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ			
<i>Вступ до Модуля 1</i>		1	1
РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир			7,5
Тема 1. Корені насильства	0,5	1,5	2
Тема 2. Як протистояти булінгу	0,5	1,5	2
Тема 3. Я будую мир	0,5	1,5	2
Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт			6,5
Тема 1. Конфлікт у житті людини	0,5	0,5	1
Тема 2. Де шукати конфлікт в закладі освіти	0,5	0,5	1
Тема 3. Які бувають конфлікти	0,5	1,5	2
Тема 4. З чого складається конфлікт	0,5	1,5	2
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт			8,5
Тема 1. Як діяти в конфлікті	0,5	0,5	1
Тема 2. Що та Чому? Позиції та інтереси	0,5	1,5	2
Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту	0,5	1,5	2
Тема 4. Вирішуємо конфлікт		3	3
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті			7,5
Тема 1. Активно слухати	0,5	1,5	2
Тема 2. Відкрито запитувати	0,5	0,5	1
Тема 3. Дослівно перефразувати	0,5	1,5	2

Тема 4. Ефективно надавати зворотний зв'язок	0,5	0,5	1
Тема 5. Говорити від свого «Я»	0,5	0,5	1
Рефлексія		0,5	0,5
РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики	1	2	3
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 1	9	26	35
МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС			
РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір в закладі освіти			3
Тема 1. Що таке «посередництво», «посередник/ посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків»	0,5	0,5	1
Тема 2. Етика посередника/посередниці однолітків	0,5		0,5
Тема 3. Путівник з посередництва	0,5	1	1,5
РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків			11,5
Тема 1. Розуміти конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків	0,5	0,5	1
Тема 2. Методи втручання в конфлікт	0,5	1	1,5
Тема 3. Працюємо індивідуально	0,5	1,5	2
Тема 4. Практикум із посередництва	0,5	1,5	2
Тема 5. Рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків»		3	3
Тема 6. Як працює «Коло»	0,5	1,5	2
РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння			3
Тема 1. Створюємо службу порозуміння	0,5	0,5	1
Тема 2. Як працює служба порозуміння	0,5	0,5	1
Тема 3. Популяризуємо відновні практики/ відновний підхід і службу порозуміння		0,5	0,5
Підсумкове заняття		0,5	0,5
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 2	5	12,5	17,5

МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ			
Вступ до модуля 3	1		1
РОЗДІЛ 9. Знати медіацію			6,5
Тема 1. Що таке «медіація». Правила та принципи медіації	0,5	1	1,5
Тема 2. Етика медіатора/медіаторки однолітків	0,5	1	1,5
Тема 3. Путівник з медіації	0,5	1,5	2
Тема 4. Коли доречна медіація однолітків	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію			16,5
Тема 1. З чого починати?	0,5	1,5	2
Тема 2. Працюємо індивідуально	0,5	1,5	2
Тема 3. Практикум з медіації		8	8
Тема 4. Як працює служба порозуміння	0,5	1,5	2
Тема 5. Популяризуємо медіацію та службу порозуміння	0,5	0,5	1
Тема 6. Тримай руку на пульсі або користь від моніторингу	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
Розділ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів однолітків		5	5
Розділ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації		5	5
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 3	5,5	29,5	35
МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ			
Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн			6
Тема 1. Підходи у вирішенні конфліктів онлайн або в змішаному форматі	0,5	0,5	1
Тема 2. Особливість конфліктів в онлайн/кібер-просторі за участю здобувачів/здобувачок освіти	0,5	0,5	1

Тема 3. Підготовка та проведення медіації в онлайн-форматі	0,5	1	1,5
Тема 4. Цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/ здобувачок освіти	0,5	1	1,5
Тема 5. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів	0,5	0,5	1
Розділ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти			11
Тема 1. Практикум з проведення медіації онлайн		6	6
Тема 2. Практикум з проведення відновного «Кола» в онлайн-форматі		3	3
Тема 3. Організація діяльності наявної служби порозуміння закладу освіти в онлайн-форматі		2	2
Підсумкове заняття		0,5	0,5
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 4	2,5	15	17,5
ВСЬОГО ГОДИН ЗА ПРОГРАМОЮ			105

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ (35 год)

Вступ (1 год). Оголошення мети й завдань, а також особливостей побудови Програми «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе». Представлення принципів, за якими відбуватиметься навчання, та основних розділів Програми. Ознайомлення з планом роботи факультативу. Обговорення правил взаємодії в колективі.

РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир (7,5 год)

Тема 1. Корені насильства (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «насильство». Види та прояви насильства. Наслідки насильства.

Практична частина. Виконання вправ на формування негативного ставлення до насильства, дискримінації, формування ненасильницької поведінки, розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 1. Корені насильства).

Тема 2. Як протистояти булінгу (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «булінг». Види та ознаки булінгу. Булінг в учнівському середовищі. Куди звертатись, якщо ви опинились або стали свідками ситуації булінгу.

Практична частина. Виконання вправ на формування здатності протистояти булінгу. Практичне опрацювання історій «Булінг в учнівському середовищі».

Обговорення путівника «Поради, як уникнути булінгу». Створення порадики «Куди звертатись, якщо ви опинились або стали свідками ситуації булінгу». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 2. Як протистояти булінгу)¹. Онлайн-тест «Насильство: дізнайся, чи є воно у твоєму житті. Вмій визначати та діяти»².

Тема 3. Я будую мир (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «мир» та «миробудування». У чому цінність миру. Хто розбудовує мир. Які потрібні навички для миробудування. Участь жінок і дітей у вирішенні конфліктів і миробудуванні.

Практична частина. Виконання творчого завдання «Портрет учня/учениці миротворця/миротвориці». Вправи на розуміння поняття «мир», усвідомлення власної значущості в розбудові миру. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 3. Я будую мир).

Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «гаряча лінія». Історія Національної гарячої лінії для дітей та молоді. Принципи роботи Національної гарячої лінії для дітей та молоді. Інформація про роботу Національної гарячої лінії для дітей та молоді.

Практична частина. Вправи на підвищення довіри учнів/учениць до роботи.

Національної гарячої лінії для дітей та молоді та готовності звертатися по допомогу. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тестування до розділу 1).

РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт (6,5 год)

Тема 1. Конфлікт у житті людини (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «конфлікт». Причини конфліктів. Учасники/учасниці конфліктів. Наслідки конфліктів.

Практична частина. Вправи на усвідомлення конфлікту як важливої та невіддільної частини життя особистості. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 1. Конфлікт у житті людини).

Тема 2. Де шукати конфлікт в закладі освіти (1 год)

Теоретична частина. Конфлікти у закладі освіти: причини, рівні, наслідки.

Практична частина. Аналіз «Карти конфліктів у закладі освіти». Виконання практичних завдань у малих групах. Опрацювання матеріалу освітнього електрон-

¹ Матеріал курсу можна давати учням та ученицям на самостійне опрацювання як домашнє завдання.

² Рекомендуємо давати тест учням та ученицям тільки на самостійне опрацювання. Увага! Зверніть увагу учнів і учениць, що якщо після проходження тесту вони визначили ситуацію насильства відносно себе, то мають звернутися по допомогу до людини, якій довіряють (обговоріть, до кого вони можуть звернутися).

ного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 2. Де шукати конфлікт в закладі освіти).

Тема 3. Які бувають конфлікти (2 год)

Теоретична частина. Типологія конфліктів. Чинники конфліктів. Предметні конфлікти. Конфлікти інтересів. Конфлікт відносин. Конфлікт цінностей. Структурні конфлікти. Гендерні складові конфлікту.

Практична частина. Вправи на обговорення типології конфліктів. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 3. Які бувають конфлікти).

Тема 4. З чого складається конфлікт (2 год)

Теоретична частина. Структура конфлікту. Трикутник конфлікту. Стадії розвитку конфлікту.

Практична частина. Вправи на розуміння структури конфлікту. Робота з наочним зображенням трикутника конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 4. З чого складається конфлікт).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Аналіз емоційного стану групи. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тестування до розділу 2).

РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт (8,5 год)

Тема 1. Як діяти в конфлікті (1 год)

Теоретична частина. Дії під час конфлікту. Трикутник вирішення конфлікту. Деструктивний/конструктивний шляхи вирішення конфлікту. Стилі вирішення конфліктів.

Практична частина. Практичні вправи «Армреслінг», «Перехід на інший бік», «Девіз». Обговорення особистої поведінки в конфлікті. Аналіз конфліктної ситуації з огляду стилів вирішення конфліктів. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 1. Як діяти в конфлікті).

Тема 2. Що та Чому? Позичії та інтереси (2 год)

Теоретична частина. Позичія в конфлікті. Інтерес у конфлікті. Як відшукати позичії та інтереси сторін у конфлікті.

Практична частина. Практичні вправи «Зайди в коло», «Айсберг», «Апельсин». Аналіз конфліктної ситуації з огляду позичій та інтересів сторін. Виконання тесту К. Томаса-Кілманна з метою визначення особистого типу вирішення конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 2. Що та Чому? Позичії та інтереси).

Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту (2 год)

Теоретична частина. Етапи вирішення конфлікту. Збір інформації. Визнати наявність конфлікту. Визначення позичій, інтересів і потреб. Оцінка та вибір оптимального варіанта. Творчість. Визнання сторонами прийнятого варіанта вирішення конфлікту. Потиснення рук.

Практична частина. Практична вправа «Мої цінності». Обговорення змісту кожного з етапів вирішення конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту).

Тема 4. Вирішуємо конфлікт (3 год)

Практична вправа «Предмети». Вправи на розв'язання ситуації згідно з етапами вирішення конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 4. Вирішуємо конфлікт).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тестування до розділу 3).

РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті (7,5 год)

Тема 1. Активно слухати (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «активне слухання». Етапи активного слухання. Алгоритм використання техніки активного слухання.

Практична частина. Практичні вправи: «Зіпсований телефон», «Звіт за одну хвилину», «Вчимося слухати й розуміти почуття співрозмовника/співрозмовниці». Вправи на уважне та неуважне слухання співрозмовника/співрозмовниці. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 1. Активне слухання).

Тема 2. Відкрито запитувати (1 год)

Теоретична частина. Навіщо вміти запитувати. Види запитань. Правила формулювання запитань.

Практична частина. Практичні вправи «Постав запитання», «Дізнайся 10 фактів». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 2. Відкрито запитувати).

Тема 3. Дослівно перефразувати (2 год)

Теоретична частина. Рефлексивне слухання. Ехо-техніка. Перефразування. Правила перефразування. Резюмування та правила його використання.

Практична частина. Практична вправа «Змійка». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 3. Дослівно перефразувати).

Тема 4. Ефективно давати зворотний зв'язок (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «зворотний зв'язок». Види зворотного зв'язку. Правила надання зворотного зв'язку.

Практична частина. Вправи на вдосконалення навичок надання зворотного зв'язку.

Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 4. Ефективно давати зворотний зв'язок).

Тема 5. Говорити від свого «Я» (1 год)

Теоретична частина. Різниця між «Ти-твердженням» і «Я-твердженням». Структурні частини «Я-твердження». Формула «Я-твердження».

Практична частина. Вправи на відпрацювання навичок формулювання «Я-тверджень». **Рефлексія (0,5 год)**

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тестування до розділу 4.).

РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики (3 год)

Теоретична частина. Відновний підхід. Відновні практики. Поняття «посередництво», «медіація».

Практична частина. Виконання вправ на ознайомлення з відновними практиками як інструментом миробудування. Перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків»³. Творчий проєкт «Вирішуй конфлікти мирним шляхом!» Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 5. Відновні практики).

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо питань, які були обговорені.

МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС (17,5 год)

РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти (3 год)

Тема 1. Що таке «Посередництво», «посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків» (1 год)

Теоретична частина. Поняття «посередництво», «посередник/посередниця», «посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків» (далі за текстом «посередник/посередниця однолітків»). Принципи посередництва.

Практична частина. Робота в групах. Опрацювання понять «посередництво», «посередник/посередниця однолітків», «медіація», «медіатор/медіаторка однолітків». Колективне обговорення принципів посередництва. Перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків».

Тема 2. Етика посередника/посередниці однолітків (0,5 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «етика». Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків.

Практична частина. Аналіз етичних засад роботи посередника/посередниці однолітків. Опрацювання Етичного кодексу посередника/посередниці однолітків.

Тема 3. Путівник з посередництва (1,5 год)

Теоретична частина. Етапи посередництва. Стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту. Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків.

³ YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s

Практична частина. Практична вправа «Збери таблицю» (пазли). Колективне опрацювання «Бланка ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків».

РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків (11,5 год)

Тема 1. Розуміти конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків (1 год)

Теоретична частина. Критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків. Випадки, коли посередництво не застосовується.

Практична частина. Вправи на розуміння конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків. Колективне обговорення запитань: «Як розпізнати готовність сторін до вирішення конфлікту?», «Як зрозуміти готовність посередника/посередниці до втручання в конфлікт?»

Тема 2. Методи втручання в конфлікт (1,5 год)

Теоретична частина. Методи втручання в конфлікт: сприяння (фасилітація), переговори, примирення.

Практична частина. Вправа «Поясни». Колективне обговорення.

Тема 3. Працюємо індивідуально (2 год)

Теоретична частина. Етапи 1 «Вступний» та 2 «Підготовчий» до посередництва. Індивідуальні зустрічі зі сторонами конфлікту.

Практична частина. Вправи на відпрацювання проведення посередником/посередницею 1-го та 2-го етапів посередництва, індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту. Виконання вправ за методом «рольової гри».

Тема 4. Практикум із посередництва (2 год)

Вправи на відпрацювання проведення посередником/посередницею 3-6 етапів посередництва. Напрацювання можливих варіантів врегулювання конфлікту за етапами посередництва (використовуючи оптимальні методи втручання в конфлікт). Заповнення Бланка ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків.

Тема 5. Рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків» (3 год)

Рольова гра-симуляція «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків» (метод «Акваріум»).

Тема 6. Як працює «Коло» (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття техніки «Коло». Класифікація «Кіл». «Коло цінностей». «Коло вирішення конфліктів». «Коло ухвалення рішень». Тематичні «Кола». Правила «Кола». Принципи «Кола». Особливості проведення «Кола».

Практична частина. Вправи, які дозволяють сформувати навички проведення відновної техніки «Коло».

РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння (3 год)

Тема 1. Створюємо службу порозуміння (1 год)

Теоретична частина. Що таке служба порозуміння. Склад служби порозуміння. Як регламентується створення служби порозуміння.

Практична частина. Обговорення механізму створення служби порозуміння. Опрацювання Типового порядку створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти.

Тема 2. Як працює служба порозуміння (1 год)

Теоретична частина. План роботи служби порозуміння. Хто такий/така та що робить координатор/координаторка. Як відбувається співпраця з усіма учасниками освітнього процесу.

Практична частина. Вправи на розуміння алгоритму діяльності служби порозуміння. Практична вправа «Три кроки».

Тема 3. Популяризуємо відновні практики/відновний підхід та службу порозуміння (0,5 год)

Теоретична частина. План інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

Практична частина. Виконання вправ на аналіз інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

Підсумкове заняття (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями та ученицями опрацьованих тем.

МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ (35 год)

Вступ (1 год). Презентація історії відновних практик. Обговорення ролі медіації в освіті. Аналіз успішного досвіду медіації за кордоном.

РОЗДІЛ 9. Знати медіацію (6,5 год)

Тема 1. Що таке «медіація». Правила та принципи медіації (1,5 год)

Теоретична частина. Закон України «Про медіацію». Поняття «медіація», «медіація однолітків». Особливості медіації. Правила медіації. Характеристика принципів медіації: добровільність, неупередженість і нейтральність, конфіденційність, розподіл відповідальності. Дотримання недискримінації.

Практична частина. Вправи на формування уявлення про місце медіації серед інших відновних практик та її переваги. Виконання завдань на усвідомлення необхідності дотримуватися правил і принципів у процесі проведення медіації. Практична вправа «Великий секрет». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»⁴.

Тема 2. Етика медіатора/медіаторки однолітків (1,5 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «етика». Етичний кодекс медіатора/медіаторки однолітків.

Практична частина. Аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки. Індивідуальна робота з Етичним кодексом медіатора/медіаторки однолітків. Виконання творчого завдання: «Колаж. Портрет медіатора/медіаторки однолітків».

Тема 3. Путівник з медіації (2 год)

Теоретична частина. Етапи медіації. Підготовчий етап. Індивідуальні зустрічі зі сторонами. Медіаційна зустріч (зустріч сторін).

⁴ YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ>

Практична частина. Практична вправа «Намалюй етапи медіації». Колективне опрацювання документації медіаторів/медіаторок однолітків, тексту «Рекомендації медіаторам/медіаторкам». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе».

Тема 4. Коли доречна медіація однолітків (1 год)

Теоретична частина. Критерії добору конфліктів для медіації. Випадки, коли медіація не застосовується. Ситуації насильства, булінгу та медіація. Як розпізнати готовність сторін до медіації. Оцінка готовності медіатора/медіаторки однолітків до проведення медіації.

Практична частина. Вправи на розуміння конфліктів, які можуть бути вирішені за допомогою медіації однолітків.

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань.

РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію (16,5 год)

Тема 1. З чого починати? (2 год)

Теоретична частина. Навіщо вступне слово медіатора/медіаторці? Структура вступного слова медіатора/медіаторки. Особливості вступного слова медіатора/медіаторки.

Практична частина. Виконання вправ на опановування технологією складання вступного слова медіатора/медіаторки. Опрацювання тексту «Сценарій медіаційної зустрічі (приклад)». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе».

Тема 2. Працюємо індивідуально (2 год)

Теоретична частина. Індивідуальні зустрічі зі сторонами конфлікту. Правила індивідуальної зустрічі. Зміст індивідуальної зустрічі.

Практична частина. Вправи на відпрацювання поведінки медіатора/медіаторки на індивідуальній зустрічі зі стороною конфлікту.

Тема 3. Практикум з медіації (8 год)

Виконання вправ за методом «рольової гри» на формування навичок проведення медіації. Обговорення власної готовності до впровадження медіації. Аналіз успіхів і складнощів під час проведення медіації (рольової гри). Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе».

Тема 4. Як працює служба порозуміння (2 год)

Теоретична частина. План роботи служби порозуміння. Як відбувається співпраця з усіма учасниками/учасницями освітнього процесу.

Практична частина. Вправи на розуміння алгоритму діяльності служби порозуміння. Практична вправа «Три кроки». Вправа на розуміння особистої ролі та ролі кожного/кожної в діяльності служби порозуміння.

Тема 5. Популяризуємо медіацію та службу порозуміння (1 год)

Теоретична частина. План інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації медіації та служби порозуміння.

Практична частина. Виконання вправ для аналізу інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації медіації та служби порозуміння. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння».

Тема 6. Тримай руку на пульсі або користь моніторингу (1 год)

Теоретична частина. Система моніторингу діяльності медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння. Документація медіатора/медіаторки однолітків.

Практична частина. Практична вправа «Складаємо медіаційну справу».

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань.

Розділ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/медіаторок однолітків (5 год)

Комунікативна компетентність. Техніки ефективної комунікації.

Розділ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків та аналізу відповідності практики стандартам медіації (5 год)

Як протистояти маніпуляціям з боку учасників/учасниць. Як дотриматися нейтральності та неупередженості. Стресостійкість медіатора/медіаторки однолітків.

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем.

МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ (17,5 год)

Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн (6 год)

Тема 1. Підходи у вирішенні конфліктів онлайн або в змішаному форматі (1 год)

Теоретична частина. Актуальні виклики, що зумовлюють необхідність запровадження інституту онлайн-медіації в Україні. Поняття термінів: «онлайн вирішення спорів» (Online Dispute Resolution (ODR)); «інтернет-врегулювання спорів» (Internet Dispute Resolution (IDR)); «електронне врегулювання спорів» (Electronic Dispute Resolution (EDR)); «електронно-альтернативне врегулювання спорів» (Electronic ADR (EADR)); «онлайн-альтернативне врегулювання спорів» (Online ADR (OADR)).

Практична частина. Колективне обговорення «Особливості, переваги/можливості та ризики вирішення/врегулювання спорів (онлайн-посередництва) та онлайн-медіації». Вправа на розуміння примирних процедур та особливості їхнього онлайн-формату.

Тема 2. Особливість конфліктів в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти (1 год)

Теоретична частина. Конфлікти у кіберпросторі. Особливості конфліктів в онлайн/кіберпросторі. Види конфліктів у кіберпросторі.

Практична частина. Складання карти можливих конфліктів в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти.

Тема 3. Підготовка та проведення медіації в онлайн-форматі (1,5 год)

Теоретична частина. Онлайн-медіація. Компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації. Етапи онлайн-медіації.

Практична частина. Вправи на опрацювання особливостей реалізації етапів медіації в онлайн-форматі.

Тема 4. Цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти (1,5 год)

Теоретична частина. Перелік цифрових інструментів для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти та переваги їхнього застосування.

Практична частина. Вправа на опрацювання вибору тих інструментів, які найкраще відповідають потребам учасників/учасниць онлайн-медіації та забезпечують якість і безпеку комунікації.

Тема 5. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів (1 год)

Теоретична частина. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів.

Практична частина. Вправа на аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі.

Розділ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти (11 год)

Тема 1. Практикум з проведення онлайн-медіації (6 год)

Правила медіації в онлайн-форматі. Вступне слово медіатора/медіаторки при проведенні онлайн-медіації. Документація медіатора/медіаторки. Правила взаємодії сторін між собою та з медіатором/медіаторкою під час онлайн-медіації. Виклики при проведенні онлайн-медіації. Виконання вправ за методом «рольової гри» для формування навичок проведення онлайн-медіації.

Тема 2. Практикум з проведення відновного «Кола» в онлайн-форматі (3 год)

Техніка відновного «Кола» в онлайн-форматі. Переваги проведення відновних «Кіл» в онлайн-форматі серед учасників/учасниць освітнього процесу. Правила відновного «Кола» в онлайн-форматі. Вступне слово ведучого/ведучої онлайн-«Кола». Виклики при проведенні відновних «Кіл» в онлайн-форматі. Симуляційна вправа «онлайн-Коло».

Тема 3. Організація діяльності наявної служби порозуміння закладу освіти в онлайн-форматі (2 год)

Алгоритм «Як організувати діяльність наявної служби порозуміння в онлайн-форматі».

Підсумкове заняття (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем.

ПРОГНОЗОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Впровадження в освітній процес Програми факультативу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» стане важливим кроком у формуванні відновної культури в закладі освіти, а також інноваційним методом у запобіганні конфліктів серед здобувачів/здобувачок освіти, що гарантує створення безпечного освітнього простору.

Очікувані результати:

- збагачення знань, умінь і навичок здобувачів/здобувачок освіти щодо причин, видів і наслідків конфліктів; розуміння структури конфлікту;

- управління власною поведінкою в конфлікті; забезпечення рівних прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат;
- виявлення позитивної мотивації до мирного врегулювання конфліктів і формування відновної культури в закладі освіти;
  - конструктивна реакція на наявність конфлікту (пошук позицій та інтересів, усвідомлення причин і трансформація конфлікту);
  - мирна комунікація серед здобувачів/здобувачок освіти, координація зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу на мирне врегулювання конфлікту.
  - За результатами опанування Програмою мають бути сформовані соціальна й громадянська компетентності як ключові, а також суспільствознавча як галузева. Вимоги до рівня набуття учнями/ученицями (знань, умінь, навичок, досвіду) наведені в таблиці нижче.

ВИМОГИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ І УЧЕНИЦЬ (ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК, ДОСВІДУ)

Модулі, розділи	Вимоги до рівня досягнень здобувачів/здобувачок освіти
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ	
РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир	<p><i>Знати:</i> поняття та види насильства; поняття та види булінгу; принципи ненасильницької поведінки; базові засади та принципи миробудування; поняття миробудування; важливість участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів і миробудуванні;</p> <p><i>вміти:</i> визначати види насильства, зокрема булінгу; дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки; запобігати виникненню та ескалації конфліктних ситуацій у повсякденному житті; запобігати проявам насильства, булінгу;</p> <p><i>набути досвід:</i> дотримуватися принципів миробудування; дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки; запобігати проявам насильства, булінгу; негативного ставлення до дискримінації; розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.</p>
РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт	<p><i>Знати:</i> базові поняття конфліктології; причини конфліктів; типологію конфліктів; структуру конфлікту; причини конфліктів у закладі освіти; стадії розвитку конфлікту; наслідки конфлікту;</p> <p><i>вміти:</i> визначати причини конфліктів; аналізувати структуру конфлікту; визначати типи конфліктів;</p> <p><i>набути досвід:</i> аналізувати причини конфліктів; визначати позиції та інтереси в конфлікті, визначати гендерні складові конфлікту.</p>
РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт	<p><i>Знати:</i> трикутник вирішення конфлікту, деструктивний/конструктивний шляхи вирішення конфлікту, позицію в конфлікті, інтерес у конфлікті, етапи вирішення конфліктів; стилі вирішення конфліктів; відновні практики;</p> <p><i>вміти:</i> складати картографію конфлікту; вирішувати конфлікт відповідно до його етапів; визначати сторони конфлікту, його предмет;</p> <p><i>набути досвід:</i> розв'язувати конфлікти мирним шляхом; запобігати виникненню та ескалації конфліктних ситуацій у повсякденному житті.</p>

РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті	<p><i>Знати:</i> принципи активного слухання; види запитань; правила перепарафразування; правила резюмування; формулу «Я-твердження»;</p> <p><i>вміти:</i> застосовувати активне слухання; правильно формулювати запитання; впроваджувати ехо-техніку; надавати зворотний зв'язок; формулювати «Я-твердження»;</p> <p><i>набути досвід:</i> впровадження відновної комунікації.</p>
РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики	<p><i>Знати:</i> особливості відновного підходу; класифікацію відновних практик; поняття «посередництво», «медіація»;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися принципів миробудування; конструктивно вирішувати конфлікти;</p> <p><i>набути досвід:</i> позитивної мотивації до мирного врегулювання конфліктів і формування відновної культури в закладі освіти.</p>
МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	
РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти	<p><i>Знати:</i> роль посередника/посередниці у вирішенні конфліктів серед однолітків; принципи посередництва; етичні вимоги до посередника/посередниці однолітків служби порозуміння; етапи посередництва; Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися етичних норм посередника/посередниці однолітків; орієнтуватися в етапах посередництва;</p> <p><i>набути досвід:</i> розуміння теоретичних аспектів посередництва.</p>
РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків	<p><i>Знати:</i> критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; методи втручання в конфлікт; відновну техніку «Коло»;</p> <p><i>вміти:</i> добирати конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; добирати ефективні методи втручання в конфлікт;</p> <p><i>набути досвід:</i> вирішення конфліктів серед однолітків за допомогою посередництва; проведення «Кола».</p>
РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння	<p><i>Знати:</i> що таке служба порозуміння; склад служби порозуміння; як регламентується створення служби порозуміння; алгоритм діяльності служби порозуміння;</p> <p><i>вміти:</i> планувати діяльність служби порозуміння; розробляти інформаційно-просвітницькі кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння;</p> <p><i>набути досвід:</i> механізму створення служби порозуміння; співпрацювати із членами/членкинями служби порозуміння.</p>
МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
РОЗДІЛ 9. Знати медіацію	<p><i>Знати:</i> особливості застосування медіації як відновної практики в закладах освіти; вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіації; принципи медіації; правила медіації; етапи проведення медіації; етичні вимоги до медіатора/медіаторки служби порозуміння;</p> <p><i>вміти:</i> застосовувати вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіації; дотримуватися етичних норм, поважати права сторін конфлікту;</p> <p><i>набути досвід:</i> розуміння теоретичних аспектів медіації.</p>

<p>РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію</p>	<p><i>Знати:</i> вимоги до проведення медіації; механізм діяльності служб порозуміння закладу освіти; особливості застосування інтерактивних технологій в закладах освіти за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній»;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися ґендерного балансу при проведенні медіації; дотримуватися принципів і правил медіації; вести документацію медіаторів однолітків; проводити інформаційно-просвітницькі заходи з популяризації медіації, відновних практик, вирішення конфліктів мирним шляхом;</p> <p><i>набути досвід:</i> складання вступного слова медіатора/медіаторки; проведення індивідуальних зустрічей зі сторонами конфлікту; проведення медіації; створення служби порозуміння в закладі освіти; популяризації відновних практик.</p>
<p>РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/медіаторок однолітків</p>	<p><i>Знати:</i> особливості відновної комунікації; основи спілкування;</p> <p><i>вміти:</i> застосовувати навички переконання; невербального спілкування; перефразування; формулювання запитань; протистояти запереченням;</p> <p><i>набути досвід:</i> ефективною відновної комунікації.</p>
<p>РОЗДІЛ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації</p>	<p><i>Знати:</i> обмеження у застосуванні медіації; правила ефективної попередньої зустрічі зі сторонами; причини та ознаки емоційного вигорання медіатора/медіаторки; ознаки «складних» учасників/учасниць медіації; сучасні методи медіації; інноваційний досвід впровадження відновних практик у закладах освіти;</p> <p><i>вміти:</i> проводити медіації; аналізувати власну роботу як медіатора/медіаторки; визначати позиції та інтереси сторін; робити ґендерний аналіз медіаційних кейсів; визначати ознаки емоційного вигорання; виявляти стресостійкість у роботі медіатора/медіаторки; виявляти маніпуляції у спілкуванні сторін конфлікту; визначати показники, які допомагають вчасно зупинити медіацію; вести документацію медіатора/медіаторки служби порозуміння;</p> <p><i>набути досвід:</i> впровадження медіації в закладі освіти.</p>
<p>МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ</p>	
<p>РОЗДІЛ 13. Вирішувати конфлікти онлайн</p>	<p><i>Знати:</i> примирні процедури та особливості їхнього онлайн-формату; особливості конфліктів в онлайн/кіберпросторі серед однолітків; етапи онлайн-медіації; етичні принципи онлайн-вирішення конфліктів; цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти та переваги їхнього застосування;</p> <p><i>вміти:</i> визначати конфлікти в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти; застосовувати компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації; аналізувати етичні засади роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі;</p> <p><i>набути досвід:</i> опрацювання особливостей реалізації етапів медіації в онлайн-форматі; опрацювання вибору тих інструментів, які найкраще відповідають потребам учасників/учасниць онлайн-медіації та забезпечують якість і безпеку комунікації.</p>

<p>РОЗДІЛ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти</p>	<p><i>Знати:</i> правила медіації в онлайн-форматі; правила взаємодії сторін між собою та з медіатором/медіаторкою під час онлайн-медіації; <i>вміти:</i> проводити онлайн-медіацію; долати виклики при проведенні онлайн-медіації; вести документацію; співпрацювати в наявній службі порозуміння в онлайн-форматі; проводити «онлайн-Коло»; <i>набути досвід:</i> проведення онлайн-медіації; проведення «онлайн-Кола»; організації діяльності наявної служби порозуміння в онлайн-форматі.</p>
--	---

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Основні джерела

Відновні практики, конфліктологія		
1.	La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ	
2.	La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s	
3.	La Strada Ukraine. Відео популяризації діяльності служби порозуміння, 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=pKJPK54xt2Y&t=2s	
4.	Андреєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андреєнкова, М. Мотиліук. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/metodychnyj-posibnyk-vyrishennya-konfliktiv-v-osvitnomu-seredovyshhi-iz-zastosuvannjam-prymirnyh-protsedur	
5.	Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua	
6.	Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін. – Київ: ФОРМ Нічора С. О., 2020. 200 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/navchalno-metodychnyj-posibnyk-dlya-mediatoriv-ta-mediatorok-odnolitkiv-vyrishuyu-konflikty-ta-buduyu-myr-navkolo-sebe-bazovi-navychky-mediatsiyi-odnolitkiv-navchayuchys-navchaj	

7.	Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/vprovadzhennya-vidnovnogo-pidhodu-poserednytstva-mediatsiyi (дата звернення: 29.04.2024 р.).	
8.	Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації»/В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2018. 140 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/komplekt-osvitnih-program-vyrishennya-konfliktiv-myrnym-shlyahom-bazovi-navychky-mediatsiyi (дата звернення: 29.04.2024 р.).	
9.	Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/posibnyk-rozbudova-muru (дата звернення: 29.04.2024 р.).	
10.	Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/stvorennya-systemy-sluzhb-porozuminnya-dlya-vprovadzhennya-mediatsiyi-za-pryntsypom-rivnyj-rivnomu-rivna-rivnij-ta-vyrishennya-konfliktiv-myrnym-shlyahom-u-zakladah-osvity	
Протидія булінгу та насильству		
11.	Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 160 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/posibnyk-vprovadzhennya-modeli (дата звернення: 29.04.2024).	
12.	Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/zapobigannya-ta-protidiya-proyavam-nasylstva-diyalnist-zakladiv-osvity-navchalno-metodychnyj-posibnyk (дата звернення: 29.04.2024).	
13.	Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 192 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/protidiya-bulingu-v-zakladi-osvity-systemnyj-pidhid (дата звернення: 29.04.2024).	
14.	Насильство: дізнайся, чи є воно в твоєму житті. Вмій визначати та діяти. Онлайн-тест. URL: https://la-strada.org.ua/online-test#0	

Додаткові джерела

1. Безпалько О., Савич Ж. Спілкуємось та діємо: навч.-метод. посіб. – К.: навч. книга, 2002. 112 с.
2. Ващенко І. В. Психологія конфлікту [Текст]: метод. рек. для студентів освіт. рівня магістр галузі знань 07306 «Управління та адміністрування» спец. 073 «Менеджмент». Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка: Київ; Кам'янець-Подільський: Ковальчук О. В. [вид.], 2021. 89 с.
3. Величко О., Янковська Т. Управління конфліктами та стресом. Посібник для працівників апарату суду. – Київ, 2010. 192 с.
4. Вчимося жити разом. Практикум для учнів з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа)./Т. В. Воронцова та ін. – Київ: Видавництво «Алатон», 2016. 272 с. –
URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/8_osn_practic.pdf
5. Гальтунг Й. Трансформація конфлікту мирними засобами. Трансценд метод. – Діалог різноманітностей, № 12 (50), грудень 1999: посібник/ред. О. Сулова; пер. з англ. Я. Семиколенова, С. Яринич. 12-те вид. Київ: Інформ.-консульт. жіноч. центр, Всеукр. асоц. уповноваж. освіти та комунікацій, 1999. 157 с.
URL: <https://www.wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf>
(дата звернення: 29.04.2024 р.).
6. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навч.-метод. посіб. Харків: Друк. Мадрид, 2020. 92 с.
7. Гірник А. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Києво-Могилян. акад., 2010. 222 с.
URL: https://pidru4niki.com/15660212/psihologiya/poserednitstvo_konfliktah
(дата звернення: 29.04.2024 р.).
8. Грабовський В. А., Рак Ю. О. Особливості становлення та тенденції розвитку інституту медіації: українські та закордонні практики. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2020. № 1. С. 5–12.
9. Демчук Л. Шкільні служби порозуміння: відновні практики для створення мирного середовища в школі. Іноземні мови в школах України: науково-методичний журнал. 2021. № 1. С. 48-49.
10. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.).
11. Жінки. Мир. Безпека: інформ.-навч. посіб. з гендер. аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/Л. Ковальчук та ін.; ред.: К. Левченко, Л. Ковальчук. Київ, 2017. 267 с. URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/ZHINKI.-MIR.-BEZPEKA.-Informaciyno-navchalniy-posibnik-dlya-fakhivciv-sektoru-bezpeki.pdf> (дата звернення: 29.04.2024 р.).
12. Журавель Т., Кочемировська О., Ясеновська М. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми: метод. посіб. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2010. 242 с.

13. Зарицька В. В. Психологія конфлікту: навч. посіб. Запоріжжя; Одеса: Гельветика, 2019.
14. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами: навч. посіб. 2-ге вид. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 191 с.
15. Карамушка Л. М. Управлінські конфлікти: Слов.-довід. термінів з конфліктології. Київ: ЧДУ, 1995.
16. Катасанов О. М. Соціально-психологічні особливості формування конфліктологічної компетентності особистості в критичні періоди її розвитку: автореф. дисертації канд. психол. наук. Сєверодонецьк, 2018. 21 с.
17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20.11.1989 р. (підписано Україною 21 лютого 1990 р.). Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1991 р. № 789–XII
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
18. Конфліктологія: навч. посіб./Л. Ємельяненко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с.
19. Концепція «Нова українська школа»: рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016 р. URL: <https://bit.ly/2HwQBLq>
20. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
21. Медіація.UA: тенденції, становлення, розвиток: колект. монографія: для здобувачів ступеня магістра за спец. «Медіація та вирішення конфліктів»/ Карпова О. та ін.; Ун-т економіки та права «КРОК», Бізнес-школа КРОК. – Київ: Бізнес-школа КРОК, 2021. – 128 с.
22. Мухіна Л. М. Психологічні особливості розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів: автореф. дисертації канд. психол. наук. Київ, 2019. 20 с.
23. Не крадіть конфлікти, краще допоможіть в їх розв'язанні: посібник/ред. О. Сулова. Київ: Укр. жіноч. фонд, 2021. 30 с.
URL: https://www.wicc.net.ua/media/ne_kradit_konflikty.pdf
(дата звернення: 29.04.2024).
24. Орлянський В. Конфліктологія: навч. посіб. для ВЗО. Київ: Центр учб. літ., 2007. 159 с. URL: https://pidru4niki.com/12191214/psihologiya/konfliktologiya#google_vignette
(дата звернення: 29.04.2024).
25. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури». 2013. 316 с.
26. Праніс Кей, Стюарт Баррі, Уедж Марк. Кола примирення. Від злочину до повернення в громаду: пер. з англ. Київ: Видавець Захаренко В. О., 2008. 272 с.
27. Праченко О. К. Розвиток гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів у юнацькому віці: автореф. дис. канд. психол. наук: Київ, 2021. 20 с.
28. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
30. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
31. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 р. № 1/3737-22 URL: <https://bit.ly/40XPNHL>
32. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 29.04.2024 р.).
33. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
34. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892: станом на 13 жовт. 2017 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.).
35. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики: наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 р. № 912.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.).
36. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік: розпорядж. Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 р. № 174-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-p#Text>
(дата звернення: 29.04.2024).
37. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
38. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 29.04.2024 р.).
39. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
40. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
41. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
42. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>

43. Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню): лист Міністерства освіти і науки України від 14.08.2020 р. № 1/9-436
URL: <https://bit.ly/3Ksem8z>
44. Профілактика та протидія насильству над дітьми/ред. В. Бурлака. Київ: ГЕРБ, 2007. 144 с.
45. Савич Ж. В., Безпалько О. В. Спілкуємося й діємо: навч.-метод. посіб. Київ: Наш час, 2006. 120 с.
URL: <http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/Talk-and-act.pdf>
(дата звернення: 30.04.2024 р.).
46. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки: посібник/ В. Головатий та ін. Київ: Вид. Захаренко В. О., 2009. 224 с.
47. Управління конфліктами для потреб публічної служби: посібник і методичні рекомендації/Т. Калениченко та ін.; ред. Д. Проценко. Київ: Ваіте., 2021. 224 с.
48. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження: посібник/ Р. Коваль та ін. Київ: Вид. Захаренко В. О., 2009. 168 с.
URL: https://mmk.at.ua/nova/psihologi/UCP_4th_posibnyk_web.pdf
(дата звернення: 29.04.2024 р.).

РОЗДІЛ 2. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ГУРТКА «ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАЦІЇ ОДНОЛІТКІВ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної Програми

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання розбудови безпечного освітнього простору на засадах відновного підходу. Сучасні заклади освіти відіграють важливу роль у створенні умов для формування у здобувачів/здобувачок освіти моделей ненасильницької поведінки, зокрема ставлень та навичок, які потрібні, щоб попередити та запобігти проявам насильства, налагодити конструктивне спілкування, вирішувати конфлікти мирним шляхом, досягати порозуміння та взаємодіяти на шляху до встановлення миру та його подальшої розбудови.

Вагомим кроком у побудові безпечного освітнього простору та зменшенні рівня конфліктності є запровадження в освітній процес відновного підходу, відновних практик, зокрема посередництва та медіації у врегулюванні конфлікту/спору, медіації та створення служб порозуміння в закладах освіти. Діяльність служб порозуміння у закладі освіти має реалізувати два суспільно значущі завдання: зменшення соціальної напруженості взаємостосунків у колективі; формування навичок ненасильницького спілкування та нового досвіду виходу з конфліктних ситуацій, відновлення здатності учасників/учасниць освітнього процесу розуміти одне одного та домовлятися про прийнятні для них варіанти вирішення конфліктних ситуацій.

Даний посібник є другим виданням, переробленим і доповненим, Комплекту освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації»/В. Л. Андрєєнкова, К. Б. Левченко, Н. В. Лунченко, М. М. Матвійчук. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2018. 144 с., схваленого для використання в закладах освіти Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (протокол № 3 від 01.08.2018 р.) і є логічним продовженням системної діяльності ГО «Ла Страда-Україна» у співпраці з Міністерством освіти і науки України на шляху розвитку соціально-педагогічної медіації та впровадження відновного підходу в освітній процес, яка реалізується з 2015 р.

Важливим напрямом роботи ГО «Ла Страда-Україна» є процес інституалізації створення безпечного освітнього середовища, впровадження відновного підходу в освітній процес, вирішення конфліктів мирним шляхом між учасниками/учасницями освітнього процесу, посередництва та медіації однолітків через комплекс освітніх програм та інноваційних засобів навчання, схвалених МОН України:

- La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020;
- La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019;

- La Strada Ukraine. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння», 2020.
- Андрєєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андрєєнкова, М. Мотиліук. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с.;
- Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс;
- Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації одностітків: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. – Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 200 с.;
- Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с.;
- Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черепаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с.;
- Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін., упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с.;
- Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 160 с.;
- Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с.;
- Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 192 с.

Програма гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації одностітків» розроблена на основі вищезгаданих навчально-методичних доробок та включає практичний досвід роботи медіаторів і медіаторок Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна».

Впровадження програми гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» передбачено завданнями наступних документів:

- ▶ законів України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-19 (ст. 6, 12), «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX, «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р. № 2657-VIII, «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. № 2229-VIII, «Про медіацію» від 16.11.2021 р. № 1875-IX;
- ▶ указів Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» від 25.05.2020 р. № 195/2020, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24.03. 2021 р. № 119/202, «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019;

- ▶ постанов Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 01.06.2020 р. № 585, «Про організацію надання соціальних послуг» від 01.06.2020 р. № 587, «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22.08.2018 р. № 658, «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» від 24.02.2021 р. № 145, «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30.09.2020 р. № 898, «Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» від 13.12.2017 р. № 1071;
- ▶ розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21.04.2021 р. № 361-р, «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти» від 07.04.2023 р. № 301-р;
- ▶ наказів Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» від 22.05.2018 р. № 509, «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 р. № 1646, «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 26.02.2020 р. № 293, «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293» від 20.03.2020 р. № 420, «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» від 02.10.2018 р. № 1047, «Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 р. № 1115;
- ▶ листів Міністерства освіти і науки України «Про затвердження наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 11.02.2020 р. № 1/9-80, «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 20.03.2020 р. № 6/480-20, «Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646» від 16.04.2020 р. № 063/4673, «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню)» від 14.08.2020 р. № 1/9-436, «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 20.03.2020 р. № 6/480-20, «Щодо окремих питань організації освітнього процесу в умовах воєнного стану» від 03.11.2023 р. № 1/17310-23, «Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2023/2024 навчальному році» від 21.08.2023 р. № 1/12492-23 та рекомендаціями Державної служби якості освіти «Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки».

Також Програма гуртка складена відповідно до частини другої статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-III, наказу Міністерства

освіти і науки України «Про затвердження «Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України» від 22.07.2008 р. № 676 та методичних рекомендацій щодо змісту й оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 16.08.2023 р. № 21/08-1330).

Мета і завдання Програми

Мета Програми: створення умов для формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів/здобувачок освіти, що передбачає виявлення ними конфліктологічної компетентності, вмінь і навичок вирішення конфліктів мирним шляхом, ненасильницької поведінки та громадянської позиції.

Завдання Програми:

- надати базові теоретичні знання з конфліктології;
- ознайомити з основними засадами миробудування;
- ознайомити з поняттям «насильство», його видами;
- закріпити практичні навички вирішення проявів насильства у повсякденному житті;
- опанувати ненасильницьку модель поведінки;
- відпрацювати практичні навички протидії булінгу;
- сформувати розуміння гендерної рівності;
- сформувати навички протидії дискримінації за статевими, віковими, етнічними, культурними ознаками, віросповіданням, ознаками відсутності/наявності інвалідності тощо;
- сформувати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- опрацювати поняття «відновні практики», їхню роль і значення для закладу освіти;
- сформувати навички вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків;
- ознайомити з цінностями та принципами медіації як інструменту вирішення конфліктів, що базується на врахуванні інтересів сторін конфлікту;
- опрацювати етичні вимоги до медіатора/медіаторки служби порозуміння;
- відпрацювати навички ведення процедури медіації;
- опрацювати вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіації;
- відпрацювати навички проведення відновної практики «Коло»;
- відпрацювати навички відновної комунікації;
- ознайомити з механізмом діяльності служби порозуміння закладу освіти;
- сформувати розуміння безпечного освітнього середовища;
- сформувати розуміння важливості участі учнівської молоді у миробудуванні та вирішенні конфліктів мирним шляхом;
- сформувати розуміння важливості участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів і миробудуванні.

Основні ідеї Програми

В основі Програми «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації однолітків» лежить ідея, яка передбачає формування у здобувачів/здобувачок освіти вміння ефективно вирішувати конфлікти, бути толерантними до думки інших, протистояти насильству, булінгу, дискримінації в колективі, брати відповідальність за побудову миру, дотримуватися рівних прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

Концептуальна ідея Програми передбачає формування у здобувачів/здобувачок освіти вміння мирно вирішувати конфлікти, керуватися загальнолюдськими цінностями у спілкуванні з іншими, пропагуючи ідеї миробудування та медіації.

У змісті Програми зроблено акцент на формування таких життєвих навичок: ефективна комунікація, управління конфліктами, толерантність, недискримінація, управління емоціями, формування ненасильницької поведінки, цінностей тощо.

Зазначене вище можливе через активне визначення особистістю власної системи цінностей, що проявляється у системі дій людини. Саме тому в основі Програми закладено базові компоненти миробудування: ставлення до миру; знання конфлікту; конструктивна комунікація; мирне врегулювання конфлікту, недискримінація, рівність прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

Зміст згаданих базових компонентів розкривається у наступних тематичних розділах.

РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир: розуміння вихованцями поняття «мир», власної ролі у миробудуванні, формування нетерпимості до насильства, дискримінації, розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.

РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт: ознайомлення з поняттям «конфлікт», його причинами та наслідками, обговорення типології конфліктів, розуміння структури конфлікту, розуміння гендерної складової конфлікту.

РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт: аналіз конфліктної ситуації з огляду стилів вирішення конфліктів, аналіз конфліктної ситуації з огляду позицій та інтересів, ознайомлення з етапами вирішення конфлікту.

РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті: формування навичок активного слухання співрозмовника, формулювання запитань, резюмування та перефразування, надання зворотного зв'язку, формулювання «Я-тверджень».

РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики: дотримуватися принципів миробудування; конструктивно вирішувати конфлікти.

РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір в закладі освіти: дотримуватися етичних норм посередника/посередниці однолітків; орієнтуватися в етапах посередництва.

РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків: добирати конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; добирати ефективні методи втручання в конфлікт.

РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння: планувати діяльність служби порозуміння; розробляти інформаційно-просвітницькі кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

РОЗДІЛ 9. Знати медіацію: усвідомлення необхідності впровадження відновних практик в закладі освіти, формування уявлення про місце медіації серед інших відновних практик та її переваги, усвідомлення необхідності дотримуватися

правил і принципів у процесі проведення медіації, аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки, опрацювання етапів медіації.

РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію: опанування технологією складання вступного слова медіатора/медіаторки, відпрацювання поведінки медіатора/медіаторки під час індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту, формування навичок проведення медіації, розуміння конфліктів, які можуть бути вирішені за допомогою медіації, обмеження в проведенні медіації, механізму діяльності служб порозуміння закладу освіти.

РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів: відпрацювання технік ефективної комунікації, розвиток комунікативної компетентності, визначення стилів спілкування медіатора/медіаторки.

РОЗДІЛ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації: робота із ситуаціями медіації, аналіз складних ситуацій в медіації, виявлення маніпуляцій в спілкуванні сторін конфлікту, визначення показників, які допомагають вчасно зупинити медіацію, вправи на формування стресостійкості медіатора/медіаторки.

Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн: визначати конфлікти в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти; застосовувати компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації; аналізувати етичні засади роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі.

Розділ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти: проводити онлайн-медіацію; долати виклики при проведенні онлайн-медіації; вести документацію; співпрацювати в наявній службі порозуміння в онлайн-форматі; проводити «онлайн-Коло».

Розділ 15. Практикуми з відпрацювання відповідних тем і питань відновних практик: відпрацювання навичок визначення позицій та інтересів сторін; аналіз труднощів під час проведення індивідуальних зустрічей; опрацювання історій медіації, обговорення критеріїв успішності виконання домовленостей сторін.

Розділ 16. Інноваційні методи відновних практик: опанування сучасними методами втручання в конфлікт; обговорення сучасних вимог до медіаторів/медіаторок; опанування техніками відновних практик.

Розділ 17. Проведення кількісного та якісного моніторингу, обговорення його результатів: обговорення сильних і слабких сторін роботи служби порозуміння, пошук ресурсів для розвитку служби порозуміння, планування на основі результатів моніторингу.

Особливості реалізації Програми

Програма гуртка розрахована на роботу зі здобувачами/здобувачками освіти закладів загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти віком 12-18 років (орієнтовно).

Програма **складена за модульною системою** із застосуванням синергетичного підходу. Загальний обсяг програми 144 акад. год впродовж одного-трьох років навчання. Теми та розподіл годин навчального плану вказані орієнтовно. За необхідності в установленому порядку керівник/керівниця може внести зміни до кількості годин у межах кожного змістового розділу, враховуючи інтереси вихованців/вихованок.

Модуль 1. «Вирішення конфліктів мирним шляхом» (36 акад. год) програми спрямований на розвиток і розширення базових знань із конфліктології та відновного підходу, а також на розвиток конфліктологічної компетентності учнів і учениць, практичних умінь і навичок застосування відновних практик і технік відновної комунікації в освітньому процесі. Програма Модуля 1 універсальна та може викладатися незалежно від програм Модулів 2-4.

Модуль 2. «Впровадження відновних практик/відновного підходу в освітній процес» (36 акад. год) спрямований на опанування практичними вміннями та навичками посередництва у врегулюванні конфлікту/спору; на підготовку учнів і учениць до впровадження та поширення практики посередництва однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти (рівень посередництва). **Навчання за програмою Модуля 2 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модуля 1 цієї Програми.**

Модуль 3. «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» (36 акад. год) спрямований на розвиток базових навичок медіатора/медіаторки однолітків у закладі освіти, а також на підготовку учнів і учениць до впровадження та поширення практики медіації однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти (рівень медіації). **Навчання за програмою Модуля 3 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модулів 1-2 цієї Програми.**

Модуль 4. «Вирішувати конфлікти онлайн або в змішаному форматі» (36 акад. год) спрямований на розвиток і закріплення базових навичок медіатора/медіаторки однолітків і підготовку до проведення медіації засобами онлайн. **Навчання за програмою Модуля 4 передбачає обов'язкове попереднє проходження та засвоєння в повному обсязі матеріалів Модулів 1-3 цієї Програми.**

Необхідно зауважити, що для впровадження програми Модуля 2 педагог/педагогиня повинен/повинна пройти відповідне навчання та отримати сертифікат посередника/посередниці у вирішенні конфліктів/спорів; Модулів 3-4 – педагог/педагогиня повинен/повинна пройти відповідне навчання та отримати сертифікат медіатора/медіаторки.

Пропонуємо дотримуватися наступних рекомендацій при впровадженні Програми.

Заклад освіти може на свій розсуд обирати для викладання Програми гуртка окремі модулі, виходячи з особливостей освітнього процесу та рівня знань і навичок учнів/учениць.

Якщо заклад освіти від самого початку **ставить за мету створити службу порозуміння з числа учнів/учениць**, то доречніше буде запровадити програму Модуля 1 та 2 впродовж одного навчального року. При цьому вихованці/вихованки та педагог-медіатор/педагогиня-медіаторка має можливість визначитися з майбутніми учнями-медіаторами та ученицями-медіаторками. Педагогу-медіатору/педагогині-медіаторці під час добору майбутніх медіаторів/медіаторок серед учнів/учениць бажано враховувати гендерний підхід і, якщо можна, забезпечити рівний склад хлопців і дівчат.

Важливо звернути увагу на те, щоб зміст навчання майбутніх медіаторів/медіаторок не лише відповідав логіці вивчення різних аспектів медіації, але й тісно та нероздільно поєднувався з практикою (конкретними конфліктами, які трап-

ляються в закладі освіти). Означене дозволить не лише значно підвищити ефективність навчання, але й сформуванню відновну культуру в закладі освіти.

Загальні риси методичної системи досягнення мети, засоби її досягнення, форми та режим заняття

Кожна тема Програми містить теоретичну і практичну частини.

Зокрема теоретична частина передбачає використання інформаційних повідомлень/мінілекцій/дискусій з учнями/ученицями.

Практична частина передбачає роботу в малих групах, парах, моделювання та аналіз ситуацій, перегляд та обговорення відеороликів, мозкові штурми, рольові ігри, вирішення ситуацій, соціальний театр, відпрацювання навичок медіації та проведення «Кола», відпрацювання навичок ведення тренінгових занять, створення презентацій та колажів; посвяту в медіатори/медіаторки тощо. Паралельно з впровадженням Програми рекомендовано здійснювати просвітницьку діяльність у закладі освіти, яка передбачає, зокрема розміщення інформаційних матеріалів на сайтах закладу; випуск бюлетеня; створення інформаційного стенда; запровадження тематичних днів/тижнів/місячника; флешмобів; презентацію гуртка для педагогічного, батьківського та учнівського колективів, популяризацію роботи медіаторів/медіаторок у громаді тощо.

Основною організаційною формою реалізації теми, передбаченої Програмою, є *тематичне заняття з використанням елементів тренінгу.*

Форми контролю за результативністю засвоєння Програми: години рефлексії до кожного розділу, підсумкове заняття, опитування, розробка інформаційної кампанії щодо впровадження медіації в закладі освіти, презентація проєкту служби порозуміння.

Для глибшого формування в учнів та учениць соціально-емоційних компетентностей, ненасильницьких моделей спілкування та взаємодії, опанування методами запобігання та протидії проявам насильства та булінгу (цькування) рекомендовано пройти навчання за програмами, розміщеними в посібниках:

- Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 160 с.;
- Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с.;
- Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 192 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Розділи, теми занять	Рекомендовані джерела
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ	
<p>РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 14-23. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.1-8.3. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Тренінг для учнів та учениць «Протидія та реагування на випадки насильства над дітьми»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 147-166. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Насильство: дізнайся, чи є воно у твоєму житті. Вмій визначати та діяти. Онлайн-тест. URL: https://la-strada.org.ua/online-test#0</p>
<p>РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 31-40. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.4, 8.5. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Анімаційні фільми «Крива конфлікту», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=oQU3HE6Crb0, «Сучасні конфлікти», YouTube. URL: https://youtu.be/aD9FCCWvX8I</p>

<p>РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 40-56. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.6., 8.7., 8.10. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Анімаційні фільми «Міст», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=P1900TBJ7q8,</p> <p>«На дереві», YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=XM9GS1g9eSw,</p> <p>«Фігури та форми», YouTube. URL: https://youtu.be/AUjFMK9r7Q4</p>
<p>РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 108-115. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.8., 8.11., 8.13. http://surl.li/tqjnp</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua/</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p>
<p>РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики</p>	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черпаха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с. URL: http://surl.li/iewwq</p> <p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s</p>

МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	
РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти	<p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p>
РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/ посередниць однолітків	<p>Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: http://surl.li/tqjon</p> <p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p>
РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння	<p>Розділ 3 «Програми освітнього тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» даного Посібника.</p> <p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p>
МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
РОЗДІЛ 9. Знати медіацію	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черепиха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С. 59-79. URL: http://surl.li/iewwq</p> <p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ</p>
РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію	<p>Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черепиха, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. С.117-124. URL: http://surl.li/iewwq Додатки 8.16.,8.17., 8.21., 8.22., 8.23. http://surl.li/tqjsc</p>

	<p>Програма тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132. URL: http://surl.li/iewuv</p> <p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./ В. Л. Андреєнкова та ін.; упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p> <p>La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ</p> <p>La Strada Ukraine. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння», 2020 URL: https://www.youtube.com/watch?v=pKJPK54xt2Y&t=2s</p>
<p>РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів</p>	<p>Тренінг «Підвищення комунікативних навичок учнів-медіаторів та учениць-медіаторок»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 132-141. URL: http://surl.li/iewuv</p>
<p>Розділ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації</p>	<p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін.; упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p>
<p>МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ</p>	
	<p>Андреєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андреєнкова, М. Мотиліук. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с. URL: http://surl.li/tqjtm</p> <p>Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін.; упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: http://surl.li/ejiud</p> <p>Корисні посилання:</p> <p>Сторінка Національної медіаторської та тренерської мереж ГО «Ла Страда-Україна» https://www.facebook.com/ntmukraine/;</p> <p>Сайт ГО «Ла Страда-Україна» https://la-strada.org.ua/;</p> <p>Сайт Національної асоціації медіаторів України http://namu.com.ua/ua/;</p> <p>Інстаграм сторінка https://www.instagram.com/peer_mediation_ukraine/</p>

**НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ГУРТКА
«ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ.
БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАЦІЇ ОДНОЛІТКІВ»
144 год**

Модулі, розділи, теми занять	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ			
<i>Вступ до Модуля 1</i>		1	1
РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир			7,5
Тема 1. Корені насильства	0,5	1,5	2
Тема 2. Як протистояти булінгу	0,5	1,5	2
Тема 3. Я будую мир	0,5	1,5	2
Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт			6,5
Тема 1. Конфлікт у житті людини	0,5	0,5	1
Тема 2. Де шукати конфлікт в закладі освіти	0,5	0,5	1
Тема 3. Які бувають конфлікти	0,5	1,5	2
Тема 4. З чого складається конфлікт	0,5	1,5	2
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт			8,5
Тема 1. Як діяти в конфлікті	0,5	0,5	1
Тема 2. Що та Чому? Позичі та інтереси	0,5	1,5	2
Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту	0,5	1,5	2
Тема 4. Вирішуємо конфлікт		3	3
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті			8,5
Тема 1. Активно слухати	0,5	1,5	2
Тема 2. Відкрито запитувати	0,5	1,5	2
Тема 3. Дослівно перефразувати	0,5	1,5	2
Тема 4. Ефективно давати зворотний зв'язок	0,5	0,5	1

Тема 5. Говорити від свого «Я»	0,5	0,5	1
Рефлексія		0,5	0,5
РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики	1	2	3
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 1	9	27	36
МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС			
Вступ до Модуля 2		1	1
РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти			5
Тема 1. Що таке «посередництво», «посередник/ посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків»	0,5	0,5	1
Тема 2. Етика посередника/посередниці однолітків	0,5	1,5	2
Тема 3. Путівник з посередництва	0,5	1,5	2
РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків			23
Тема 1. Розуміти конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків	0,5	0,5	1
Тема 2. Методи втручання в конфлікт	0,5	2,5	3
Тема 3. Працюємо індивідуально	0,5	3,5	4
Тема 4. Практикум із посередництва	0,5	3,5	4
Тема 5. Рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків»		8	8
Тема 6. Як працює «Коло»	0,5	2,5	3
РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння			6
Тема 1. Створюємо службу порозуміння	0,5	1,5	2
Тема 2. Як працює служба порозуміння	0,5	1,5	2
Тема 3. Популяризуємо відновні практики/ відновний підхід та службу порозуміння		2	2
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 2	5	31	36

МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ			
Вступ до Модуля 3	1		1
РОЗДІЛ 9. Знати медіацію			6,5
Тема 1. Що таке «медіація». Правила та принципи медіації	0,5	1	1,5
Тема 2. Етика медіатора/медіаторки однолітків	0,5	1	1,5
Тема 3. Путівник з медіації	0,5	1,5	2
Тема 4. Коли доречна медіація однолітків	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію			17,5
Тема 1. З чого починати?	0,5	1,5	2
Тема 2. Працюємо індивідуально	0,5	1,5	2
Тема 3. Практикум з медіації		8	8
Тема 4. Як працює служба порозуміння	0,5	1,5	2
Тема 5. Популяризуємо медіацію та службу порозуміння	0,5	1,5	2
Тема 6. Тримай руку на пульсі або користь моніторингу	0,5	0,5	1
Рефлексія теми		0,5	0,5
РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/медіаторок однолітків		5	5
РОЗДІЛ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків та аналізу відповідності практики стандартам медіації		5	5
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 3	5,5	30,5	36
МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ			
Вступ до модуля 4	1		1
Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн			7
Тема 1. Підходи у вирішенні конфліктів онлайн або в змішаному форматі	0,5	0,5	1

Тема 2. Особливість конфліктів в онлайн/ кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти	0,5	0,5	1
Тема 3. Підготовка та проведення медіації в онлайн-форматі	0,5	1,5	2
Тема 4. Цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/ здобувачок освіти	0,5	1,5	2
Тема 5. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів	0,5	0,5	1
РОЗДІЛ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти			13
Тема 1. Практикум з проведення онлайн-медіації		7	7
Тема 2. Практикум з проведення відновного «Кола» в онлайн-форматі		3	3
Тема 3. Організація діяльності наявної служби порозуміння закладу освіти в онлайн-форматі		3	3
Розділ 15. Практикуми з відпрацювання відповідних тем і питань відновних практик		8	8
Розділ 16. Інноваційні методи відновних практик		3	3
Розділ 17. Проведення кількісного та якісного моніторингу, обговорення його результатів		3	3
Підсумкове заняття		1	1
ВСЬОГО ГОДИН ДО МОДУЛЯ 4	3,5	32,5	36
ВСЬОГО ГОДИН ЗА ПРОГРАМОЮ			144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ (36 год)

Вступ (1 год). Оголошення мети та завдань, а також особливостей побудови Програми гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації однолітків». Представлення принципів, за якими відбуватиметься навчання, та основних розділів Програми. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Обговорення правил взаємодії в колективі.

РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир (7,5 год)

Тема 1. Корені насильства (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «насильство». Види та прояви насильства. Наслідки насильства.

Практична частина. Виконання вправ на формування негативного ставлення до насильства, дискримінації, формування ненасильницької поведінки, розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат. Опрацювання матеріалу освітнього

електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 1. Корені насильства).

Тема 2. Як протистояти булінгу (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «булінг». Види та ознаки булінгу. Булінг в учнівському середовищі. Куди звертатись, якщо ви опинились або стали свідками ситуації булінгу.

Практична частина. Виконання вправ на формування здатності протистояти булінгу. Практичне опрацювання історій «Булінг в учнівському середовищі». Обговорення путівника «Поради, як уникнути булінгу». Створення порадики «Куди звертатись, якщо ви опинились або стали свідками ситуації булінгу». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 2. Як протистояти булінгу)⁵. Онлайн-тест «Насильство: дізнайся, чи є воно у твоєму житті. Вмій визначати та діяти»⁶.

Тема 3. Я будую мир (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «мир» та «миробудування». У чому цінність миру. Хто розбудовує мир. Які потрібні навички для миробудування. Участь жінок і дітей у розв'язанні конфліктів і миробудуванні.

Практична частина. Виконання творчого завдання «Портрет учня/учениці миротворця/миротвориці». Вправи на розуміння поняття «мир», усвідомлення власної значущості в розбудові миру. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 3. Я будую мир).

Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «гаряча лінія». Історія Національної гарячої лінії для дітей та молоді. Принципи роботи Національної гарячої лінії для дітей та молоді. Інформація про роботу Національної гарячої лінії для дітей та молоді.

Практична частина. Вправи на підвищення довіри учнів/учениць до роботи Національної гарячої лінії для дітей та молоді та готовності звертатися по допомогу. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тема 4. Де шукати допомоги та підтримки).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 1. Усвідомлювати мир. Тестування до розділу 1).

РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт (6,5 год)

Тема 1. Конфлікт в житті людини (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «конфлікт». Причини конфліктів. Учасники конфліктів. Наслідки конфліктів.

⁵ Матеріал курсу можна давати учням та ученицям на самостійне опрацювання як домашнє завдання.

⁶ Рекомендуємо давати тест учням та ученицям лише на самостійне опрацювання. Увага! Зверніть увагу учнів і учениць, що якщо після проходження тесту вони визначили ситуацію насильства відносно себе, то мають звернутися по допомогу до людини, якій довіряють (обговоріть, до кого вони можуть звернутися).

Практична частина. Вправи на усвідомлення конфлікту як важливої та невіддільної частини життя особистості. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 1. Конфлікт в житті людини).

Тема 2. Де шукати конфлікт у закладі освіти (1 год)

Теоретична частина. Конфлікти у закладі освіти: причини, рівні, наслідки.

Практична частина. Аналіз «Карти конфліктів в закладі освіти». Виконання практичних завдань у малих групах. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 2. Де шукати конфлікт у закладі освіти).

Тема 3. Які бувають конфлікти (2 год)

Теоретична частина. Типологія конфліктів. Чинники конфліктів. Предметні конфлікти. Конфлікти інтересів. Конфлікт відносин. Конфлікт цінностей. Структурні конфлікти. Гендерні складові конфлікту.

Практична частина. Вправи на обговорення типології конфліктів. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 3. Які бувають конфлікти).

Тема 4. З чого складається конфлікт (2 год)

Теоретична частина. Структура конфлікту. Трикутник конфлікту. Стадії розвитку конфлікту.

Практична частина. Вправи на розуміння структури конфлікту. Робота з наочним зображенням трикутника конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тема 4. З чого складається конфлікт).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Аналіз емоційного стану групи. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 2. Розуміти конфлікт. Тестування до розділу 2).

РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт (8,5 год)

Тема 1. Як діяти в конфлікті (1 год)

Теоретична частина. Дії під час конфлікту. Трикутник вирішення конфлікту. Деструктивний/конструктивний шляхи вирішення конфлікту. Стилi вирішення конфліктів.

Практична частина. Практичні вправи «Армреслінг», «Перехід на інший бік», «Девіз». Обговорення особистої поведінки в конфлікті. Аналіз конфліктної ситуації з огляду стилів вирішення конфліктів. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 1. Як діяти в конфлікті).

Тема 2. Що та Чому? Позичії та інтереси (2 год)

Теоретична частина. Позичія в конфлікті. Інтерес у конфлікті. Як відшукати позичії та інтереси сторін у конфлікті.

Практична частина. Практичні вправи «Зайди в коло», «Айсберг», «Апельсин». Аналіз конфліктної ситуації з огляду позичій та інтересів сторін. Виконання тесту К. Томаса-Кілманна з метою визначення особистого типу вирішення конфлікту.

Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 2. Що та Чому? Позиції та інтереси).

Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту (2 год)

Теоретична частина. Етапи вирішення конфлікту. Збір інформації. Визнати наявність конфлікту. Визначення позицій, інтересів і потреб. Оцінка та вибір оптимального варіанта. Творчість. Визнання сторонами прийнятого варіанта вирішення конфлікту. Потиснення рук.

Практична частина. Практична вправа «Мої цінності». Обговорення змісту кожного з етапів вирішення конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 3. Успішні кроки у вирішенні конфлікту).

Тема 4. Вирішуємо конфлікт (3 год)

Практична вправа «Предмети». Вправи на розв'язання ситуації згідно з етапами вирішення конфлікту. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 4. Вирішуємо конфлікт).

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тестування до розділу 3).

РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті (8,5 год)

Тема 1. Активно слухати (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «активне слухання». Етапи активного слухання. Алгоритм використання техніки активного слухання.

Практична частина. Практичні вправи «Зіпсований телефон», «Звіт за одну хвилину», «Вчимося слухати та розуміти почуття співрозмовника/співрозмовниці». Вправи на уважне та неуважне слухання співрозмовника/співрозмовниці. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 1. Активне слухання).

Тема 2. Відкрито запитувати (2 год)

Теоретична частина. Навіщо вміти запитувати. Види запитань. Правила формулювання запитань.

Практична частина. Практичні вправи «Постав запитання», «Дізнайся 10 фактів». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 2. Відкрито запитувати).

Тема 3. Дослівно перефразувати (2 год)

Теоретична частина. Рефлексивне слухання. Ехо-техніка. Перефразування. Правила перефразування. Резюмування та правила його використання.

Практична частина. Практична вправа «Змійка». Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 3. Дослівно перефразувати).

Тема 4. Ефективно надавати зворотний зв'язок (1 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «зворотний зв'язок». Види зворотного зв'язку. Правила надання зворотного зв'язку.

Практична частина. Вправи на удосконалення навичок надання зворотного зв'язку. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тема 4. Ефективно надавати зворотний зв'язок).

Тема 5. Говорити від свого «Я» (1 год)

Теоретична частина. Різниця між «Ти-твердженням» і «Я-твердженням». Структурні частини «Я-твердження». Формула «Я-твердження».

Практична частина. Вправи на відпрацювання навичок формулювання «Я-тверджень». **Рефлексія (0,5 год)**

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань. Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 4. Спілкування в конфлікті. Тестування до розділу 4).

РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики (3 год)

Теоретична частина. Відновний підхід. Відновні практики. Поняття «посередництво», «медіація».

Практична частина. Виконання вправ на ознайомлення з відновними практиками як інструментом миробудування. Перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків»⁷. Творчий проєкт «Вирішуй конфлікти мирним шляхом!» Опрацювання матеріалу освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе» (Розділ 3. Вирішувати конфлікт. Тема 5. Відновні практики).

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань.

МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС (36 год)

Вступ до Модуля 2 (1 год).

РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти (5 год)

Тема 1. Що таке «посередництво», «посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків» (1 год)

Теоретична частина. Поняття «посередництво», «посередник/посередниця», «посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків» (далі за текстом «посередник/посередниця однолітків»). Принципи посередництва.

Практична частина. Робота в групах. Опрацювання понять «посередництво», «посередник/посередниця однолітків», «медіація», «медіатор/медіаторка однолітків». Колективне обговорення принципів посередництва. Перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків».

⁷ YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s

Тема 2. Етика посередника/посередниці однолітків (2 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «етика». Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків.

Практична частина. Аналіз етичних засад роботи посередника/посередниці однолітків. Опрацювання Етичного кодексу посередника/посередниці однолітків.

Тема 3. Путівник з посередництва (2 год)

Теоретична частина. Етапи посередництва. Стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту. Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків.

Практична частина. Практична вправа «Збери таблицю» (пазли). Колективне опрацювання «Бланка ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків».

РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків (23 год)

Тема 1. Розуміти конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків (1 год)

Теоретична частина. Критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків. Випадки, коли посередництво не застосовується.

Практична частина. Вправи на розуміння конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків. Колективне обговорення запитань: «Як розпізнати готовність сторін до вирішення конфлікту?», «Як зрозуміти готовність посередника/посередниці до втручання в конфлікт?»

Тема 2. Методи втручання в конфлікт (3 год)

Теоретична частина. Методи втручання в конфлікт: сприяння (фасилітація), переговори, примирення.

Практична частина. Вправа «Поясни». Колективне обговорення.

Тема 3. Працюємо індивідуально (4 год)

Теоретична частина. Етапи 1 «Вступний» та 2 «Підготовчий» до посередництва. Індивідуальні зустрічі зі сторонами конфлікту.

Практична частина. Вправи на відпрацювання проведення посередником/посередницею 1-го та 2-го етапів посередництва, індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту. Виконання вправ за методом «рольової гри».

Тема 4. Практикум із посередництва (4 год)

Вправи на відпрацювання проведення посередником/посередницею 3-6 етапів посередництва. Напрацювання можливих варіантів врегулювання конфлікту за етапами посередництва (використовуючи оптимальні методи втручання в конфлікт). Заповнення Бланка ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків.

Тема 5. Рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків» (8 год)

Рольова гра-симуляція «Посередництво у вирішенні конфліктів однолітків» (метод «Акваріум»).

Тема 6. Як працює «Коло» (3 год)

Теоретична частина. Визначення поняття техніки «Коло». Класифікація «Кіл». «Коло цінностей». «Коло вирішення конфліктів». «Коло прийняття рішень». Тематичні «Кола». Правила «Кола». Принципи «Кола». Особливості проведення «Кола».

Практична частина. Вправи, які дозволяють сформувати навички проведення відновної техніки «Коло».

РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння (6 год)

Тема 1. Створюємо службу порозуміння (2 год)

Теоретична частина. Що таке служба порозуміння. Склад служби порозуміння. Як регламентується створення служби порозуміння.

Практична частина. Обговорення механізму створення служби порозуміння. Опрацювання Типового порядку створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти.

Тема 2. Як працює служба порозуміння (2 год)

Теоретична частина. План роботи служби порозуміння. Хто такий/така та що робить координатор/координаторка? Як відбувається співпраця з усіма учасниками/учасницями освітнього процесу.

Практична частина. Вправи на розуміння алгоритму діяльності служби порозуміння. Практична вправа «Три кроки».

Тема 3. Популяризуємо відновні практики/відновний підхід та службу порозуміння (2 год)

Теоретична частина. План інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

Практична частина. Виконання вправ для аналізу інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння.

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями та ученицями опрацьованих тем.

МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ (36 год)

Вступ (1 год). Презентація історії відновних практик. Обговорення ролі медіації в освіті. Аналіз успішного досвіду медіації за кордоном.

РОЗДІЛ 9. Знати медіацію (6,5 год)

Тема 1. Що таке «медіація». Правила та принципи медіації (1,5 год)

Теоретична частина. Закон України «Про медіацію». Поняття «медіація», «медіація однолітків». Особливості медіації. Правила медіації. Характеристика принципів медіації: добровільність, неупередженість і нейтральність, конфіденційність, розподіл відповідальності. Дотримання недискримінації.

Практична частина. Вправи на формування уявлення про місце медіації серед інших відновних практик та її переваги. Виконання завдань на усвідомлення необхідності дотримуватися правил і принципів у процесі проведення медіації. Прак-

тична вправа «Великий секрет». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»⁸.

Тема 2. Етика медіатора/медіаторки однолітків (1,5 год)

Теоретична частина. Визначення поняття «етика». Етичний кодекс медіатора/медіаторки однолітків.

Практична частина. Аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки. Індивідуальна робота з Етичним кодексом медіатора/медіаторки однолітків. Виконання творчого завдання: «Колаж. Портрет медіатора/медіаторки однолітків».

Тема 3. Путівник з медіації (2 год)

Теоретична частина. Етапи медіації. Підготовчий етап. Індивідуальні зустрічі зі сторонами. Медіаційна зустріч (зустріч сторін).

Практична частина. Практична вправа «Намалюй етапи медіації». Колективне опрацювання документації медіаторів/медіаторок однолітків, тексту «Рекомендації медіаторам/медіаторкам». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе».

Тема 4. Коли доречна медіація однолітків (1 год)

Теоретична частина. Критерії добору конфліктів для медіації. Випадки, коли медіація не застосовується. Ситуації насильства, булінгу та медіація. Як розпізнати готовність сторін до медіації. Оцінка готовності медіатора/медіаторки однолітків до проведення медіації.

Практична частина. Вправи на розуміння конфліктів, які можуть бути вирішені за допомогою медіації однолітків.

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань.

РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію (17 год)

Тема 1. З чого починати? (2 год)

Теоретична частина. Навіщо вступне слово медіатора/медіаторці? Структура вступного слова медіатора/медіаторки. Особливості вступного слова медіатора/медіаторки.

Практична частина. Виконання вправ на опановування технологією складання вступного слова медіатора/медіаторки. Опрацювання тексту «Сценарій медіаційної зустрічі (приклад)». Опрацювання навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе».

Тема 2. Працюємо індивідуально (2 год)

Теоретична частина. Індивідуальні зустрічі зі сторонами конфлікту. Правила індивідуальної зустрічі. Зміст індивідуальної зустрічі.

Практична частина. Вправи на відпрацювання поведінки медіатора/медіаторки на індивідуальній зустрічі зі стороною конфлікту.

Тема 3. Практикум з медіації (8 год)

Виконання вправ за методом «рольової гри» на формування навичок проведення медіації. Обговорення власної готовності до впровадження медіації. Аналіз успіхів і складнощів під час проведення медіації (рольової гри). Опрацювання

⁸ YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ>

навчального відеомодуля «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе».

Тема 4. Як працює служба порозуміння (2 год)

Теоретична частина. План роботи служби порозуміння. Як відбувається співпраця з усіма учасниками/учасницями освітнього процесу.

Практична частина. Вправи на розуміння алгоритму діяльності служби порозуміння. Практична вправа «Три кроки». Вправа на розуміння особистої ролі та ролі кожного/кожної в діяльності служби порозуміння.

Тема 5. Популяризуємо медіацію та службу порозуміння (2 год)

Теоретична частина. План інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації медіації та служби порозуміння.

Практична частина. Виконання вправ для аналізу інформаційно-просвітницької кампанії з популяризації медіації та служби порозуміння. Відео «Популяризація діяльності служби порозуміння».

Тема 6. Тримай руку на пульсі або користь від моніторингу (1 год)

Теоретична частина. Система моніторингу діяльності медіатора/медіаторки однолітків служби порозуміння. Документація медіатора/медіаторки однолітків.

Практична частина. Практична вправа «Складаємо медіаційну справу».

Рефлексія (0,5 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем. З'ясування думок учнів/учениць щодо обговорених питань.

Розділ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/медіаторок однолітків (5 год)

Комунікативна компетентність. Техніки ефективної комунікації.

Розділ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків і аналізу відповідності практики стандартам медіації (5 год)

Як протистояти маніпуляціям з боку учасників/учасниць. Як дотриматися нейтральності та неупередженості. Стресостійкість медіатора/медіаторки однолітків.

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем.

МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ (36 год)

Розділ 13. Вирішувати конфлікти онлайн (7 год)

Тема 1. Підходи у вирішенні конфліктів онлайн або в змішаному форматі (1 год)

Теоретична частина. Актуальні виклики, що зумовлюють необхідність запровадження інституту онлайн-медіації в Україні. Поняття термінів: «онлайн-вирішення спорів» (Online Dispute Resolution (ODR)); «інтернет-врегулювання спорів» (Internet Dispute Resolution (IDR)); «електронне врегулювання спорів» (Electronic Dispute Resolution (EDR)); «електронно-альтернативне врегулювання спорів» (Electronic ADR (EADR)); «онлайн-альтернативне врегулювання спорів» (Online ADR (OADR)).

Практична частина. Колективне обговорення «Особливості, переваги/можливості та ризики вирішення/врегулювання спорів (онлайн-посередництва) та

онлайн-медіації». Вправа на розуміння примирних процедур та особливості їхнього онлайн-формату.

Тема 2. Особливість конфліктів в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти (1 год)

Теоретична частина. Конфлікти у кіберпросторі. Особливості конфліктів в онлайн/кіберпросторі. Види конфліктів у кіберпросторі

Практична частина. Складання карти можливих конфліктів в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти.

Тема 3. Підготовка та проведення медіації в онлайн-форматі (2 год)

Теоретична частина. Онлайн-медіація. Компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації. Етапи онлайн-медіації.

Практична частина. Вправи на опрацювання особливостей реалізації етапів медіації в онлайн-форматі.

Тема 4. Цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти (2 год)

Теоретична частина. Перелік цифрових інструментів для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти та переваги їхнього застосування.

Практична частина. Вправа на опрацювання вибору тих інструментів, які найкраще відповідають потребам учасників/учасниць онлайн-медіації та забезпечують якість і безпеку комунікації.

Тема 5. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів (1 год)

Теоретична частина. Етичні принципи онлайн-вирішення спорів.

Практична частина. Вправа на аналіз етичних засад роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі.

Розділ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти (13 год)

Тема 1. Практикум з проведення онлайн-медіації (7 год)

Правила медіації в онлайн-форматі. Вступне слово медіатора/медіаторки при проведенні онлайн-медіації. Документація медіатора/медіаторки. Правила взаємодії сторін між собою та з медіатором/медіаторкою під час онлайн-медіації. Виклики при проведенні онлайн-медіації. Виконання вправ за методом «рольової гри» на формування навичок проведення онлайн-медіації.

Тема 2. Практикум з проведення відновного «Кола» в онлайн-форматі (3 год)

Техніка відновного «Кола» в онлайн-форматі. Переваги проведення відновних «Кіл» в онлайн-форматі серед учасників/учасниць освітнього процесу. Правила відновного «Кола» в онлайн-форматі. Вступне слово ведучого/ведучої «онлайн-Кола». Виклики при проведенні відновних «Кіл» в онлайн-форматі. Симуляційна вправа «онлайн-Коло».

Тема 3. Організація діяльності наявної служби порозуміння закладу освіти в онлайн-форматі (3 год)

Алгоритм «Як організувати діяльність наявної служби порозуміння в онлайн-форматі».

Розділ 15. Практикуми з відпрацювання відповідних тем і питань відновних практик (8 год). Відпрацювання навичок визначення позицій та інтересів сторін; аналіз труднощів під час проведення індивідуальних зустрічей; опрацювання історій медіації, обговорення критеріїв успішності виконання домовленостей сторін.

Розділ 16. Інноваційні методи відновних практик (3 год). Опанування сучасними методами втручання в конфлікт; обговорення сучасних вимог до медіаторів/медіаторок; опанування техніками відновних практик.

Розділ 17. Проведення кількісного та якісного моніторингу, обговорення його результатів (3 год). Обговорення сильних і слабких сторін роботи служби порозуміння, пошук ресурсів для розвитку служби порозуміння, планування на основі результатів моніторингу.

Підсумкове заняття (1 год)

Аналіз рівня усвідомлення учнями/ученицями опрацьованих тем.

ПРОГНОЗОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Впровадження в освітній процес Програми гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації однолітків» стане важливим кроком у формуванні відновної культури в закладі освіти, а також інноваційним методом у запобіганні конфліктів серед здобувачів/здобувачок освіти, що гарантує створення безпечного освітнього простору.

Очікувані результати:

- збагачення знань, умінь і навичок здобувачів/здобувачок освіти щодо причин, видів і наслідків конфліктів; розуміння структури конфлікту; управління власною поведінкою в конфлікті; забезпечення рівних прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат;
- виявлення позитивної мотивації до мирного врегулювання конфліктів і формування відновної культури в закладі освіти;
- конструктивна реакція на наявність конфлікту (пошук позицій та інтересів, усвідомлення причин і трансформація конфлікту);
- мирна комунікація серед здобувачів освіти, координація зусиль всіх суб'єктів освітнього процесу на мирне врегулювання конфлікту.

За результатами опанування Програмою мають бути сформовані соціальна й громадянська компетентності як ключові, а також суспільствознавча як галузева. Вимоги до рівня набуття учнями/ученицями (знань, умінь, навичок, досвіду) наведені в таблиці нижче.

ВИМОГИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ І УЧЕНИЦЬ (ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК, ДОСВІДУ)

Модулі, розділи	Вимоги до рівня досягнень здобувачів/здобувачок освіти
МОДУЛЬ 1. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ	
РОЗДІЛ 1. Усвідомлювати мир	<p><i>Знати:</i> поняття та види насильства; поняття та види булінгу; принципи ненасильницької поведінки; базові засади та принципи миробудування; поняття миробудування; важливість участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів і миробудуванні;</p> <p><i>вміти:</i> визначати види насильства, зокрема булінгу; дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки; попереджувати виникнення та ескалацію конфліктних ситуацій у повсякденному житті; попереджувати прояви насильства, булінгу;</p> <p><i>набути досвід:</i> дотримуватися принципів миробудування; дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки; попереджувати прояви насильства, булінгу; негативного ставлення до дискримінації; розуміння рівності прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат.</p>
РОЗДІЛ 2. Розуміти конфлікт	<p><i>Знати:</i> базові поняття конфліктології; причини конфліктів; типологію конфліктів; структуру конфлікту; причини конфліктів у закладі освіти; стадії розвитку конфлікту; наслідки конфлікту;</p> <p><i>вміти:</i> визначати причини конфліктів; аналізувати структуру конфлікту; визначати типи конфліктів;</p> <p><i>набути досвід:</i> аналізувати причини конфліктів; визначати позиції та інтереси в конфлікті, визначати гендерні складові конфлікту.</p>
РОЗДІЛ 3. Вирішувати конфлікт	<p><i>Знати:</i> трикутник вирішення конфлікту, деструктивний/конструктивний шляхи вирішення конфлікту, позицію в конфлікті, інтерес у конфлікті, етапи вирішення конфліктів; стилі вирішення конфліктів; відновні практики;</p> <p><i>вміти:</i> складати картографію конфлікту; вирішувати конфлікт відповідно до його етапів; визначати сторони конфлікту, його предмет;</p> <p><i>набути досвід:</i> вирішувати конфлікти мирним шляхом; попереджувати виникнення та ескалацію конфліктних ситуацій у повсякденному житті.</p>
РОЗДІЛ 4. Спілкуватися в конфлікті	<p><i>Знати:</i> принципи активного слухання; види запитань; правила перефразування; правила резюмування; формулу «Я-твердження»;</p> <p><i>вміти:</i> застосовувати активне слухання; правильно формулювати запитання; впроваджувати ехо-техніку; надавати зворотний зв'язок; формулювати «Я-твердження»;</p> <p><i>набути досвід:</i> впровадження відновної комунікації.</p>
РОЗДІЛ 5. Знати відновні практики	<p><i>Знати:</i> особливості відновного підходу; класифікацію відновних практик; поняття «посередництво», «медіація»;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися принципів миробудування; конструктивно вирішувати конфлікти;</p> <p><i>набути досвід:</i> позитивної мотивації до мирного врегулювання конфліктів і формування відновної культури в закладі освіти.</p>

МОДУЛЬ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК/ВІДНОВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	
РОЗДІЛ 6. Створюємо безпечний простір у закладі освіти	<p><i>Знати:</i> роль посередника/посередниці у вирішенні конфліктів серед однолітків; принципи посередництва; етичні вимоги до посередника/посередниці однолітків служби порозуміння; етапи посередництва; Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися етичних норм посередника/посередниці однолітків; орієнтуватися в етапах посередництва;</p> <p><i>набути досвід:</i> розуміння теоретичних аспектів посередництва.</p>
РОЗДІЛ 7. Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків	<p><i>Знати:</i> критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; методи втручання в конфлікт; відновну техніку «Коло»;</p> <p><i>вміти:</i> добирати конфлікти, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків; добирати ефективні методи втручання в конфлікт;</p> <p><i>набути досвід:</i> вирішення конфліктів серед однолітків за допомогою посередництва; проведення «Кола».</p>
РОЗДІЛ 8. Створити службу порозуміння	<p><i>Знати:</i> що таке служба порозуміння; склад служби порозуміння; як регламентується створення служби порозуміння; алгоритм діяльності служби порозуміння;</p> <p><i>вміти:</i> планувати діяльність служби порозуміння; розробляти інформаційно-просвітницькі кампанії з популяризації відновних практик/відновного підходу та служби порозуміння</p> <p><i>набути досвід:</i> механізму створення служби порозуміння; співпраці з членами/членкинями служби порозуміння.</p>
МОДУЛЬ 3. БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
РОЗДІЛ 9. Знати медіацію	<p><i>Знати:</i> особливості застосування медіації в якості відновної практики в закладах освіти; вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіацій; принципи медіації; правила медіації; етапи проведення медіації; етичні вимоги до медіатора/медіаторки служби порозуміння;</p> <p><i>вміти:</i> застосовувати вимоги до добору конфліктних ситуацій для проведення медіації; дотримуватися етичних норм, поважати права сторін конфлікту;</p> <p><i>набути досвід:</i> розуміння теоретичних аспектів медіації.</p>
РОЗДІЛ 10. Впроваджувати медіацію	<p><i>Знати:</i> вимоги до проведення медіації; механізм діяльності служб порозуміння закладу освіти; особливості застосування інтерактивних технологій в закладах освіти за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній»;</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватися ґендерного балансу при проведенні медіації; дотримуватися принципів і правил медіації; вести документацію медіаторів/медіаторок однолітків; проводити інформаційно-просвітницькі заходи з популяризації медіації, відновних практик, вирішення конфліктів мирним шляхом;</p> <p><i>набути досвід:</i> складання вступного слова медіатора/медіаторки; проведення індивідуальних зустрічей зі сторонами конфлікту; проведення медіації; створення служби порозуміння в закладі освіти; популяризації відновних практик.</p>

<p>РОЗДІЛ 11. Практикуми з відпрацювання комунікативних навичок медіаторів/медіаторок однолітків</p>	<p><i>Знати:</i> особливості відновної комунікації; основи спілкування; <i>вміти:</i> застосовувати навички переконання; невербального спілкування; перефразування; формулювання запитань; протистояти запереченням; <i>набути досвід:</i> ефективною відновної комунікації.</p>
<p>РОЗДІЛ 12. Практикуми з опрацювання складних випадків та аналізу відповідності практики стандартам медіації</p>	<p><i>Знати:</i> обмеження у застосуванні медіації; правила ефективною попередньої зустрічі зі сторонами; причини та ознаки емоційного вигорання медіатора/медіаторки; ознаки «складних» учасників/учасниць медіації; сучасні методи медіації; інноваційний досвід впровадження відновних практик у закладах освіти; <i>вміти:</i> проводити медіації; аналізувати власну роботу в якості медіатора/медіаторки; визначати позиції та інтереси сторін; робити гендерний аналіз медіаційних кейсів; визначати ознаки емоційного вигорання; виявляти стресостійкість в роботі медіатора/медіаторки; виявляти маніпуляції у спілкуванні сторін конфлікту; визначати показники, які допомагають вчасно зупинити медіацію; вести документацію медіатора/медіаторки служби порозуміння; <i>набути досвід:</i> впровадження медіації в закладі освіти.</p>
<p>МОДУЛЬ 4. ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ ОНЛАЙН АБО В ЗМІШАНОМУ ФОРМАТІ</p>	
<p>РОЗДІЛ 13. Вирішувати конфлікти онлайн</p>	<p><i>Знати:</i> примирні процедури та особливості їхнього онлайн-формату; особливості конфліктів в онлайн/кіберпросторі серед однолітків; етапи онлайн-медіації; етичні принципи онлайн-вирішення конфліктів; цифрові інструменти для комунікації під час онлайн-медіації за участю здобувачів/здобувачок освіти та переваги їхнього застосування; <i>вміти:</i> визначати конфлікти в онлайн/кіберпросторі за участю здобувачів/здобувачок освіти; застосовувати компетенції медіатора/медіаторки для проведення онлайн-медіації; аналізувати етичні засади роботи медіатора/медіаторки в онлайн-форматі; <i>набути досвід:</i> опрацювання особливостей реалізації етапів медіації в онлайн-форматі; опрацювання вибору тих інструментів, які найкраще відповідають потребам учасників/учасниць онлайн-медіації та забезпечують якість і безпеку комунікації.</p>
<p>РОЗДІЛ 14. Практика вирішення конфліктів онлайн або в змішаному форматі в закладах освіти</p>	<p><i>Знати:</i> правила медіації в онлайн-форматі; правила взаємодії сторін між собою та з медіатором/медіаторкою під час онлайн-медіації; <i>вміти:</i> проводити онлайн-медіацію; долати виклики при проведенні онлайн-медіації; вести документацію; співпрацювати в наявній службі порозуміння в онлайн-форматі; проводити «онлайн-Коло»; <i>набути досвід:</i> проведення онлайн-медіації; проведення «онлайн-Кола»; організації діяльності наявної служби порозуміння в онлайн-форматі.</p>
<p>РОЗДІЛ 15. Практикуми з відпрацювання відповідних тем і питань відновних практик</p>	<p><i>Набути досвід:</i> відпрацювання навичок визначення позицій та інтересів сторін; аналізу труднощів під час проведення індивідуальних зустрічей; опрацювання історій медіації, обговорення критеріїв успішності виконання домовленостей сторін.</p>

РОЗДІЛ 16. Інноваційні методи відновних практик	<i>Набути досвід:</i> опанування сучасними методами втручання в конфлікт; обговорення сучасних вимог до медіаторів/медіаторок; оволодіння техніками відновних практик.
РОЗДІЛ 17. Проведення кількісного та якісного моніторингу, обговорення його результатів	<i>Набути досвід:</i> обговорення сильних і слабких сторін роботи служби порозуміння, пошуку ресурсів для розвитку служби порозуміння, планування на основі результатів моніторингу.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Основні джерела

Відновні практики, конфліктологія		
1.	La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ	
2.	La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s	
3.	La Strada Ukraine. Відео популяризації діяльності служби порозуміння, 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=pKJPK54xt2Y&t=2s	
4.	Андреєнкова В. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі: метод. посіб./В. Андреєнкова, М. Мотилук. – Київ: [б. в.], 2023. 44 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/metodychnyj-posibnyk-vyrishennya-konfliktiv-v-osvitnomu-seredovyshhi-iz-zastosuvannyam-prymirnyh-protsedur	
5.	Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: https://course.la-strada.org.ua	

6.	Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. – Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 200 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/navchalno-metodychnyj-posibnyk-dlya-mediatoriv-ta-mediatorok-odnolitkiv-vyrishuyu-konflikty-ta-buduyu-myr-navkolo-sebe-bazovi-navychky-mediatsiyi-odnolitkiv-navchayuchys-navchaj	
7.	Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/vprovadzhennya-vidnovnogo-pidhodu-poserednytstva-mediatsiyi (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
8.	Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації»/В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2018. 140 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/komplekt-osvitnih-program-vyrishennya-konfliktiv-myrnym-shlyahom-bazovi-navychky-mediatsiyi (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
9.	Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; ред.: К. Левченко та ін.; упоряд.: К. Черепань, Н. Лунченко, В. Андрєєнкова. Київ: ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/posibnyk-rozbudova-myru (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
10.	Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.; упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічога С. О., 2018. 174 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/stvorennya-systemy-sluzhb-porozuminnya-dlya-vprovadzhennya-mediatsiyi-za-prynstypom-rivnyj-rivnomu-rivna-rivnij-ta-vyrishennya-konfliktiv-myrnym-shlyahom-u-zakladah-osvity	
Протидія булінгу та насильству		
11.	Впровадження моделі «Школа вільна від насильства» в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 160 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/posibnyk-vprovadzhennya-modeli (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
12.	Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти.: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/zapobigannya-ta-protidiya-proyavam-nasylstva-diyalnist-zakladiv-osvity-navchalno-metodychnyj-posibnyk (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
13.	Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід.: метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 192 с. URL: https://la-strada.org.ua/download/protidiya-bulingu-v-zakladi-osvity-systemnyj-pidhid (дата звернення: 29.04.2024 р.)	
14.	Насильство: дізнайся, чи є воно у твоєму житті. Вмій визначати та діяти. Онлайн-тест. URL: https://la-strada.org.ua/online-test#0	

Додаткові джерела

1. Безпалько О., Савич Ж. Спілкуємось та діємо: навч.-метод. посіб. – К.: Навч. книга, 2002. 112 с.
2. Ващенко І. В. Психологія конфлікту [Текст]: метод. рек. для студентів освіт. рівня магістр галузі знань 07306 «Управління та адміністрування» спец. 073 «Менеджмент». Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка.: Київ; Кам'янець-Подільський: Ковальчук О. В. [вид.], 2021. 89 с.
3. Величко О., Янковська Т. Управління конфліктами та стресом. Посібник для працівників апарату суду. – Київ, 2010. 192 с.
4. Вчимося жити разом. Практикум для учнів з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа)/Т. В. Воронцова та ін. – Київ: Видавництво «Алатон», 2016. 272 с. –
URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/8_osn_practic.pdf
5. Гальтунг Й. Трансформація конфлікту мирними засобами. Трансценд метод. – Діалог різноманітностей, № 12 (50), грудень 1999: посібник /ред. О. Сусллова ; пер. з англ. Я. Семиколонова, С. Яринич. 12-те вид. Київ: Інформ.-консульт. жіноч. центр, Всеукр. асоц. уповноваж. освіти та комунікацій, 1999. 157 с.
URL: <https://www.wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
6. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навч.-метод. посіб. Харків: Друк. Мадрид, 2020. 92 с.
7. Гірник А. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Києво-Могилян. акад., 2010. 222 с.
URL: https://pidru4niki.com/15660212/psihologiya/poserednitstvo_konfliktah
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
8. Грабовський В. А., Рак Ю. О. Особливості становлення та тенденції розвитку інституту медіації: українські та зарубіжні практики. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 1. С. 5-12.
9. Демчук Л. Шкільні служби порозуміння: відновні практики для створення мирного середовища в школі. *Іноземні мови в школах України: науково-методичний журнал*. 2021. № 1. С. 48-49.
10. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. №695.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>
(дата звернення: 29.04.2024).
11. Жінки. Мир. Безпека: Інформ.-навч. посіб. з гендер. аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/Л. Ковальчук та ін.; ред.: К. Левченко, Л. Ковальчук. Київ, 2017. 267 с. URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/ZHINKI.-MIR.-BEZPEKA.-Informaciyno-navchalniy-posibnik-dlya-fakhivciv-sektoru-bezpeki.pdf>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
12. Журавель Т., Кочемировська О., Ясеновська М. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми: метод. посіб. Київ: ТОВ «К.І.С.». 2010. 242 с.

13. Зарицька В. В. Психологія конфлікту: навч. посіб. Запоріжжя; Одеса: Гельветика, 2019.
14. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами: навч. посіб. 2-ге вид. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 191 с.
15. Карамушка Л. М. Управлінські конфлікти: Слов.-довід. термінів з конфліктології. Київ: ЧДУ, 1995.
16. Катасанов О. М. Соціально-психологічні особливості формування конфліктологічної компетентності особистості в критичні періоди її розвитку: автореф. дисертації канд. психол. наук. Сєвєродонецьк, 2018. 21 с.
17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20.11.1989 р. (підписано Україною 21 лютого 1990 р.). Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.91 р. № 789–XII
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
18. Конфліктологія: навч. посіб./Л. Ємельяненко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с.
19. Концепція «Нова українська школа»: рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016 р.
URL: <https://bit.ly/2HwQBLq>
20. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
21. Медіація.UA: тенденції, становлення, розвиток: колект. монографія: для здобувачів ступеня магістра за спец. «Медіація та вирішення конфліктів»/ Карпова О. та ін.; Ун-т економіки та права «КРОК», Бізнес-школа КРОК. – Київ: Бізнес-школа КРОК, 2021. 128 с.
22. Мухіна Л. М. Психологічні особливості розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів: автореф. дисертації канд. психол. наук. Київ, 2019. 20 с.
23. Не крадіть конфлікти, краще допоможіть в їх розв'язанні: посібник/ред. О. Суслова. Київ: Укр. жіноч. фонд, 2021. 30 с.
URL: https://www.wicc.net.ua/media/ne_kradit_konflikty.pdf
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
24. Орлянський В. Конфліктологія: навч. посіб. для вузів. Київ: Центр учб. літ., 2007. 159 с.
URL: https://pidru4niki.com/12191214/psihologiya/konfliktologiya#google_vignette (дата звернення: 29.04.2024 р.)
25. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури». 2013. 316 с.
26. Праніс Кей, Стюарт Баррі, Уедж Марк. Кола примирення. Від злочину до повернення в громаду: пер. з англ. Київ: Видавець Захаренко В. О., 2008. 272 с.
27. Праченко О. К. Розвиток гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів у юнацькому віці: автореф. дис. канд. психол. наук: Київ, 2021. 20 с.
28. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
30. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
31. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 р. № 1/3737-22
URL: <https://bit.ly/40XP NHL>
32. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
33. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
34. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892 : станом на 13 жовт. 2017 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
35. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики: наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 р. № 912.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
36. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік: розпорядж. Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 р. № 174-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-p#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
37. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
38. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 р. № 195/2020.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
(дата звернення: 29.04.2024 р.)
39. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
40. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
41. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
42. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>

43. Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню): лист Міністерства освіти і науки України від 14.08.2020 р. № 1/9-436
URL: <https://bit.ly/3Ksem8z>
44. Профілактика та протидія насильству над дітьми/ред. В. Бурлака. Київ: ГЕРБ, 2007. 144 с.
45. Савич Ж. В., Безпалько О. В. Спілкуємося й діємо: навч.-метод. посіб. Київ: Наш час, 2006. 120 с.
URL: <http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/Talk-and-act.pdf>
(дата звернення: 30.04.2024 р.)
46. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки: посібник/ В. Головатий та ін. Київ: Вид. Захаренко В. О., 2009. 224 с.
47. Управління конфліктами для потреб публічної служби: посібник і методичні рекомендації/Т. Калениченко та ін.; ред. Д. Проценко. Київ: Ваіте. 2021. 224 с.
48. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження: посібник/ Р. Коваль та ін. Київ: Вид. Захаренко В. О., 2009. 168 с.
URL: https://mmk.at.ua/nova/psihologi/UCP_4th_posibnyk_web.pdf
(дата звернення: 29.04.2024 р.)

РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ/ЗДОБУВАЧОК ОСВІТИ «БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА ТА МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У Розділі 3 даного посібника представлена Програма навчального тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» та методичні матеріали до тематичних блоків «Відновні практики. Посередництво», які опрацьовуються в межах 3-го тренінгового дня.

Запропонована Програма тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти» є переробленою та доповненою, відповідно до вимог Закону України «Про медіацію», Програми тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. *Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132*⁹.

Особливості реалізації Програми.

Програма тренінгу розрахована на 40 акад. год (5 тренінгових днів; із них 32 год практичних) та включає 4 акад. год самостійної роботи (домашнє завдання).

Програма складається з тематичних блоків:

- 1-й день – «Усвідомлювати мир. Конфлікти в житті людини»;
- 2-й день – «Вирішуємо конфлікт. Комунікативні навички медіатора та медіаторки»;
- 3-й день – «Відновні практики. Посередництво»;
- 4-й день – «Техніка «Коло». Діяльність служби порозуміння. Етапи медіації»;
- 5-й день – «Практика медіації. Діяльність служби порозуміння».

Тематичні блоки 1-3-го днів «Усвідомлювати мир. Конфлікти в житті людини», «Вирішуємо конфлікт. Комунікативні навички медіатора та медіаторки», «Відновні практики. Посередництво» **та 1-2 сесії 4-го дня** («Техніка «Коло», «Діяльність служби порозуміння») спрямовані на розвиток і розширення базових знань із конфліктології та відновного підходу, а також на розвиток конфліктологічної компетентності учнів і учениць, практичних умінь і навичок застосування відновних практик і технік відновної комунікації в освітньому процесі, опанування практичними умінями та навичками посередництва у врегулюванні конфлікту/спору; на підготовку учнів і учениць до впровадження та поширення практики посередництва однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти

⁹ URL: <http://surl.li/iewuv>

(рівень посередництва). За результатами проходження даних тематичних блоків тренінгу *видається сертифікат обсягом 32 акад. год*, який надає учню/учениці право впроваджувати відновний підхід і відновні практики в освітньому процесі, зокрема здійснювати посередництво у врегулюванні конфліктів/спорів, поширювати практику функціонування служби порозуміння та посередництва однолітків у вирішенні конфліктів.

Тематичні блоки 4-го дня (сесії 3-4: «Етапи медіації», «Практика медіації») **та 5-го дня** («Практика медіації. Діяльність служби порозуміння») спрямовані на розвиток базових навичок медіатора/медіаторки однолітків у закладі освіти, а також на підготовку учнів та учениць до впровадження й поширення практики медіації однолітків і функціонування служби порозуміння в закладі освіти (рівень медіації). За результатами проходження всіх тематичних блоків 5-ти днів навчання *видається сертифікат обсягом 44 акад. год*, який надає учню/учениці право впроваджувати відновний підхід та відновні практики в освітньому процесі, здійснювати посередництво у врегулюванні конфліктів/спорів серед однолітків, а також проводити медіацію однолітків у закладах освіти, поширювати практику функціонування служби порозуміння та посередництва/медіації однолітків у вирішенні конфліктів.

Після проходження учнями та ученицями тренінгової програми пропонуємо закріпити, деталізувати отримані навички, розширити арсенал засобів для роботи з різними конфліктними ситуаціями на практиці (конкретними конфліктами, які трапляються в закладі освіти). Означене дозволить не лише значно підвищити ефективність навчання, але й сформувати відновну культуру в закладі освіти.

Методичне забезпечення програми розміщене в Розділі 1 та Розділі 2 даного посібника

Рекомендуємо підготовку медіаторів/медіаторок однолітків проводити за наступними етапами.

Етап	Тематичне наповнення	Кількість годин
1	Тренінг для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти».	40 акад. год (5 тренінгових днів)
2	Практикум. Самостійна робота в дні проведення тренінгу (домашнє завдання).	4 акад. год
3	Самостійна робота після тренінгу (домашнє завдання). Опрацювання освітнього електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» ¹⁰ .	30 акад. год
4	Практика після тренінгу.	10 акад. год

¹⁰ Андрєєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс.
URL: <https://course.la-strada.org.ua/>

5	Тренінг «Практикуми з відпрацювання відповідних тем і питань відновних практик». Тематичне наповнення тренінгу складають Розділи 15 та 17 Програми гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації».	6 акад. год
---	---	-------------

Після проходження учнями/ученицями всіх запропонованих етапів з підготовки медіаторів/медіаторок однолітків рекомендуємо видати сертифікат з набуття знань і навичок медіатора/медіаторки однолітків обсягом 90 акад. год.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ/ЗДОБУВАЧОК ОСВІТИ
«БАЗОВІ НАВИЧКИ МЕДІАТОРА ТА МЕДІАТОРКИ ОДНОЛІТКІВ
СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ»**

До уваги тренера/тренерки!

Методичним забезпеченням програми тренінгу є Програма тренінгу для здобувачів/здобувачок освіти «Базові навички медіатора та медіаторки однолітків служби порозуміння закладу освіти»/Андрєєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 6-132.
URL: <http://surl.li/iewuv>

Мета тренінгу: підготувати учнів-медіаторів і учениць-медіаторок служб порозуміння для впровадження медіації однолітків у закладах освіти.

Завдання тренінгу:

- опрацювати основні терміни з конфліктології;
- сформувати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- ознайомити з цінностями та принципами медіації як інструменту вирішення конфліктів, що базується на врахуванні інтересів сторін конфлікту;
- закріпити на практиці етичні вимоги до медіатора та медіаторки однолітків;
- відпрацювати навички ведення процедури медіації;
- сформувати розуміння гендерної складової конфлікту;
- відпрацювати навички проведення відновної практики «Коло»;
- опрацювати навички відновлювальної комунікації;
- сформувати навички критичного аналізу інформації;
- ознайомити з механізмом діяльності служби порозуміння закладу освіти;
- сформувати розуміння безпечного освітнього середовища;
- сформувати усвідомлення важливості участі хлопчиків та дівчаток у миробудуванні та вирішенні конфліктів мирним шляхом;

- сформувані навички проведення тренінгів.
- Після опанування теоретичним і практичним матеріалом освітньої програми її учасники та учасниці вмітимуть:
- вирішувати конфлікти мирним шляхом;
- дотримуватися принципів миробудування;
- дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки;
- попереджувати виникнення конфліктів у повсякденному житті;
- дотримуватися рівних прав чоловіків/хлопців і жінок/дівчат;
- визначати гендерну складову конфлікту;
- проводити медіації;
- проводити відновлювальну практику «Коло»;
- дотримуватися етичних норм, поважати права сторін конфлікту;
- володіти навичками відновлювальної комунікації;
- вміти критично аналізувати інформацію;
- дотримуватися принципів і правил медіації;
- проводити інформаційно-просвітницькі заходи з популяризації медіації, вирішення конфліктів мирним шляхом.

1-й день¹¹

«Усвідомлювати мир. Конфлікти в житті людини»

№	Тема	Форма роботи	Необхідні матеріали	Час (хв)
Сесія 1				90
I. Вступна частина				
1.1.	Привітання учасників і учасниць Мета та завдання тренінгу	Вступне слово тренера/тренерки	Мультимедійний проектор, ноутбук	10
1.2.	Знайомство	Вправа «Твоя риса характеру», колективна робота	Іграшка, м'ячик	10
1.3.	Очікування учасників і учасниць	Колективна робота	Стікери, аркуші фліпчарту з написом «Очікування», «Парковка», аркуші фліпчарту	10
1.4.	Гра «Ливарпамен»	Гра	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери	10
1.5.	Правила роботи групи	Мозковий штурм, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери	10

¹¹ Тренер/тренерка може корегувати програму за часом, формами і методами роботи. Програму складено з урахуванням кількості учасників/учасниць тренінгу: 10 учнів/учениць та 2 медіаторів-педагогів.

II		Усвідомлювати мир		
2.1.	Поняття «мир», «миробудування»	Інформаційне повідомлення тренера/тренерки, мозковий штурм, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, мультимедійний проєктор, ноутбук	10
2.2.	Вправа «Я-миротворець/Я-миротвориця». Роль служби порозуміння в закладі освіти.	Інформаційне повідомлення тренера/тренерки, перегляд відео, робота в групах, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, стікери різних кольорів, мультимедійний проєктор, ноутбук, відео «Миротворець», відео «Популяризація діяльності служби порозуміння» ¹²	30
	Перерва			20
Сесія 2				90
III.		Корені насильства. Як протистояти булінгу		
3.1.	Поняття «насильство». Види та прояви насильства	Інформаційне повідомлення, робота в групах, колективне обговорення, гра «Біла ворона»	Матеріал тренінгу для учнів і учениць «Протидія та реагування на випадки насильства над дітьми» ¹³ , електронного курсу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» ¹⁴ , проєктор, ноутбук	30
3.2.	Булінг у дитячому середовищі. Як протистояти булінгу	Практичне опрацювання історій, робота в 3-х групах, колективне обговорення		40
3.3.	Діяльність Національної гарячої лінії для дітей та молоді	Інформаційне повідомлення		20
	Перерва			30
Сесія 3				90
IV.		Конфлікти в житті людини		
4.1.	Поняття «конфлікт»	Інформаційне повідомлення, колективне обговорення, мозковий штурм	Мультимедійний проєктор, ноутбук, фліпчарт, маркери	10

¹² URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pKJPK54xt2Y&t=2s>

¹³ Тренінг для учнів і учениць «Протидія та реагування на випадки насильства над дітьми»/Андреєнкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. С. 147-166. URL: <http://surl.li/iiewuv>

¹⁴ Андреєнкова В. Л. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Освітній електронний курс. URL: <https://course.la-strada.org.ua/>

4.2.	Негатив і позитив від конфлікту	Колективне обговорення, робота в групах, вправа «Негатив і позитив від конфлікту»	Комплекти розрізаних тверджень та аркуші з правильними відповідями до вправи «Негатив і позитив від конфлікту»	25
4.3.	Рівні конфліктів і предмет конфліктів у закладах освіти	Інформаційне повідомлення, робота в групах, колективне обговорення	Аркуші фліпчарту, маркери	40
4.4.	Складові конфлікту	Інформаційне повідомлення, колективне обговорення, перегляд анімаційних фільмів «Крива конфлікту» ¹⁵ , «Сучасні конфлікти» ¹⁶	Аркуші фліпчарту, маркери, проєктор, колонки, ноутбук	15
	Перерва			20
Сесія 4				90
V.	Конфлікти в житті людини (продовження)			
5.1.	Стадії розвитку конфлікту	Інформація тренера/тренерки, колективне обговорення/перегляд анімаційних фільмів «Крива конфлікту», «Сучасні конфлікти»	Аркуші фліпчарту, маркери, проєктор, колонки, ноутбук, додаток «Стадії розвитку конфлікту»	30
5.2.	Причини конфліктів	Інформаційне повідомлення, перегляд анімаційних фільмів «Міст» ¹⁷ , «На дереві» ¹⁸ , «Фігури та форми» ¹⁹ , колективна робота	Аркуші фліпчарту, маркери, проєктор, колонки, ноутбук	20
5.3.	Підходи до вирішення конфліктів	Інформаційне повідомлення, колективне обговорення, робота в групах	Аркуші фліпчарту, маркери, проєктор, колонки, ноутбук	40
6	Підбиття підсумків дня	Вправа «Незакінчені речення», обговорення, домашнє завдання: пройти тест К. Томаса-Кілманна «Типи поведінки в конфлікті»	Іграшка, м'ячик	10

¹⁵ YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oQU3HE6Crb0>

¹⁶ YouTube. URL: <https://youtu.be/aD9FCCWvX8I>

¹⁷ YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=P1900TBJ7q8>

¹⁸ YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XM9GS1g9eSw>

¹⁹ YouTube. URL: <https://youtu.be/AUjFMK9r7Q4>

2-й день
«Вирішуємо конфлікт.
Комунікативні навички медіатора та медіаторки»

№	Тема	Форма роботи	Необхідні матеріали	Час (хв)
	Попередній день	Вправа «Сніжна куля»	Аркуші формату А4 за кількістю учасників/учасниць	10
Сесія 1				90
I.	Вирішуємо конфлікт			
1.1.	Поведінка під час конфлікту	Інформаційне повідомлення, робота в групах, робота в парах, індивідуальна робота, вправа «Девіз»	Фліпчарт, маркери, додаток «Вправа «Девіз»	40
1.2.	Гра «Перехід на інший бік»		Скотч, таймер	10
1.3.	Етапи вирішення конфлікту. Етап 1. Етап 2	Інформаційне повідомлення	Фліпчарт, аркуші альбому для фліпчарту, маркери, ноутбук, додаток «Етапи вирішення конфлікту» (робочий зошит)	15
1.4.	Етап 3. Визначення позицій, інтересів і потреб	Гра «Зайди в коло», інформаційне повідомлення	Фліпчарт, аркуші альбому для фліпчарту, маркери, ноутбук, таймер	25
	Перерва			20
Сесія 2				90
II.	Вирішуємо конфлікт (продовження)			
2.1.	Етап 3. Визначення позицій, інтересів і потреб (продовження)	Робота в групах, презентація, обговорення	Фліпчарт, аркуші альбому для фліпчарту, маркери, ноутбук, таймер, додатки «Визначаємо позиції та інтереси», «Етапи вирішення конфлікту»	30
2.2.	Етапи 4-6 вирішення конфлікту	Інформаційне повідомлення, мозковий штурм, обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, додаток «Етапи вирішення конфлікту» (робочий зошит)	20
2.3.	Гра «Мої цінності»		Додаток «Вправа «Мої цінності»	10

2.4.	Вправа «Вирішуємо конфлікт»	Робота в групах, колективне обговорення	Фліпчарт, маркери, додаток «Вправа «Вирішуємо конфлікт»	40
	Перерва			30
Сесія 3				90
III.	Комунікативні навички медіатора та медіаторки			
3.1.	Сприйняття інформації	Інформаційне повідомлення, відео «Люди в білому/ Ілюзія мавпячого бізнесу», вправа «Зіпсований телефон», колективне обговорення	Ноутбук, проєктор, колонки, фліпчарт, маркери	35
3.2.	Активне слухання	Індивідуальна робота, колективне обговорення, рольова гра, вправа «Звіт за одну хвилину», гра «Вчимося слухати та розуміти почуття співрозмовника/ співрозмовниці»	Проєктор, ноутбук, фліпчарт, маркери, додатки «Вчимося слухати та розуміти почуття співрозмовника», «Таблиця з емоціями», «Таблиця спостереження за активним слуханням»	55
	Перерва			20
Сесія 4				90
IV.	Комунікативні навички медіатора та медіаторки (продовження)			
4.1.	Формулювання запитань	Мозковий штурм, колективне обговорення, гра «Постав запитання», вправа «10 фактів»	Маркери, аркуші фліпчарту, м'ячик	25
4.2.	Перефразування та резюмування	Групова робота, обговорення, вправа «Змійка»	Додаток «Техніка перефразування та резюмування»	30
4.3.	Техніка «Я-твердження»	Інформаційне повідомлення, колективна робота, робота в малих групах	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, робочий зошит	30
4.4.	Ефективний зворотний зв'язок	Інформаційне повідомлення тренера/ тренерки, колективне обговорення, робота в парах	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, додаток «Особливості зворотного зв'язку»	15
5	Підбиття підсумків дня	Обговорення	М'яч	10

3-й день
«Відновні практики. Посередництво»

№	Тема	Форма роботи	Необхідні матеріали	Час (хв)
	Попередній день	Вправа «Одне тематичне слово»	М'ячик	15
Сесія 1				90
I.	Вирішуємо конфлікт			
1.1.	Поняття «відновні практики», «відновний підхід», «посередництво», «медіація», «посередник/посередниця однолітків», «медіатор/медіаторка однолітків». Принципи посередництва	Інформаційне повідомлення, обговорення, перегляд відео, робота в групах; домашнє завдання: перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків» ²⁰	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, додаток «Визначення понять. Порівняння медіації та посередництва»	40
1.2.	Посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків. Етика посередника/посередниці однолітків	Робота в групах, колективне обговорення, самостійна робота – домашнє завдання: опрацювати «Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків»	Маркери, скотч, додаток «Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків»	50
	Перерва			20
Сесія 2				80
II.	Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків			
2.1.	Етапи посередництва. Стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту	Інформаційне повідомлення, вправа «Збери таблицю» (пазли), колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, клей, додатки «Етапи посередництва», Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків	60

²⁰ La Strada Ukraine. Відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», 2019. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Awy4fe_-FAM&t=42s

2.2.	Критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/ посередниць однолітків. Випадки, коли посередництво не застосовується.	Інформаційне повідомлення, колективне обговорення	Проектор, ноутбук, презентація	20
	Перерва			30
Сесія 3				100
III.	Вирішувати конфлікти за допомогою посередників/посередниць однолітків (продовження)			
3.1.	Методи втручання в конфлікт	Інформаційне повідомлення, робота в групах, вправа «Поясни», колективне обговорення	Додаток «Методи втручання в конфлікт», папір для фліпчарту, фліпчарт, проектор	60
3.2.	Практикум із посередництва	Практикум, робота в групах, презентація, колективне обговорення, рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів», метод «Акваріум» з елементами форум-театру	Аркуші А-4, папір для фліпчарту, фліпчарт, проектор	40
	Перерва			30
Сесія 4				90
4.1.	Практикум із посередництва (продовження)	Мозковий штурм, колективне обговорення, гра «Постав запитання», вправа «10 фактів»	Маркери, аркуші фліпчарту, м'ячик	80
5	Підбиття підсумків дня	Завершити фразу: «Сьогоднішній день навчив мене...» Випереджаюче домашнє завдання: опрацювати додаток «Типовий порядок створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти» ²¹	М'яч	10

²¹ Текст «Типового порядку створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти» розміщено в Розділі 4 даного посібника.

4-й день
«Техніка «Коло». Діяльність служби порозуміння. Етапи медіації»

№	Тема	Форма роботи	Необхідні матеріали	Час (хв)
	Попередній день	Вправа «Одне тематичне слово»	М'ячик	15
Сесія 1				90
I.	Техніка «Коло»			
1.1.	Техніка «Коло». «Коло цінностей». «Тематичне Коло»	Інформаційне повідомлення, «Коло», обговорення	Ноутбук, проектор, Мовник/Братина, фліпчарт, (додаток «Техніка Кола. Сценарій Кола»)	40
	Перерва			20
Сесія 2				90
II.	Діяльність служби порозуміння			
2.1.	Механізм створення та організація роботи служби порозуміння	Інформаційне повідомлення, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, додаток «Типовий порядок створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти»	20
2.2.	Популяризація відновних практик/ відновного підходу та служби порозуміння. Я і служба порозуміння	Робота в групах, колаж, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук, відео «Популяризація діяльності служби порозуміння»	50
2.3.	Планування роботи	Вправа «Три кроки», індивідуальна робота, колективне обговорення, інформаційне повідомлення	Аркуші у формі «стопи» для кожної особи, план роботи служби порозуміння закладу освіти, фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, ноутбук	20
	Перерва			30
Сесія 3				90
III.	Етапи медіації			
3.1.	Етика медіатора/ медіаторки. Портрет медіатора/медіаторки	Індивідуальна робота, колективне обговорення, вправа «Колаж. Портрет медіатора/ медіаторки»	Маркери, скотч, ножиці, клей, старі журнали, газети	40

3.2.	Принципи медіації	Колективне обговорення, інформаційне повідомлення	Аркуші формату А4, робочий зошит	10
3.3.	Етапи медіації	Інформаційне повідомлення, вправа «Намалюй етапи медіації», перегляд відео, колективне обговорення	Фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, додатки «Етапи медіації», «Документація медіатора/ медіаторки однолітків» ²² , навчальний відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» ²³	40
	Перерва			20
	Сесія 4			90
IV.	Практика медіації			
4.1.	Вступне слово медіатора/медіаторки	Інформаційне повідомлення, індивідуальна робота, рольова гра, колективне обговорення	Проектор, ноутбук, фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, додаток «Сценарій медіаційної зустрічі», навчальний відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»	40
4.2.	Практика медіації. Ситуація 1	Рольова гра, обговорення	Роздруковані бланки документації медіаторів/медіаторок однолітків, ситуації за ролями, додатки «Ситуації для проведення медіаційної зустрічі», «Етапи медіації», «Сценарій медіаційної зустрічі», «Аналіз і обговорення навчальних ситуацій»	40
	Підбиття підсумків дня	Завершити фразу: «Сьогоднішній день навчив мене...»		10

²² Розміщено в Розділі 4 даного посібника.

²³ La Strada Ukraine. Відеомодуль «Медіація однолітків. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s8Ki1B8zBdQ>

5-й день
«Практика медіації. Діяльність служби порозуміння»

№	Тема	Форма роботи	Необхідні матеріали	Час (хв)
	Попередній день	Вправа «Повітряна куля»	Аркуш фліпчарту із зображенням повітряної кулі, маркери, фліпчарт	15
Сесія 1				90
I.	Техніка «Коло»			
1.1.	Практика медіації. Ситуація 2	Рольова гра, обговорення	Роздруковані бланки документації медіаторів/медіаторок однолітків (додаток «Документація медіатора/медіаторки однолітків»), ситуації за ролями, додатки «Ситуації для проведення медіаційної зустрічі», «Етапи медіації», «Сценарій медіаційної зустрічі», «Аналіз і обговорення навчальних ситуацій»	45
	Практика медіації. Ситуація 3			45
	Перерва			20
Сесія 2				90
II.	Практика медіації (продовження)			
2.1.	Практика медіації. Ситуація 4	Рольова гра, обговорення	Роздруковані бланки документації медіаторів/медіаторок однолітків (додаток «Документація медіатора/медіаторки однолітків»), ситуації за ролями, додатки «Ситуації для проведення медіаційної зустрічі», «Етапи медіації», «Сценарій медіаційної зустрічі», «Аналіз і обговорення навчальних ситуацій»	45
2.2.	Практика медіації. Ситуація 5			45
	Перерва			30
Сесія 3				90
III.	Діяльність служби порозуміння			
3.1.	Обговорення складних моментів під час рольових ігор. Які ситуації доречно розглядати на медіації?		Додатки «Бланк самооцінки медіатора/ медіаторки», «Критерії добору ситуацій для проведення медіації»	30

3.2.	Як працює служба порозуміння. Популяризуємо медіацію та службу порозуміння			60
	Перерва			20
Сесія 4				90
	Я в дії: мої подальші кроки	Індивідуальна робота. Колективне обговорення		30
	Підбиття підсумків тренінгу. Зворотний зв'язок	Підсумкове «Коло», вручення сертифікатів	Братина, сертифікати	60

Таблиця

**Практикум. Самостійна робота в дні проведення тренінгу
(домашнє завдання)**

Тренінговий день. Номер сесії	Зміст домашнього завдання	Кількість акад. год
1-й день. Підбиття підсумків дня	Пройти тест К. Томаса-Кілманна «Типи поведінки в конфлікті»	1
3-й день. Сесія 1	Переглянути навчальний відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків»	1
	Опрацювати «Етичний кодекс посередника/ посередниці однолітків»	1
3-й день. Підбиття підсумків дня	Попереднє домашнє завдання: опрацювати додаток «Типовий порядок створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти»	1

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ТЕМАТИЧНИХ БЛОКІВ 3-ГО ДНЯ («ВІДНОВНІ ПРАКТИКИ. ПОСЕРЕДНИЦТВО»)

3-й день «Відновні практики»

Попередній день

Мета: пригадати матеріал попереднього дня.

Метод роботи: обговорення.

Необхідні матеріали: м'ячик.

Час: 10 хв.

Хід проведення

Запросіть учасників/учасниць стати в коло.

Кидаючи м'яч одне одному, необхідно назвати по одному тематичному слову, яке запам'яталось із попереднього тренінгового дня. Попередьте, що повторювати слова, які щойно хтось сказав, уже не можна.

Сесія 1 (90 хв)

I. Відновні практики

1.1. Поняття «відновні практики», «відновний підхід», «посередництво», «медіація», «посередник/посередниця однолітків», «медіатор/медіаторка однолітків». Принципи посередництва.

Мета: ознайомити учасників/учасниць із поняттями «відновні практики», «відновний підхід», «посередництво», «медіація», «посередник/посередниця однолітків», «медіатор/медіаторка однолітків», опрацювати принципи посередництва.

Метод роботи: інформаційне повідомлення, робота в групах, обговорення, перегляд відео.

Необхідні матеріали: фліпчарт, аркуші альбому для фліпчарту, маркери, ноутбук, навчальний відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків», додаток «Визначення понять. Порівняння медіації та посередництва».

Час: 40 хв.

Хід проведення

До уваги тренера/тренерки!

Методичне забезпечення Програми розміщене в Розділі 1 та Розділі 2 даного посібника.

1. Поінформуйте учасників/учасниць (10 хв).

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Відновний підхід – це системний підхід до вирішення конфліктних ситуацій, який передбачає відновлення порушених конфліктом соціально-психологічного стану, зв'язків і стосунків у житті його учасників/учасниць і їхнього соціального оточення; виправлення завданої конфліктом шкоди. Відновний підхід – це теоретичне підґрунтя відновних практик.

До уваги тренера/тренерки!

- Важливо нагадати учасникам/учасницям, що відновний підхід передбачає, усвідомлення учасниками/учасницями конфлікту: проблеми – це проблеми, а люди ніколи не є проблемами!
- Ця теза є вихідною точкою у вирішенні конфлікту!

Відновні практики – це сфера знань, яка розвивається та допомагає людям відновлювати та будувати громади в світі, який стає дедалі більш роз'єднаним.

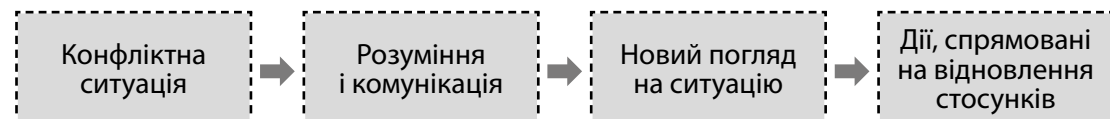
Відновними практиками є такі, що залучають громади чи тих, кого стосується окрема ситуація, до ухвалення відповідного рішення на умовах поваги, розуміння, турботи та відповідальності. Тож ці чотири головні умови і є тими загальними цінностями, на яких базується відновний підхід.

Процес відновлення включає:

- відновлення відносин до їхнього попереднього стану;
- зміцнення та розширення того, що вже було «сильною стороною» та «працювало». Для цього може знадобитися додати щось нове або розвинути вже наявне;
- трансформацію, коли відновні відносини і відновна культура не лише «лагодять» те, що було раніше, але й створюють можливості для зростання, збільшуючи свій потенціал.

Варто звернути увагу групи на те, що найважливішою характеристикою відновного підходу є повернення сторонам здатності самим вирішити конфлікт!

Обговоріть модель реагування на конфлікт у контексті відновлюваної культури.

2. Проведіть обговорення.

Запитання для обговорення:

- ▶ Чому варто використовувати відновний підхід у закладах освіти?
- ▶ Що зміниться у закладі освіти в разі застосування відновного підходу?

До уваги тренера/тренерки!

Запитаннями під час обговорення сформууйте в учасників/учасниць розуміння того, що впровадження відновних практик розпочинається з власної поведінки та власного ставлення до ситуації! А вже потім зміни відбуватимуться в інших учасників/учасниць колективу й таким чином формуватимуться нові навички взаємодії в закладі освіти.

3. Поінформуйте учасників/учасниць.

Відновні практики включають посередництво, медіацію, «Кола примирення», сімейні конференції, сімейні групові наради тощо.

У нашому тренінгу ми зосередимося на посередництві, медіації та «Колі».

4. Опрацюйте з учасниками/учасницями поняття «посередництво», «посередник/посередниця однолітків», «медіація», «медіатор/медіаторка однолітків», принципи посередництва (додаток «Визначення понять. Порівняння медіації та посередництва»).

Робота в групах.

Завдання:

1 група – опрацюйте та презентуйте на загал поняття «посередництво», «посередник/посередниця однолітків»;

2 група – опрацюйте та презентуйте на загал поняття «медіація», «медіатор/медіаторка однолітків»;

3 група – порівняйте медіацію та посередництво, напрацювання презентуйте на загал.

До уваги тренера/тренерки!

Під час презентації напрацювань груп зацентруйте увагу на обговоренні принципів посередництва.

Проведіть обговорення.

5. Перегляд навчального відеоролика «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація однолітків» (15 хв).

До уваги тренера/тренерки!

Рекомендуємо провести перегляд відеоролика під час тренінгу за наявності часу.

Програма тренінгу передбачає самостійний перегляд учасниками та учасницями відеоролика (домашнє завдання).

Додаток

«ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ. ПОРІВНЯННЯ МЕДІАЦІЇ ТА ПОСЕРЕДНИЦТВА»

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (Закон України «Про медіацію»).

Медіатор/медіаторка – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію (Закон України «Про медіацію»).

Медіація однолітків – добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) однолітків намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів і знайти вирішення конфлікту (спору), яке б задовольнило інтереси та потреби сторін за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній».

Медіатор/медіаторка однолітків – спеціально підготовлена з числа здобувачів/здобувачок освіти нейтральна, незалежна, неупереджена особа, котра проводить медіацію.

*Посередництво*²⁴ – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів і включає комплекс методів для врегулювання конфліктів, які використовуються посередником/посередницею для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця – особа, яка має відповідні фахові компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів розв'язання конфліктів/спорів і безпосередньо здійснює роботу зі сторонами конфлікту в процесі його врегулювання.

Посередництво однолітків – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів серед однолітків і включає комплекс методів для врегулювання конфліктів, які використовуються посередником/посередницею однолітків для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця однолітків – це здобувач/здобувачка освіти, який/яка має відповідні компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів вирішення конфліктів/спорів серед однолітків.

Порівняння медіації та посередництва²⁵

Медіація	Посередництво
Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура , під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.	Посередництво не має єдиного визначення. Суть посередництва – допомога третій стороні (посередника/посередниці). Посередник/посередниця використовує різні методи/форми (комплексно чи окремо) втручання в конфлікт (спір) для допомоги сторонам знайти взаємоприйнятне рішення.

²⁴ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: <http://surl.li/tqjon>

²⁵ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андреєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: <http://surl.li/tqjon>

Закон України «Про медіацію»	Відображено в багатьох нормативних актах
Принципи медіації: <ul style="list-style-type: none"> • добровільність; • конфіденційність; • нейтральність, незалежність і неупередженість медіатора/медіаторки; • самовизначення та рівність прав сторін медіації.	Принципи посередництва: <ul style="list-style-type: none"> • доступність; • захист і безпека отримувачів/отримувачок соціальної послуги; • добровільна участь; • рівність і активність сторін посередництва; • незалежність, нейтральність посередника/посередниці; • конфіденційність інформації щодо посередництва.
Вимоги до медіатора/медіаторки закріплені в Законі України «Про медіацію».	Вимоги до посередника/посередниці залежать від сфери здійснення посередництва та нормативного акту, який їх унормовує.

2.2. Посередник/посередниця у вирішенні конфліктів серед однолітків. Етика посередника/посередниці однолітків.

Мета: сформувані уявлення про морально-етичні принципи, яких дотримується посередник/посередниця однолітків.

Метод роботи: робота в групах, колективне обговорення, індивідуальна робота (домашнє завдання: опрацювати «Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків»).

Необхідні матеріали: маркери, додаток «Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків».

Час: 50 хв.

Хід проведення

1.Опрацюйте з учасниками/учасницями поняття «етика».

Етика (лат. ethica, від грец. ἠθικός – «звичай») – наука, що вивчає мораль. У ширшому розумінні – норми поведінки та сукупність моральних правил.

До уваги тренера/тренерки!

Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків розміщено в Розділі 4 даного посібника.

2. Вправа «Етика посередника/посередниці однолітків»

Робота в групах.

Завдання: опрацюйте Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків і дайте відповіді на наступні запитання:

1 група – Як ви розумієте такі етичні вимоги до посередника/посередниці, як незалежність і нейтральність; неупередженість?

2 група – Як ви розумієте такі етичні вимоги до посередника/посередниці, як толерантність та недискримінація; конфіденційність?

3 група – Як ви розумієте такі етичні вимоги до посередника/посередниці, як чесність і щирість намірів; добровільність і самовизначення?

4 група – Якою має бути етика поведінки посередника/посередниці однолітків у посередництві?

Запитання для обговорення:

- ▶ Які запитання виникли у вас під час опрацювання тексту Етичного кодексу?
- ▶ Чому важливо дотримуватися положень Етичного кодексу?

До уваги тренера/тренерки!

Наголосіть, що етика є важливою складовою діяльності посередника/посередниці однолітків. Тому перед початком діяльності кожен/кожна посередник/посередниця обов'язково повинен/повинна ознайомитися, підписати, розділяти та виконувати вимоги Етичного кодексу посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти.

Дайте учасникам/учасницям домашнє завдання опрацювати Етичний кодекс посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти.

Підготуйте роздрукований варіант Етичного кодексу посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти. Після опрацювання Кодексу запропонуйте учасникам/учасницям його підписати.

Перерва (20 хв).

Сесія 2 (80 хв)

Вирішувати конфлікти

за допомогою посередників/посередниць однолітків

2.1. Етапи посередництва. Стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту²⁶.

Мета: опрацювати етапи посередництва.

Метод роботи: інформаційне повідомлення, вправа «Збери таблицю» (пазли), колективне обговорення.

Необхідні матеріали: фліпчарт, аркуші фліпчарту, маркери, клей, додатки «Етапи посередництва», Бланк ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків.

Час: 60 хв.

Хід проведення

1. Поінформуйте учасників/учасниць.

Посередництво можна умовно поділити на етапи, дотримуючись яких посередник/посередниця може ефективно допомагати сторонам досягнути взаємо-

²⁶ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: <http://surl.li/tqjon>

прийнятного рішення. При застосуванні посередництва поділ на етапи є умовним і сторони можуть вирішити конфлікт (спір) на будь-якому етапі.

Посереднику/посередниці потрібно ретельно проаналізувати складність конфлікту, стадію розвитку, склад учасників/учасниць, предмет конфлікту, градус емоцій тощо. Багато конфліктів (спорів) вирішуються після однієї спільної бесіди, усних домовленостей та/або одночасного виконання домовленостей.

Посередник/посередниця отримує інформацію щодо конфлікту (спору), зокрема безпосередньо від сторін конфлікту; аналізує конфлікт (спір); визначає та застосовує ефективні методи/форми для врегулювання конфлікту (спору).

Посередник/посередниця при здійсненні посередництва проводить індивідуальні та спільні зустрічі зі сторонами конфлікту (спору).

Почерговість, кількість та тривалість цих зустрічей визначаються посередником/посередницею залежно від обраного методу втручання в конфлікт (спір).

2. Опрацювання етапів посередництва. Вправа «Збери таблицю» (пазли).

Згуртуйте учасників і учасниць у 4 групи.

Завдання:

Розібрати пазли з текстом етапів посередництва та скласти таблиці «Етапи посередництва», «Стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту». Зібрані пазли необхідно наклеїти на лист фліпчарту.

Після виконання завдання 1 тренер/тренерка пропонує групам опрацювати додаток «Етапи посередництва» та перевірити правильність виконання.

Опрацювати та презентувати етапи посередництва:

1 група: етапи 1,2;

2 група: етапи 3,4;

3 група: етапи 5,6;

4 група: стадії проведення індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту.

Колективне обговорення.

До уваги тренера/тренерки!

Необхідно заздалегідь роздрукувати текст додатку «Етапи посередництва» та розрізати його на пазли.

Важливо, щоб учасники/учасниці не бачили до початку роботи текст додатку «Етапи посередництва».

Під час обговорення відбувається колективне опрацювання «Бланка ведення конфліктної ситуації посередником/посередницею однолітків» (розміщено в Розділі 4 даного посібника).

Додаток

Етапи посередництва

Етапи	Зміст
Етап 1 Вступний	1.1. Посередник/посередниця, отримавши інформацію про конфлікт (спір), встановлює контакт зі сторонами. 1.2. Домовляється зі сторонами про індивідуальні зустрічі.
Етап 2 Підготовчий	2.1. Проведення індивідуальних зустрічей зі сторонами. 2.2. Збір інформації та аналіз ситуації. 2.3. Картографія конфлікту. 2.4. Опрацювання можливих методів/форм, які використовуватимуться посередником/посередницею під час посередництва. 2.5. Сприяння усуненню причин конфлікту (спору), залучення інших фахівців/фахівчинь за потреби. 2.7. Підготовка до зустрічі сторін. Планування переговорів.
Етап 3 Ведення переговорів	3.1. Організація діалогу/переговорів із врахуванням методів/форм, які використовуватимуться посередником/посередницею під час посередництва. 3.2. Погодження зі сторонами правил взаємодії під час посередництва. 3.3. Прояснення конфлікту. 3.4. Визначення позицій, інтересів, потреб.
Етап 4 Пошук рішень	4.1. Напрацювання варіантів розв'язання конфлікту (спору). Мозковий штурм. 4.2. Візуалізація варіантів рішень.
Етап 5 Ухвалення рішення	5.1. SMART та інші методики роботи з рішеннями. 5.2. Аналіз результатів і підсумків переговорів.
Етап 6 Завершення посередництва	6.1. Домовленість сторін. 6.2. Укладання угоди за результатами посередництва. 6.3. Виконання сторонами досягнутих домовленостей. 6.4. На цьому етапі за взаємною згодою сторін можливе коригування домовленостей.

Стадії проведення посередником/посередницею індивідуальної зустрічі зі стороною конфлікту (спору)

Стадії	Зміст
Встановлення контакту	<ul style="list-style-type: none"> • Телефонна розмова, особиста зустріч або інша форма запрошення сторони на індивідуальну зустріч. • Отримання згоди сторони на індивідуальну зустріч. • Створення умов для діалогу зі стороною.
Діалог зі стороною	<ul style="list-style-type: none"> • Збір інформації та аналіз ситуації. • З'ясування бачення конфлікту (спору) стороною. • Озвучення позиції сторони. • Прояснення цілей та інтересів сторони, які мають бути досягнуті/збережені нею при вирішенні конфлікту (спору). • «Вимірювання» градусу емоцій сторони. • Збір питань для формування порядку денного майбутньої зустрічі сторін. • Фіксація попередніх варіантів рішень, генерованих стороною конфлікту (спору).

Попередні домовленості	<ul style="list-style-type: none"> • Узгодження зі стороною конфлікту (спору) часу, місця (зокрема онлайн/офлайн) проведення посередництва. • Обговорення процедурних питань (методів/форм, які використовуватимуться посередником/посередницею під час посередництва). • Формулювання правил взаємодії під час посередництва.
------------------------	---

2.2. Критерії добору конфліктів, які можна вирішувати за допомогою посередників/посередниць однолітків. Випадки, коли посередництво не застосовується.

Мета: сформувати вміння ідентифікації конфліктів, які можна розв'язати за допомогою посередництва та відновних процедур з урахуванням особливостей їхнього застосування в освітньому просторі.

Методи роботи: інформаційне повідомлення, колективне обговорення.

Необхідні матеріали: проєктор, ноутбук, презентація.

Час: 20 хв.

Хід проведення

1. Поінформуйте учасників/учасниць.

Конфлікти, з якими може працювати посередник/посередниця.

Посередництво може застосовуватися для врегулювання різних видів конфліктів (спорів) між учасниками/учасницями освітнього процесу на рівнях: «Педагог/педагогиня – Дитина», «Педагог/педагогиня – Соціальна група», «Учень/учениця – Учень/учениця» (зокрема в конфліктах як між однолітками, так і учнями/ученицями різних вікових груп), «Педагог/педагогиня – Педагог/педагогиня», «Педагог/педагогиня – Адміністрація», «Педагог/педагогиня – Батьки», «Батьки – Батьки», «Діти – Батьки», «Батьки – Адміністрація» тощо (між іншими учасниками/учасницями освітнього процесу).

Посередництво не застосовується: між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин; стосовно всіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства; у випадках торгівлі людьми; жорстокого поводження з дітьми; булінгу. Посередництво не здійснюється в конфліктах (спорах), які впливають чи можуть вплинути на права та законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками/учасницями цього посередництва.

2. Колективне обговорення.

Запитання для обговорення:

- ▶ Як розпізнати готовність сторін до вирішення конфлікту?
- ▶ Як зрозуміти готовність посередника/посередниці до втручання в конфлікт?

Сесія 3 (100 хв)

3.1. Методи втручання в конфлікт

Мета: опрацювати зміст сприяння (фасилітації), переговорів, примирення.

Метод роботи: колективне обговорення, інформаційне повідомлення, робота в групах.

Необхідні матеріали: додаток «Методи втручання в конфлікт».

Час: 60 хв.

Хід проведення

Поінформуйте учасників/учасниць.

Посередник/посередниця допомагає у врегулюванні конфлікту/спору. При визначенні методів/форм, які використовуватимуться посередником/посередницею під час посередництва, потрібно враховувати особливості освітнього середовища та орієнтуватися, в першу чергу, на відновний підхід.

Розмаїття методів втручання в конфлікт (спір) дозволяє посереднику/посередниці ефективно допомагати сторонам досягти взаємоприйняттого рішення. Йдеться про:

- сприяння (фасилітацію);
- переговори;
- примирення;
- човникову дипломатію;
- «Коло» тощо.

НА ДОПОМОГУ ТРЕНЕРУ/ТРЕНЕРЦІ!

РЕКОМЕНДОВАНІ КРИТЕРІЇ вибору методу втручання в конфлікт²⁷

Додаток 5 до Методичних рекомендацій щодо роботи з конфліктами в державних органах (абзац перший пункту 4 розділу III)

	ПЕРЕМОВИНИ	МЕДІАЦІЯ	НЕЙТРАЛЬНА ОЦІНКА	ЧОВНИКОВА ДИПЛОМАТІЯ
Такий метод підходить, коли:	учасники/учасниці вважають, що самі впораються; не готові нести жодних додаткових витрат; не готові до жодного відкриття інформації стороннім особам;	є довіра до медіації та медіатора/медіаторки (уповноваженої особи з питань супроводу конфліктів, далі – УСК); є потреба в сторонній професійній допомозі для обговорення виходу з конфлікту; є потреба в конфіденційності, збереженні відносин, контролі за процесом і результатом; є потреба знайти інноваційне, неординарне рішення;	потрібна стороння консультація щодо предмета конфлікту; сторонам бракує власних внутрішніх аргументів, щоб стратегічно обрати, як діяти далі;	сторони не хочуть комунікувати чи взаємодіяти одна з одною; є надмірний дисбаланс сил сторін.

²⁷ Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 20.06.2022 р. № 46-22 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи з конфліктами в державних органах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0046859-22#Text>

	ПЕРЕМОВИНИ	МЕДІАЦІЯ	НЕЙТРАЛЬНА ОЦІНКА	ЧОВНИКОВА ДИПЛОМАТІЯ
Такий метод не підходить, коли:	дисбаланс сил сторін є надмірним; сторони прагнуть за всяку ціну досягти свого результату; мотивація однієї зі сторін є хибною/основна мета – переконати в своєму вже наявному рішенні/позиції; нереалістичні очікування сторін конфлікту/нереалістичні цілі; не залучені всі учасники/учасниці конфлікту/здійснено хибний аналіз конфлікту; сторонам бракує ресурсів для вирішення конфлікту (часу, приміщення, навичок тощо); конфлікт вирішується виключно в правовому полі (в суді);	сторони не почуваються в безпеці під час спілкування (наприклад, розмови чи електронного листування); вимушені погодитися на метод втручання в конфлікт проти волі;	особа, яка здійснює оцінку, має симпатії, певне відношення тощо до однієї зі сторін, не володіє необхідними знаннями для здійснення оцінки; сторони чи принаймні одна сторона не має довіри до особи, яка здійснюватиме оцінку;	немає однаково нейтральної особи, якій довірятимуть обидві сторони; сторони готові розмовляти одна з одною для ефективності пошуку порозуміння.

Можливість застосування примирних процедур в освітньому процесі²⁸

Назва примирної процедури	Педагог/ педагогиня – педагог/ педагогиня	Учень/учениця – учень/учениця	Педагог/ педагогиня – батьки	Педагог/ педагогиня – учень/учениця
Перемовини	Можливо – за умови рівних можливостей. Водночас є ризики.	Так – при дотриманні: - конфіденційності; - добровільності; - довіри; - констатування варіантів рішень, уточнень; - відслідковування дотримання рішень.	Можливо – за умови, що дозволяється: - відтермінувати сам конфлікт; - розглянути питання, які неможливо вирішити самостійно (наприклад, заміна вчителя/ вчительки).	Так – за умови: - комунікації; - взаємодії; - рішення ухвалюються виключно сторонами конфлікту.

²⁸ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с.

Назва примирної процедури	Педагог/педагогиня – педагог/педагогиня	Учень/учениця – учень/учениця	Педагог/педагогиня – батьки	Педагог/педагогиня – учень/учениця
Медіація	Так – за умови: - дотримання всіх умов (правил і принципів); - згоди обох сторін на участь у медіації та довіри до медіації.	Так – за умови: - йдеться про однолітків/одноліток-медіаторів/медіаторок; - дотримання правил; - готовності обох сторін конфлікту до участі в медіації та розв'язанні конфлікту; - конфіденційності; - добровільності.	Можливо – за умови, що медіатор/медіаторка справді є незацікавленою (нейтральною) особою. Ризики: - втручання медіатора/медіаторки; - відсутність безпеки; - сторони змусили долучитися до медіації попри їхню волю.	Так – за умови згоди обох сторін. Ризики: - неможливість провести медіацію; - не готові розв'язати конфлікт самотійно.
Нейтральна оцінка	Так – за умови: що конфлікт уже досить тривалий; - дбайливого керівництва.	Так – за умови: - іншого погляду на ситуацію; - консультації; - варіантів рішень/шляхів.	Можливо – за умови додаткової інформації, на основі якої обираються варіанти вирішення конфлікту. Ризики: - недовіра до особи (нейтрального експерта/експертки); - симпатизування одній зі сторін (можливості звинувачення в цьому чи насправді це може відчуватися в змісті «оцінки»).	Можливо – за умови: - обидві сторони згодні на залучення сторонньої особи; - якщо погоджуються із запропонованими результатами незалежної оцінки. Ризик: - у разі, якщо потрібно буде оплачувати послуги незалежного/незалежної експерта/експертки, як це зможе зробити учень/учениця? І якщо за нього/неї платитимуть батьки – чи не порушить це принцип конфіденційності стосовно учня/учениці як сторони конфлікту (фінансовий аспект)?

Назва примирної процедури	Педагог/ педагогиня – педагог/ педагогиня	Учень/учениця – учень/учениця	Педагог/ педагогиня – батьки	Педагог/ педагогиня – учень/учениця
Човникова дипломатія	Можливо – за умови, якщо сторони дійсно не хочуть комунікувати між собою.	Так – за умови: відсутності бажання у сторін конфлікту комунікувати між собою; - якщо дозволить з'ясувати сильні/слабкі сторони та ресурси (для подальшої спільної взаємодії).	Так – за умови: якщо дозволяє вирішити конфлікт без контактного (безпосереднього) включення сторін конфлікту до процесу взаємодії. Ризик: відсутність нейтральної особи.	Ні – за умови, якщо немає взаємодії між сторонами конфлікту.

2. Практикум «Поясни»

Робота в 3 групах.

Завдання опрацюйте текст додатку «Методи втручання в конфлікт»:

1 група – сприяння (фасилітація);

2 група – переговори;

3 група – примирення.

Презентуйте свої напрацювання.

Коллективне обговорення.

Додаток

Методи втручання в конфлікт

Сприяння (фасилітація)

Сприяння (фасилітація) – метод втручання, коли сторони конфлікту за допомогою нейтральної третьої сторони покращують комунікації між собою та намагаються дійти консенсусу.

Процес здійснення сприяння (фасилітації) є конфіденційним, неформалізованим.

Сторони конфлікту мають довіряти посереднику/посередниці під час застосування цього методу втручання в конфлікт, дотримуватися загально визнаних правил етичної поведінки.

Роль і дії

Посереднику/посередниці рекомендується здійснити наступні дії.

1. Дайте можливість кожній стороні висловитися щодо проблем, тем, які їх хвилюють, дій в минулому і ситуацій у теперішньому, які негативно впливають на спільну діяльність.
2. Отримайте від усіх сторін підтвердження, що вони бажають поліпшити відносини та комунікацію.

3. Виявіть переваги поліпшення відносин для кожної сторони окремо та для всіх разом.
4. Переконайтеся, що всі сторони висловилися з усіх важливих питань, які їх хвилюють.
5. Проведіть інтерактивну презентацію та обговорення найкращих методів взаємодії (цей етап забезпечить свіжий погляд на відносини між сторонами).
6. Розробіть ряд стратегій та принципів партнерства, якими сторони керуватимуться для розв'язання старих проблем, попередження нових та їхнього вирішення, якщо вони виникнуть.
7. Домовтеся про метод моніторингу та внесення коректив надалі²⁹.

Особливості рішення

За результатами здійснення сприяння (фасилітації) сторони конфлікту мають поліпшити/відновити комунікацію між собою та знайти консенсусне рішення свого конфлікту за допомогою посередника/посередниці.

Таке рішення ухвалюється виключно сторонами конфлікту та виконується ними добровільно.

Переговори

Переговори³⁰ – це взаємна соціальна взаємодія між двома або більше сторонами, де основна увага приділяється досягненню взаємної згоди, що приносить користь усім. Це дуже важлива форма соціальної взаємодії між сторонами, які поділяють як спільні інтереси, так і зони конфлікту!

«Переговори – це стратегічна дискусія, що вирішує питання у спосіб, який обидві сторони вважають прийнятним. Під час переговорів кожна сторона намагається переконати іншу погодитися з її точкою зору. Ведучи переговори, всі залучені сторони намагаються уникнути суперечок, але погоджуються досягти певної форми компромісу.»

Є п'ять ключових елементів, про які необхідно пам'ятати під час переговорів:

1. Довіра. Для того, щоб будь-які переговори були успішними, між учасниками має бути почуття довіри, щоб гарантувати, що вони не відчують, що їх використовують. Довіра також означає дотримання пропозицій/зобов'язань, які приймаються під час переговорів.
2. Відносини. Вступаючи в переговори, ви повинні звернути увагу на тип відносин, які поділяються між вами та іншою стороною. Ви повинні пам'ятати про те, як ви представляєте свою позицію, і переконатися, що в міру розгортання переговорів відносини між сторонами залишатимуться незмінними, навіть якщо позитивного результату ще не досягнуто.
3. Інтереси. Це має бути найважливішим елементом будь-яких переговорів, оскільки інтереси та вигоди формують основу переговорів. Бажання та інтереси сторін складають основу дискусії та є її ключовими рушійними силами. Хороші учасники/учасниці переговорів також зосереджуються на вигодах інших сторін, щоб сформулювати взаємовигідні рішення.
4. Спілкування. Існує ряд навичок, якими потрібно опанувати, щоб навчитися ефективно говорити та слухати, оскільки вони дуже допомагають забезпе-

²⁹ М. Вілкінсон «Секрети фасилітації»

³⁰ URL: <https://www.thebigredgroup.com/mastering-the-art-of-negotiation-for-teens/>

чити успіх переговорів. Крім того, така фундаментальна навичка, як хороша комунікація, дійсно допомагає зміцнити впевненість підлітків у власних силах! Активно слухати іншу сторону, чесно представляти свою позицію та виносити рішення, які приносять користь усім, – це лише деякі з багатьох моментів, над якими потрібно працювати, щоб розвинути навичку ефективного спілкування!

5. Альтернативи. Завжди потрібно готуватися до найгіршого за будь-яких обставин. Можуть виникати ситуації, коли інша сторона відмовляється погоджуватися на певні умови. У таких випадках необхідно визначити наслідки вашої згоди чи відмови від таких умов і ухвалити обґрунтоване рішення.

Переговори³¹ метод втручання, коли для узгодження спільного рішення сторони конфлікту безпосередньо комунікують і взаємодіють щодо предмета та процесу переговорів без активної участі посередника/посередниці та за якого кожна сторона має рівні можливості щодо контролю за ситуацією та ухваленням рішень. Процес переговорів не формалізований, гнучкий, а рівень його конфіденційності визначають сторони конфлікту. Вони слідуєть за обумовленим ними сценарієм та правилами, дотримуються загальноновизнаних правил етичної поведінки.

Роль та дії посередника/посередниці

Роль посередника/посередниці при застосуванні цього методу втручання в конфлікт є мінімальною або взагалі відсутня.

Посереднику/посередниці рекомендується здійснити такі дії:

- сприяти в забезпеченні комфортного місця для переговорів (нейтральної території), яке дозволить сторонам конфлікту зосередитися на розв'язанні конфлікту;
- провести зі сторонами конфлікту інструктаж щодо ведення переговорів. Рекомендувати сторонам при їхній безпосередній комунікації та взаємодії, зокрема ставити запитання, використовувати техніки активного слухання, уникати різких висловлювань тощо. Під час інструктажу посереднику/посередниці необхідно утриматися від висловлювання власних суджень щодо предмета конфлікту, внесення пропозицій, коментування дій сторін конфлікту, підтримки будь-якої зі сторін тощо;
- під час проведення переговорів не втручатися в обговорення, дистанціюватися від процесу переговорів;
- по завершенні переговорів запропонувати сторонам конфлікту уточнити розуміння ухваленого рішення;
- обговорити зі сторонами конфлікту час і місце додаткової зустрічі для моніторингу виконання ухваленого сторонами рішення.

Особливості рішення

За результатами переговорів сторони конфлікту мають дійти згоди щодо предмета конфлікту, варіанту вирішення конфлікту. Таке рішення ухвалюється виключно сторонами конфлікту та виконується ними добровільно.

³¹ Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 20.06.2022 р. № 46-22 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи з конфліктами в державних органах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0046859-22#Text>

Примирення³²

Примирення – метод втручання, коли сторони конфлікту перебувають у такому психологічному стані або наявними є непереборні зовнішні чинники, що унеможлиблює особисті зустрічі та/або безпосередню комунікацію між ними (не хочуть та/або не можуть комунікувати одне з одним через високий градус емоцій та/або рівень ескалації конфлікту тощо). Комунікація в такому випадку відбувається виключно через посередника/посередницю, який/яка сприяє відновленню між ними мирних стосунків, пошуку порозуміння та намагається зблизити (спрямувати) позиції сторін до розв'язання конфлікту.

Процес здійснення примирення є конфіденційним, неформалізованим, неструктурованим.

Сторони конфлікту мають довіряти посереднику/посередниці під час застосування цього методу втручання в конфлікт, дотримуватися загальноновизнаних правил етичної поведінки.

Роль та дії посередника/посередниці

Роль посередника/посередниці при застосуванні цього методу втручання в конфлікт є визначальною та полягає в забезпеченні комунікації між сторонами через нього/неї для розв'язання конфлікту.

Посереднику/посередниці рекомендується здійснити такі дії:

- провести окремо з кожною стороною конфлікту інструктаж щодо здійснення цього методу втручання в конфлікт. Рекомендувати сторонам конфлікту озвучити посереднику/посередниці всю наявну інформацію про предмет конфлікту, бути відвертими;
- забезпечити персональне місце для спілкування зі сторонами конфлікту (щоб сторони не зустрічалися одна з одною);
- бути відкритим для отримання інформації від сторін конфлікту в зручний для них час та спосіб;
- вислухати всі сторони (поодиночі) та визначити, якої інформації бракує;
- забезпечити комунікацію сторін конфлікту виключно через себе (через посередника/посередницю);
- озвучувати та допомагати зрозуміти одній стороні персональну точку зору іншої сторони, їхнє бачення конфліктного інциденту та варіанти вирішення конфлікту;
- окремо уточнити у кожної зі сторін конфлікту їхнє розуміння варіанту вирішення конфлікту (чи є воно однаковим);
- обговорити зі сторонами час та місце додаткової зустрічі для моніторингу виконання обраного сторонами рішення.

Особливості рішення

За результатами здійснення примирення сторони конфлікту мають дійти спільної згоди щодо предмета конфлікту за допомогою комунікації, яка відбувається через посередника/посередницю. Таке рішення ухвалюється виключно сторонами конфлікту та виконується ними добровільно.

³² За основу взято визначення із наказу Національного агентства України з питань державної служби від 20.06.2022 р. № 46-22 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи з конфліктами в державних органах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0046859-22#Text>

3.2. Практикум із посередництва³³

Мета: розвинути вміння посередництва у вирішенні конфліктів між учасниками/учасницями освітнього процесу.

Методи роботи: практикум, робота в групах, презентація, колективне обговорення, рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів», метод «Акваріум» з елементами форум-театру.

Необхідні матеріали: аркуші А-4, папір для фліпчарту, фліпчарт, проєктор.

Час: 120 хв.

Хід проведення

1. Робота в групах

Тренер/тренерка згуртовує учасників/учасниць у 3 групи, пояснює алгоритм проведення практикуму та оголошує завдання.

Завдання:

1. Описати конфлікт (спір) між учнем/ученицею – учнем/ученицею.
2. Напрацювати можливість врегулювання цього конфлікту (спору) за етапами посередництва (використовуючи оптимальні методи/форми примирних процедур).

Презентація напрацювань у групах.

Колективне обговорення.

Питання для обговорення:

- *Які примирні процедури ви визначили як доцільні при втручанні в конфлікт між визначеними учасниками/учасницями освітнього процесу? Поясніть свою думку.*
- *Які особливості застосування запропонованих примирних процедур при втручанні в конфлікт відповідно до ситуації ви можете визначити?*

2. Рольова гра «Посередництво у вирішенні конфліктів»

Крок 1. (15 хв) *Рольова гра в малих групах* (кожна група розіграє свою ситуацію, напрацьовану в рамках попередньої роботи в групах, з використанням етапів посередництва та технік відновної комунікації).

Колективне експрес-обговорення досягнутих результатів.

Крок 2. *Рольова гра-симуляція.*

Тренер/тренерка організовує рольову гру-симуляцію «Посередництво у вирішенні конфліктів» (метод «Акваріум»).

- *Ролі:* посередник/посередниця, сторони/сторона конфліктної ситуації, інші задіяні в конфлікті особи.

Завдання: провести зустріч зі стороною/сторонами конфліктної ситуації, застосовуючи стандарти та принципи посередництва, сприяти вирішенню конфліктної ситуації.

- *Інші учасники/учасниці:* спостерігачі/спостерігачки.

³³ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с.

Завдання: спостерігати за дотриманням процедури відповідно до стандартів і принципів посередництва, з особливою увагою до дотримання принципу безпеки.

Елементи форум-театру: на певних етапах розгортання ситуації в грі тренер/тренерка робить стоп-кадр, викликає з «акваріуму» когось із учасників/учасниць для заміни гравця/гравчині в якійсь із ролей. Гра продовжується з того етапу ситуації (або на 1-2 хв раніше), де був зроблений стоп-кадр. Впродовж гри рекомендовано зробити заміну в кожній із ролей.

Крок 3. По завершенні гри тренер/тренерка організовує рефлексію.

I етап – особиста рефлексія.

- ▶ Як ви почувалися в ролях?
- ▶ Що було складно? Що легко?
- ▶ Який особистісний досвід отримали?

II етап – професійна рефлексія за алгоритмом техніки «Ефективний зворотний зв'язок».

Учасники-спостерігачі/учасниці/спостерігачки – учасникам/учасницям рольової гри.

III етап. Поділіться враженнями, почуттями, висновками тощо за результатами проведеної гри.

До уваги тренера/тренерки!

Після обговорення **ОБОВ'ЯЗКОВО** проведіть вправу, спрямовану на вихід учасників/учасниць із ролей у грі, переконайтеся, що «ролі знято».

4. Підбиття підсумків дня

Мета: визначити, яка інформація була цінною для учасників/учасниць.

Метод роботи: обговорення.

Необхідні матеріали: іграшка.

Час: 10 хв.

Хід роботи

Запропонуйте учасникам/учасницям по колу завершити фразу: «Сьогоднішній день навчив мене...»

Розділ 4. ДОДАТКИ³⁴

Додаток 1

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПОСЕРЕДНИКІВ І ПОСЕРЕДНИЦЬ ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Цей Кодекс було розроблено з урахуванням Етичного кодексу посередників і посередниць Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна».

Метою цього Кодексу є встановлення етичних основ та стандартів діяльності посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти.

Виконання та дотримання положень цього Кодексу є обов'язковим для посередника/посередниці служби порозуміння закладу освіти.

Організації та об'єднання посередників/посередниць однолітків можуть вільно визнавати цей Кодекс або брати цей Кодекс за основу при розробці власних етичних стандартів із обов'язковим посиланням на першоджерело та за умови забезпечення дотримання його положень.

1. Загальні положення

1.1. У цьому Кодексі терміни вживаються в такому значенні:

Служба порозуміння закладу освіти (далі – СП, служба) – це добровільне об'єднання медіаторів/медіаторок, посередників/посередниць із числа учасників/учасниць освітнього процесу, які пройшли навчання за відповідною освітньою програмою і розділяють цінності відновного підходу.

*Посередництво*³⁵ – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів і включає комплекс методів, спрямованих на врегулювання конфліктів, які застосовуються посередником/посередницею для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця – особа, яка має відповідні фахові компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів розв'язання конфліктів/спорів та безпосередньо здійснює роботу зі сторонами конфлікту в процесі його врегулювання.

Посередництво однолітків – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів серед однолітків та включає комплекс методів, спрямованих на врегулювання конфліктів, які застосовуються посередником/посередницею однолітків для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця однолітків – це здобувач/здобувачка освіти, який/яка має відповідні компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів вирішення конфліктів/спорів серед однолітків.

³⁴ Більше матеріалів з функціонування служби порозуміння закладу освіти розміщено в посібнику «Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти: навч.-метод.посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін.: упоряд.: В. Гайдук, Н. Лунченко, М. Матвійчук, Т. Харківська, К. Чернець. Київ: ФОП Нічора С. О., 2018. 174 с.» URL: <http://surl.li/ejjud>

³⁵ Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти: навч.-метод. посіб./В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2023. 186 с. URL: <http://surl.li/tqjon>

1.2. Посередник/посередниця однолітків застосовує різні методи/форми посередництва (комплексно чи окремо) для допомоги сторонам конфлікту (спору) знайти взаємоприйнятне рішення. При цьому посередник/посередниця однолітків у будь-якому разі не приймає жодних рішень з приводу конфлікту (спору).

1.3. Посередництво застосовується за взаємною згодою сторін посередництва з урахуванням принципів доступності, захисту та безпеки сторін посередництва, добровільної участі, рівності та активності сторін посередництва, незалежності та нейтральності посередника/посередниці однолітків, конфіденційності інформації щодо посередництва.

Посередництво не застосовується між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, стосовно всіх форм ґендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, у випадках торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми, булінгу.

Посередництво не проводиться в конфліктах (спорах), що впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками/учасницями цього посередництва.

1.4. Реалізація положень цього Кодексу у діяльності посередників/посередниць однолітків не повинна суперечити законодавству України та міжнародним стандартам захисту прав людини.

1.5. Посередник/посередниця-одноліток має підтримувати та поширювати ідеї суверенності України, її незалежності та неподільності.

2. Етичні вимоги до посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти

2.1. Незалежність і нейтральність.

Посередник/посередниця однолітків:

- має бути незалежним/незалежною від впливу третіх осіб на посередництво та його результат;
- має бути нейтральною особою, яка не є зацікавленою у змісті спору/конфлікту;
- допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори, досягти порозуміння.

2.2. Неупередженість.

Посередник/посередниця однолітків:

- завжди повинен/повинна застосовувати посередництво тільки в тих справах, у яких він/вона може залишатися неупередженим/неупередженою;
- має бути неупередженим/неупередженою у ставленні до сторін, фактів, суджень у конфлікті (спорі);
- не має права оцінювати поведінку та погляди сторін посередництва за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або правил посередництва.

2.3. Толерантність та недискримінація.

Посередник/посередниця однолітків має поважати людську гідність учасників/учасниць посередництва та виявляти рівну увагу та доброзичливість до них.

Не може бути привілеїв чи обмежень у ставленні до учасників/учасниць посередництва за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

2.4. Конфіденційність.

Посередник/посередниця-одноліток повинен/повинна конфіденційно зберігати всю інформацію, отриману під час застосування посередництва. Будь-яка інформація, конфіденційно повідомлена посереднику/посередниці-однолітку однією зі сторін, не повинна передаватися іншій стороні, за винятком випадків, якщо на це є згода іншої сторони або цього вимагає закон. Посередник/посередниця-одноліток має дотримуватися вимог щодо конфіденційності, визначених цим Кодексом.

2.5. Чесність і щирість намірів.

Посередник/посередниця однолітків:

- має забезпечити належне інформування сторін конфлікту про застосування посередництва; прагне в кожному конфлікті (спорі) допомогти його учасникам/учасницям порозумітися та мирним ненасильницьким шляхом знайти взаємоприйнятне рішення конфлікту (спору);
- допомагає сторонам виявити та реалістично оцінити власні інтереси та потреби, а також напрацювати варіанти домовленостей та альтернативи сторін.

2.6. Добровільність та самовизначення посередника/посередниці однолітків.

Посередник/посередниця однолітків:

- з власної волі бере участь у посередництві в конкретній справі. Загальні етичні передумови участі посередника/посередниці визначено розділом 3 цього Кодексу;
- може в будь-який момент відмовитися від участі у посередництві;
- самостійно визначає методи/форми, які будуть застосовуватися під час посередництва, враховуючи вимоги законодавства.

2.7. Компетентність посередника/посередниці однолітків служби порозуміння закладу освіти.

Посередник/посередниця однолітків:

- повинен/повинна бути компетентним/компетентною і мати необхідні знання у сфері посередництва;
- має підвищувати свою кваліфікацію та володіти актуальними навичками для ефективного вирішення конфліктів.

2.8. Етика відносин між посередниками/посередницями однолітків.

Етика відносин між посередниками/посередницями однолітків – це набір принципів та стандартів поведінки, які спрямовані на створення взаємної поваги, довіри та співпраці в команді посередників/посередниць однолітків. Це важлива частина успішної роботи в службі порозуміння та сприяє досягненню кращих результатів у вирішенні конфліктів.

Відносини між посередниками/посередницями однолітків мають будуватися на засадах взаємної поваги, слідуванням всім основним принципам етики, передбаченим цим Кодексом.

Відносини посередників/посередниць однолітків базуються на засадах прозорості, взаємоповаги, взаємопідтримки та дотриманням інтелектуальної власності.

3. Етичні передумови застосування посередниками/посередницями однолітків посередництва

3.1. Посередник/посередниця однолітків має відмовитися від участі у посередництві, якщо неможливо зберегти неупередженість, а також у разі конфлікту інтересів.

3.2. За наявності обставин, що можуть вплинути на незалежність, нейтральність або неупередженість посередника/посередниці однолітків, він/вона має повідомити про них сторонам посередництва, і може проводити посередництво лише за наявності згоди усіх сторін посередництва та якщо він/вона впевнений/впевнена в своїй здатності зберегти незалежність, нейтральність і неупередженість.

3.3. Посередництво є добровільним. Ніхто не може примусити сторони до посередництва.

4. Етика поведінки посередника/посередниці однолітків у посередництві

4.1. До початку посередництва посередник/посередниця однолітків:

- зобов'язаний/зобов'язана поінформувати сторони конфлікту (спору) про сутність посередництва, право сторін звернутися до фахівців/фахівчинь за відповідною консультацією;
- має пересвідчитися, що сторони посередництва правильно розуміють надану посередником/посередницею однолітків інформацію, включно з умовами забезпечення конфіденційності, а також усвідомлюють можливість їхньої відмови від участі в посередництві на будь-якій його стадії без пояснення причин;
- не має права розголошувати конфіденційну інформацію щодо посередництва та отриману під час застосування посередництва, за винятком випадків, передбачених законодавством та цим Кодексом, а також не має права використовувати таку інформацію у власних інтересах.

4.2. До початку посередництва посередник/посередниця однолітків має поінформувати сторони посередництва про те, що вимога щодо збереження конфіденційності не поширюється на інформацію про діяння, які загрожують життю, здоров'ю учасників/учасниць посередництва або третіх осіб, а також на інші випадки, визначені законом чи домовленістю між ними.

4.3. Обов'язок нерозголошення конфіденційної інформації щодо посередництва та отриманої під час посередництва є безстроковим.

4.4. Посередник/посередниця однолітків забезпечує дотримання принципів добровільної, рівної та активної участі сторін у посередництві та розуміння сторонами умов і наслідків досягнутих домовленостей за результатами посередництва; діє абсолютно об'єктивно та з повагою по відношенню до кожної зі сторін.

4.5. Посередник/посередниця однолітків має право відмовитися від застосування посередництва на будь-якому його етапі в разі:

- прояву агресії з боку учасника/учасниці посередництва по відношенню до посередника/посередниці однолітків чи іншого/іншої учасника/учасниці посередництва у вигляді фізичного чи психологічного насильства, погроз, шантажу тощо;
- прояву стороною посередництва намірів, відмінних від примирення чи врегулювання конфлікту (спору), іншої недобросовісної поведінки; явної незаконності дій та домовленостей сторін посередництва;
- якщо посередник/посередниця однолітків відчуває, що не володіє необхідними навичками або знаннями;
- за наявності інших поважних причин.

4.6. Посередник/посередниця однолітків зобов'язаний/зобов'язана відмовитися від застосування посередництва на будь-якій його стадії у разі втрати ним/нею нейтральності, неупередженості та незалежності.

4.7. Посередник/посередниця однолітків має утриматися від обговорення зі сторонами посередництва дій іншого посередника/посередниці однолітків.

5. Етичні аспекти популяризації діяльності посередника/посередниці однолітків

5.1. Посередник/посередниця однолітків надає учасникам/учасницям освітнього процесу інформацію про переваги ненасильницьких шляхів вирішення конфліктів (спорів), відновних практик у розбудові миру та захисту прав людини; протидії насильству, гендерній дискримінації та жорсткому поводженню з дітьми.

5.2. Для потреб популяризації посередництва однолітків і навчальних цілей посередник/посередниця однолітків може збирати та поширювати знеособлену інформацію про кількість, тривалість, зміст та результативність застосованих ним/нею посередництв.

Додаток 2

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПОСЕРЕДНИКІВ І ПОСЕРЕДНИЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕДІАТОРСЬКОЇ МЕРЕЖІ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЛА СТРАДА-УКРАЇНА»

Цей Кодекс було розроблено в рамках положень Етичного кодексу медіаторів та медіаторок Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна».

Метою цього Кодексу є встановлення етичних основ та стандартів діяльності посередників та посередниць, розвиток єдиної організаційної культури посередників та посередниць ГО «Ла Страда-Україна».

Виконання та дотримання положень цього Кодексу є обов'язковим для посередників та посередниць ГО «Ла Страда-Україна», а порушення його норм є підставою для припинення співпраці з ними.

Норми цього Кодексу не скасовують та не замінюють положення чинного законодавства України.

Організації та об'єднання посередників/посередниць можуть вільно визнавати цей Кодекс або брати цей Кодекс за основу при розробці власних етичних стандартів із обов'язковим посиланням на першоджерело та за умови забезпечення дотримання його положень.

1. Загальні положення

1.1. Посередники/посередниці Громадської організації «Ла Страда-Україна» мають сприяти розвитку, впровадженню, популяризації ненасильницьких шляхів вирішення конфліктів, відновлюваної культури, розбудові миру та захисту прав людини; запобіганню проявів насильства, дискримінації, жорстокого поводження з дітьми.

1.2. У цьому Кодексі терміни вживаються в такому значенні:

Посередник/посередниця – особа, яка має відповідні фахові компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції у конфлікт, методів розв'язання конфліктів/спорів та безпосередньо здійснює роботу зі сторонами конфлікту в процесі його врегулювання.

Посередництво – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів та включає комплекс методів, спрямованих на врегулювання конфліктів, які застосовуються посередником/посередницею для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця полегшує процес спілкування сторін, допомагає глибше зрозуміти їхні позиції та інтереси, шукає ефективні шляхи вирішення конфлікту, надаючи можливість сторонам дійти згоди.

Сторони посередництва – фізичні, юридичні особи або групи осіб, які звернулися до посередника/посередниці з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору) між ними шляхом проведення посередництва.

1.3. Посередник/посередниця застосовує різні методи/форми посередництва (комплексно чи окремо) для допомоги сторонам конфлікту (спору) знайти взаємоприйнятне рішення. При цьому посередник/посередниця в жодному разі не ухвалює жодних рішень з приводу конфлікту (спору).

1.4. Посередництво застосовується за взаємною згодою сторін посередництва з урахуванням принципів доступності, захисту та безпеки сторін посередництва, добровільної участі, рівності та активності сторін посередництва, незалежності та нейтральності посередника/посередниці, конфіденційності інформації щодо посередництва.

1.5. Реалізація положень цього Кодексу у діяльності посередників/посередниць не повинна суперечити законодавству України та міжнародним стандартам захисту прав людини.

1.6. На посередників/посередниць покладається моральна та правова відповідальність встановлювати та підтримувати найвищі стандарти дотримання ідей миробудування, прав людини, гендерної рівності та прав дитини як усередині, так і поза межами робочого середовища. Завжди реагувати в межах можливостей на випадки порушень прав дитини та дорослих, зокрема жорстокого поводження, експлуатації, торгівлі людьми та дискримінації.

1.7. Посередництво не застосовується між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, стосовно всіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, у випадках торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми, булінгу. Посередництво не проводиться у конфліктах (спорах), що впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками/учасницями цього посередництва.

1.8. Посередник/посередниця має утримуватися від особистої участі в будь-яких видах діяльності сексуального характеру з особами віком до 18 років; зокрема у купівлі сексуальних послуг із залученням дитини, перегляді, виробництві чи розповсюдженні дитячої порнографії, дитячому секс-туризмі, торгівлі дітьми та будь-яких інших формах експлуатації та порушення прав дитини.

1.9. Посередник/посередниця має дотримуватися позиції нульової толерантності до сексуальної експлуатації та наруги відповідно до норм законодавства України, а також вживати всіх необхідних заходів із попередження та реагування на випадки сексуальної експлуатації та наруги.

1.10. Посередник/посередниця має підтримувати та поширювати ідеї суверенності України, її незалежності та неподільності.

2. Етичні вимоги до посередника/посередниці Національної медіаторської мережі

2.1. Незалежність і нейтральність.

Посередник/посередниця:

- має бути незалежним/незалежною від впливу третіх осіб на посередництво та його результат;
- має бути нейтральною особою, яка не є зацікавленою у змісті спору;
- допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори, досягти порозуміння.

2.2. Неупередженість.

Посередник/посередниця:

- завжди повинен/повинна застосовувати посередництво тільки в тих справах, у яких він/вона може залишитися неупередженим/неупередженою;
- має бути неупередженим/неупередженою у ставленні до сторін, фактів, суджень у конфлікті (спорі);
- не має права оцінювати поведінку та погляди сторін посередництва за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або правил посередництва.

2.3. Толерантність та недискримінація.

Посередник/посередниця має поважати людську гідність учасників/учасниць посередництва та виявляти рівну увагу та доброзичливість до них. Не може бути привілеїв чи обмежень у ставленні до учасників/учасниць посередництва за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

2.4. Конфіденційність.

Посередник/посередниця повинен/повинна конфіденційно зберігати всю інформацію, отриману під час застосування посередництва. Будь-яка інформація, конфіденційно повідомлена посереднику/посередниці однією зі сторін, не повинна передаватися іншій стороні, за винятком випадків, якщо на це є згода іншої сторони або цього вимагає закон. Посередник/посередниця має дотримуватися вимог щодо конфіденційності, визначених цим Кодексом.

2.5. Чесність і щирість намірів.

Посередник/посередниця:

- має забезпечити належне інформування сторін про застосування посередництва; прагне в кожному конфлікті (спорі) допомогти його учасникам/учасницям порозумітися та мирним ненасильницьким шляхом знайти взаємоприйнятне рішення конфлікту (спору);
- допомагає сторонам виявити та реалістично оцінити власні інтереси та потреби, а також напрацювати варіанти домовленостей та альтернативи сторін.

2.6. Добровільність і самовизначення посередника/посередниці

Посередник/посередниця:

- з власної волі бере участь у посередництві в конкретній справі. Загальні етичні передумови участі посередника/посередниці визначено розділом 3 цього Кодексу;
- може в будь-який момент відмовитися від участі у посередництві;
- самостійно визначає методи/форми, які будуть застосовуватися під час посередництва, враховуючи вимоги законодавства.

2.7. Компетентність посередника/посередниці Національної медіаторської мережі (НММ).

Посередник/посередниця НММ:

- повинен/повинна бути компетентним/компетентною і мати необхідні знання у сфері посередництва;
- дбає про підтримання та підвищення своєї кваліфікації, зокрема шляхом обміну досвідом з іншими посередниками/посередницями, участі у супервізії та інтервізії, самоосвіти тощо.

2.8. Етика відносин між посередниками/посередницями ГО «Ла Страда-Україна».

Відносини між посередниками/посередницями мають будуватися на засадах взаємної поваги, слідуванням всім основним принципам етики, передбаченим цим Кодексом.

Відносини посередників/посередниць базуються на засадах прозорості, взаємоповаги, взаємопідтримки та дотриманням інтелектуальної власності.

Посередники/посередниці зобов'язуються піклуватися про репутацію ГО «Ла Страда-Україна» та мінімізувати репутаційні ризики у разі їхнього виникнення.

3. Етичні передумови застосування посередниками/посередницями посередництва

3.1. Посередник/посередниця має відмовитися від участі у посередництві, якщо неможливо зберегти неупередженість, а також у разі конфлікту інтересів.

3.2. За наявності обставин, що можуть вплинути на незалежність, нейтральність або неупередженість посередника/посередниці, він/вона має повідомити про них сторонам посередництва, і може проводити посередництво лише за наявності письмової згоди усіх сторін посередництва та якщо він/вона впевнений у своїй здатності зберегти незалежність, нейтральність та неупередженість.

3.3. Посередництво є добровільним та заснованим на прагненні сторін досягти чесної та справедливої угоди. Ніхто не може примусити сторони до посередництва.

4. Етика поведінки посередника/посередниці НММ у посередництві

4.1. До початку посередництва посередник/посередниця:

- зобов'язаний/зобов'язана поінформувати сторони конфлікту (спору) про сутність посередництва, право сторін звернутися до фахівців/фахівчинь за відповідною консультацією;
- має пересвідчитися, що сторони посередництва правильно розуміють надану посередником/посередницею інформацію, включно з умовами забезпечення конфіденційності, а також усвідомлюють можливість їхньої відмови від участі в посередництві на будь-якій його стадії без пояснення причин;
- не має права розголошувати конфіденційну інформацію щодо посередництва та отриману під час застосування посередництва, за винятком випадків, передбачених законодавством та цим Кодексом, а також не має права використовувати таку інформацію у власних інтересах.

4.2. До початку посередництва посередник/посередниця має поінформувати сторони посередництва про те, що вимога щодо збереження конфіденційності не поширюється на інформацію про діяння, які загрожують життю, здоров'ю учасників посередництва або третіх осіб, а також на інші випадки, визначені законом чи домовленістю між сторонами.

4.3. Обов'язок нерозголошення конфіденційної інформації щодо посередництва та отриманої під час посередництва є безстроковим.

4.4. Посередник/посередниця забезпечує дотримання принципів добровільної, рівної та активної участі сторін у посередництві та розуміння сторонами умов та наслідків укладання угоди за результатами посередництва; діє абсолютно об'єктивно та з повагою по відношенню до кожної зі сторін.

4.5. Посередник/посередниця має право відмовитися від застосування посередництва на будь-якому його етапі у разі:

- прояву агресії з боку учасника/учасниці посередництва по відношенню до посередника/посередниці чи іншого/іншої учасника/учасниці посередництва у вигляді фізичного чи психологічного насильства, погроз, шантажу тощо;
- прояву стороною посередництва намірів, відмінних від примирення чи врегулювання конфлікту (спору), іншої недобросовісної поведінки; явної незаконності дій та домовленостей сторін посередництва;
- за наявності інших поважних причин.

4.6. Посередник/посередниця зобов'язаний/зобов'язана відмовитися від застосування посередництва на будь-якій його стадії у разі втрати ним/нею нейтральності, неупередженості та незалежності.

4.7. Посередник/посередниця має утриматися від обговорення зі сторонами посередництва дій іншого посередника/посередниці.

4.8. Для потреб популяризації посередництва і навчальних цілей посередник/посередниця може збирати та поширювати знеособлену інформацію про кількість, тривалість, зміст та результативність застосованих ним/нею посередництв, якщо інше не встановлено письмовою угодою учасників/учасниць посередництва.

Додаток 3

**БЛАНК ВЕДЕННЯ КОНФЛІКТНОЇ СИТУАЦІЇ
ПОСЕРЕДНИКОМ/ПОСЕРЕДНИЦЕЮ ОДНОЛІТКІВ**

№ Дата			
Посередник/посередниця однолітків № 1 Прізвище, ім'я Засіб зв'язку		Посередник/посередниця однолітків № 2 Прізвище, ім'я Засіб зв'язку	
Учасник/учасниця № 1	Прізвище, ім'я	Засіб зв'язку	
Учасник/учасниця № 2	Прізвище, ім'я	Засіб зв'язку	
Про що конфлікт/спір _____ _____ _____			
Я погоджуюсь дотримуватися таких правил спільної взаємодії: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____ 6. _____ 7. _____			
Учасник/учасниця № 1		Учасник/учасниця № 2	
Чи було досягнуто домовленості? Так _____ Ні _____			
Місце для фіксації домовленостей, якщо про це погодились учасники/учасниці _____ _____ _____			
Учасник/учасниця № 1 Підпис	Дата	Учасник/учасниця № 2 Підпис	Дата

Додаток 4
ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ _____

_____ (назва закладу освіти)

від _____ № _____

**ТИПОВИЙ ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

I. Загальні положення

1.1. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

Служба порозуміння закладу освіти (далі – СП) – це добровільне об'єднання медіаторів/медіаторок, посередників/посередниць із числа учасників/учасниць освітнього процесу, які пройшли навчання за відповідною освітньою програмою і розділяють цінності відновного підходу.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (Закон України «Про медіацію»).

Медіатор/медіаторка – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію (Закон України «Про медіацію»).

Медіація однолітків – добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) однолітків намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів і знайти вирішення конфлікту(спору), яке б задовольнило інтереси та потреби сторін за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній».

Медіатор/медіаторка однолітків – спеціально підготовлена з числа здобувачів/здобувачок освіти нейтральна, незалежна, неупереджена особа, яка проводить медіацію.

Посередництво – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів та включає комплекс методів, спрямованих на врегулювання конфліктів, які застосовуються посередником/посередницею для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця – особа, яка має відповідні фахові компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів розв'язання конфліктів/спорів і безпосередньо здійснює роботу зі сторонами конфлікту в процесі його врегулювання.

Посередництво однолітків – процес, спрямований на виявлення, діагностику конфліктів серед однолітків і включає комплекс методів, спрямованих на врегулювання конфліктів, які застосовуються посередником/посередницею однолітків для допомоги сторонам конфлікту досягти згоди при його вирішенні.

Посередник/посередниця однолітків – це здобувач/здобувачка освіти, який/яка має відповідні компетентності, а також спеціальні знання щодо інтервенції в конфлікт, методів вирішення конфліктів/спорів серед однолітків.

2. У своїй діяльності СП керується Загальною декларацією прав людини, Конвенцією ООН про права дитини, Етичними кодексами медіатора/медіаторки, посередника/посередниці СП закладу освіти, нормативно-правовими документами органів управління освітою, Статутом закладу, Типовим порядком створення та організації діяльності служби порозуміння закладу освіти (далі Порядок), іншими відповідними документами.

3. Зміни до Порядку вносяться координатором/координаторкою СП за пропозицією та погодженням її членів/членкинь, органів самоврядування закладу освіти та затверджуються наказом керівника/керівниці закладу освіти. Зміни не повинні суперечити принципам відновного підходу та етичним нормам діяльності служби.

4. Служба здійснює свою діяльність у взаємодії з учасниками/учасницями освітнього процесу.

II. Мета та завдання діяльності служби порозуміння закладу освіти

1. Метою діяльності СП у закладі освіти є сприяння вирішенню конфліктів мирним шляхом, розбудові миру, протидії насильству та жорсткому поводженню з дітьми, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, до дискримінації за будь-якими ознаками.

2. Завданнями служби є:

- допомога сторонам конфлікту знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації за допомогою відновних практик;
- формування вмінь і навичок у учасників/учасниць освітнього процесу вирішувати конфлікти ненасильницьким мирним шляхом;
- профілактика насильства та жорсткого поводження в освітньому середовищі;
- сприяння налагодженню позитивних стосунків між учасниками/учасницями освітнього процесу;
- сприяння зниженню конфліктності та правопорушень у закладі освіти;
- сприяння формуванню культури миру в учнівських колективах та закладі в цілому;
- інформування учасників/учасниць освітнього процесу про принципи та цінності відновних практик тощо.

III. Принципи діяльності служби порозуміння

1. Принцип добровільності, який передбачає як добровільну участь учасників/учасниць освітнього процесу в організації роботи служби, так і обов'язкову добровільну згоду сторін конфлікту на участь у посередництві/медіації.

2. Принцип конфіденційності, який передбачає обов'язок медіаторів/медіаторок, посередників/посередниць не розголошувати отримані в ході посередництва/медіації відомості. Виключення становить інформація про можливе заподіяння шкоди життю, здоров'ю та безпеці сторін.

3. Принцип нейтральності, який забороняє медіаторам/медіаторкам, посередникам/посередницям ставати на бік тієї чи іншої сторони конфлікту. Служба не з'ясовує питання, хто винен, а є незалежною особою, яка допомагає сторонам самостійно знайти рішення, зробити висновки.

4. Принцип недискримінації за всіма ознаками всіх учасників/учасниць служби порозуміння та всіх, хто до неї звертається.

IV. Орієнтовна структура служби порозуміння закладу освіти

1. До складу служби можуть входити учасники/учасниці освітнього процесу, які пройшли відповідне навчання. При формуванні складу служби бажано дотримуватися гендерного балансу (співвідношення 50% хлопців і 50% дівчат).

2. Координатором/координаторкою служби є педагогічний працівник/педагогічна працівниця, який/яка пройшов/пройшла спеціальне навчання і на якого/яку покладено функції координатора/координаторки наказом керівника/керівниці закладу освіти.

3. Орієнтовні функції координатора/координаторки СП:

- організація та координація діяльності служби;
- навчання здобувачів/здобувачок освіти щодо оволодіння базовими навичками посередника/посередниці, медіатора/медіаторки;
- ведення документації служби;
- проведення регулярного зворотного зв'язку з командою СП;
- моніторинг діяльності служби;
- популяризація служби порозуміння;
- інформування закладу освіти про діяльність служби;
- моніторинг конфліктності у закладі освіти;
- визначає медіабельність конфлікту;
- визначає застосування відповідних відновних практик для вирішення конфлікту тощо.

4. У службі можуть бути створені підрозділи/сектори:

- інформаційного забезпечення;
- просвітницької роботи;
- відповідальні за ведення документації тощо.

5. Питання, не регламентовані даним Положенням, можуть визначатися локальними документами закладу освіти, служби порозуміння.

V. Орієнтовний порядок роботи служби порозуміння

1. Інформація про конфлікти може надходити до служби від адміністрації, педагогічних працівників/працівниць, здобувачів/здобувачок освіти та їхніх батьків, інших осіб, передбачених спеціальними законами та залучених до освітнього процесу в порядку, що встановлюється закладом освіти, тощо.

2. Служба ухвалює рішення про можливість чи неможливість проведення відновних практик в кожному конкретному випадку самостійно.

3. Медіація, посередництво проводиться за умови згоди конфліктуючих сторін взяти в ній/в ньому добровільну участь.

Медіація, посередництво не застосовуються між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, стосовно всіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, у випадках торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми, булінгу.

Медіація, посередництво не проводиться в конфліктах (спорах), що впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками/учасницями цього посередництва.

4. Служба самостійно визначає строки та етапи проведення медіації, посередництва в кожному конкретному випадку.

5. При виникненні труднощів у виконанні домовленостей, що взяли на себе сторони, СП допомагає сторонам визначити їхні причини, знайти шляхи їхнього подолання.

6. За необхідності служба інформує учасників/учасниць відновних програм про можливості інших фахівців/фахівчинь (психолог/психологиня, соціальний педагог/педагогиня тощо).

7. Діяльність служби фіксується у відповідних журналах, звітах тощо, які є її внутрішньою документацією.

VI. Організаційна підтримка діяльності служби порозуміння

1. Адміністрація закладу освіти підтримує діяльність служби, надає окреме приміщення для забезпечення діяльності служби, зокрема проведення медіаційних та/або посередницьких зустрічей, а також надає можливість використовувати інші ресурси закладу освіти (оргтехніку, канцелярське приладдя тощо), сприяє створенню налагодженого механізму звернення до служби щодо вирішення конфліктних ситуацій, розширення правового простору закладу.

2. Не рідше одного разу на семестр проводяться спільні наради адміністрації закладу освіти та служби порозуміння, на яких розглядаються питання щодо необхідних умов для підвищення ефективності роботи служби, її взаємодії з іншими учасниками/учасницями освітнього процесу.

3. Учасники/учасниці освітнього процесу підтримують ініціативу здобувачів/здобувачок освіти у впровадженні відновних практик, сприяють формуванню навичок партнерського спілкування та конструктивного діалогу, є прикладом толерантних стосунків.

4. Органи учнівського самоврядування у взаємодії зі службою розробляють програму впровадження відновного підходу через систему позакласних заходів.

VII. Орієнтовні права та обов'язки медіаторів/медіаторок, посередників/посередниць служби порозуміння закладу освіти

1. Медіатори/медіаторки, посередники/посередниці служби мають рівні права та обов'язки.

2. Кожен/кожна медіатор/медіаторка, посередник/посередниця служби має право:

- брати участь у загальних зустрічах;
- вносити пропозиції з питань, що пов'язані з діяльністю служби;
- отримувати інформацію про заплановані заходи;
- брати участь у реалізації програм і в заходах, що проводяться службою;
- відмовитися від проведення медіації, посередництва:

- у випадку неможливості зберегти неупередженість, а також у разі конфлікту інтересів;
- у разі прояву агресії з боку учасника/учасниці медіації, посередництва по відношенню до медіатора/медіаторки, посередника/посередниці чи іншого учасника/учасниці медіації, посередництва у вигляді фізичного, психологічного насильства, погроз, шантажу тощо;
- у ситуації правопорушень, проявів насильства та жорстокості, гендерно зумовленого насильства;
- прояву стороною медіації, посередництва намірів, відмінних від примирення чи врегулювання конфлікту, іншої недобросовісної поведінки;
- явної незаконності дій та домовленостей сторін медіації, посередництва;
- за наявності інших поважних причин.

3. Медіатори/медіаторки, посередники/посередниці служби зобов'язані:

- брати активну участь у діяльності служби;
- не розголошувати відомості про службу та її членів/членкинь, що можуть принижувати їхню честь і гідність;
- дотримуватися правил проведення та принципів діяльності служби порозуміння;
- дотримуватися принципів Етичного кодексу медіаторів/медіаторок служби порозуміння закладу освіти, Етичного кодексу посередників/посередниць служби порозуміння закладу освіти.

Додаток 5

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС МЕДІАТОРІВ І МЕДІАТОРОК ОДНОЛІТКІВ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Цей Кодекс було розроблено з урахуванням Етичного кодексу Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна».

Метою цього Кодексу є встановлення етичних основ і стандартів діяльності медіатора/медіаторки служби порозуміння закладу освіти.

Виконання та дотримання положень цього Кодексу є обов'язковим для медіатора/медіаторки служби порозуміння закладу освіти.

Організації та об'єднання медіаторів/медіаторок однолітків можуть вільно визнавати цей Кодекс або брати цей Кодекс за основу при розробці власних етичних стандартів із обов'язковим посиланням на першоджерело та за умови забезпечення дотримання його положень.

I. Загальні положення

1. У цьому Кодексі терміни вживаються в такому значенні:

Служба порозуміння закладу освіти (далі – СП, служба) – це добровільне об'єднання медіаторів та медіаторок, посередників/посередниць з числа учасників/учасниць освітнього процесу, які пройшли навчання за відповідною освітньою програмою та розділяють цінності відновного підходу.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок)

намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (Закон України «Про медіацію»).

Медіатор/медіаторка – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію (Закон України «Про медіацію»).

Медіація однолітків – добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) однолітків намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів та знайти вирішення конфлікту(спору), яке б задовольнило інтереси та потреби сторін за принципом «рівний – рівному/рівна – рівній».

Медіатор/медіаторка однолітків – спеціально підготовлена з числа здобувачів/здобувачок освіти нейтральна, незалежна, неупереджена особа, яка проводить медіацію.

2. За наявності запиту від сторін медіації, що відображається добровільною згодою на участь у процедурі медіації, та за наявності у медіатора/медіаторки однолітків необхідної компетентності медіатор/медіаторка однолітків може проводити медіацію. При цьому медіатор/медіаторка однолітків в жодному разі не ухвалює жодних рішень з приводу конфлікту (спору).

3. Реалізація положень цього Кодексу у діяльності медіаторів/медіаторок однолітків не повинна суперечити стандартам захисту прав людини.

4. Медіація не застосовується між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, стосовно всіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, у випадках торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми, булінгу. Медіація не проводиться в конфліктах (спорах), що впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не є учасниками/учасницями цього посередництва.

II. Етичні вимоги до медіатора/медіаторки однолітків

1. Незалежність і нейтральність.

Медіатор/медіаторка однолітків:

- має бути незалежним/незалежною від впливу третіх осіб на процедуру і результат медіації;
- має бути нейтральною особою, яка не є зацікавленою у змісті конфлікту (спору);
- допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори, досягти порозуміння.

2. Неупередженість.

Медіатор/медіаторка однолітків:

- завжди повинен/повинна проводити медіацію тільки тих справ, у яких він/вона може залишатися неупередженим/неупередженою та справедливим/справедливою;
- має бути неупередженим/неупередженою у ставленні до сторін, фактів, суджень у конфлікті;
- не має права оцінювати поведінку та погляди сторін медіації, за винятком явного порушення ними етичних норм або порядку проведення медіації.

3. Толерантність та недискримінація.

Медіатор/медіаторка однолітків має поважати людську гідність учасників/учасниць медіації та виявляти рівну увагу та доброзичливість до сторін медіації.

4. Конфіденційність.

Медіатор/медіаторка однолітків повинен/повинна конфіденційно зберігати всю інформацію, отриману в ході медіації. Будь-яка інформація, конфіденційно повідомлена медіаторові/медіаторці однолітків однією зі сторін, не повинна передаватися іншій стороні, за винятком випадків, якщо на це є згода іншої сторони. Медіатор/медіаторка однолітків має дотримуватися вимог щодо конфіденційності, визначених цим Кодексом.

5. Чесність і щирість намірів.

Медіатор/медіаторка однолітків:

- має забезпечити належне інформування сторін про процедуру медіації;
- прагне в кожному конфлікті (спорі) допомогти його учасникам/учасницям порозумітися та мирним ненасильницьким шляхом знайти взаємоприйнятне рішення конфлікту (спору);
- допомагає сторонам виявити та реалістично оцінити власні інтереси та потреби, а також напрацювати варіанти домовленостей та альтернативи сторін.

6. Добровільність медіатора/медіаторки однолітків.

Медіатор/медіаторка однолітків з власної волі бере участь у медіації в конкретній справі.

7. Компетентність медіатора/медіаторки однолітків.

Медіатор/медіаторка однолітків повинен/повинна мати необхідні знання у сфері медіації; дбати про підвищення своїх знань і вдосконалення навичок шляхом обміну досвідом з іншими медіаторами/медіаторками, самоосвіти тощо.

8. Етика відносин між медіаторами/медіаторками однолітків.

Відносини між медіаторами/медіаторками однолітків мають будуватися на засадах взаємної поваги, слідування всім основним принципам етики медіатора/медіаторки, передбачених цим Кодексом.

III. Етичні передумови участі медіатора/медіаторки однолітків у медіації

1. До надання згоди на участь у процедурі медіації медіатор/медіаторка однолітків має проконсультуватися з координатором/координаторкою служби порозуміння щодо можливих ризиків процедури проведення медіації.

2. Медіатор/медіаторка однолітків має відмовитися від участі в процедурі медіації у випадку неможливості зберегти неупередженість, а також у разі конфлікту інтересів.

3. Процедура медіації є суто добровільною. Ніхто не може примусити сторони скористатися медіацією.

Добровільність проявляється в тому, що:

- жодну сторону не можна примусити до участі в медіації;
- кожен/кожна учасник/учасниця може вийти з процесу медіації на будь-якому етапі;

- згода з результатом процесу медіації є також суто добровільною;
- сторони самі контролюють хід і результати медіації.

IV. Етика поведінки медіатора/медіаторки однолітків у медіації

1. До початку процедури медіації медіатор/медіаторка однолітків:

- зобов'язаний/зобов'язана поінформувати сторони конфлікту (спору) про сутність та принципи медіації, роль, права та обов'язки медіатора/медіаторки та сторін у цій процедурі;
- має пересвідчитися, що сторони медіації правильно розуміють надану медіатором/медіаторкою інформацію, включно з умовами забезпечення конфіденційності, а також усвідомлюють можливість їхньої відмови від участі в медіації на будь-якій її стадії без пояснення причин;
- не має права розголошувати конфіденційну інформацію щодо медіації та отриману під час медіації, а також не має права використовувати таку інформацію у власних інтересах.

2. До початку медіації медіатор/медіаторка однолітків має поінформувати сторони медіації про те, що вимога щодо збереження конфіденційності не поширюється на інформацію про діяння, які загрожують життю, здоров'ю учасників медіації або третіх осіб.

3. Обов'язок нерозголошення конфіденційної інформації щодо медіації та отриманої під час медіації є безстроковим.

4. Медіатор/медіаторка однолітків забезпечує дотримання принципів добровільної, рівної та активної участі сторін у процедурі медіації та розуміння сторонами умов і наслідків укладання угоди за результатами медіації, діє абсолютно об'єктивно по відношенню до кожної зі сторін, з повагою до процесу медіації.

5. Медіатор/медіаторка однолітків має право відмовитися від проведення медіації на будь-якій її стадії у разі:

- прояву агресії з боку учасника/учасниці медіації по відношенню до медіатора/медіаторки однолітків чи іншого учасника/учасниці медіації у вигляді фізичного чи психологічного насильства, погроз, шантажу тощо;
- прояву стороною медіації намірів, відмінних від примирення чи врегулювання конфлікту (спору), іншої недобросовісної поведінки; явної незаконності дій та домовленостей сторін медіації;
- за наявності інших поважних причин.

6. Медіатор/медіаторка однолітків зобов'язаний/зобов'язана відмовитися від проведення медіації на будь-якій її стадії у разі втрати ним/нею нейтральності та неупередженості.

7. Медіатор/медіаторка однолітків допомагає налагодити комунікацію між сторонами. Медіатор/медіаторка однолітків не висловлює оцінок щодо змісту конфлікту (спору) та його учасників/учасниць і не надає порад щодо його вирішення та не приймає жодних рішень щодо конфлікту (спору).

8. Медіатор/медіаторка однолітків має утриматися від обговорення зі сторонами медіації дій іншого/іншої медіатора/медіаторки.

V. Етичні аспекти популяризації діяльності медіатора/медіаторки однолітків

1. Медіатор/медіаторка однолітків надає учасникам/учасницям освітнього процесу інформацію про переваги ненасильницьких шляхів вирішення конфліктів (спорів), відновних практик у розбудові миру та захисту прав людини; протидії насильству, ґендерній дискримінації та жорстокому поводженню з дітьми.

2. Для потреб популяризації медіації медіатор/медіаторка однолітків може збирати та поширювати знеособлену інформацію про кількість, зміст та результативність проведених ним/нею медіацій, якщо інше не встановлено письмовою згодою на участь у процедурі медіації.

Додаток 6

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС МЕДІАТОРІВ І МЕДІАТОРОК НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕДІАТОРСЬКОЇ МЕРЕЖІ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЛА СТРАДА-УКРАЇНА»

Цей Кодекс було розроблено в рамках діяльності медіаторів та медіаторок Національної медіаторської мережі ГО «Ла Страда-Україна» (надалі «НММ») з урахуванням Закону України «Про медіацію», Європейського кодексу поведінки для медіаторів, Кодексу етики медіатора ГО «Національна асоціація медіаторів України», зарубіжних стандартів і вітчизняної практики діяльності медіаторів/медіаторок.

Метою цього Кодексу є встановлення етичних основ та стандартів діяльності НММ, розвиток єдиної організаційної культури медіаторів/медіаторок НММ.

Виконання та дотримання положень цього Кодексу є обов'язковим для медіаторів/медіаторок НММ, а порушення його норм є підставою для виключення з НММ.

Норми цього Кодексу не скасовують та не замінюють положення чинного законодавства України.

Організації та об'єднання медіаторів/медіаторок можуть вільно визнавати цей Кодекс або брати цей Кодекс за основу при розробці власних етичних стандартів із обов'язковим посиланням на першоджерело та за умови забезпечення дотримання його положень.

1. Загальні положення

1.1. Національна медіаторська мережа Громадської організації «Ла Страда-Україна» (надалі «НММ») – це добровільне об'єднання медіаторів/медіаторок, а також посередників/посередниць (як складова частина НММ), створене Громадською організацією «Ла Страда-Україна» (надалі – «Організація») задля сприяння ненасильницьким шляхам вирішення конфліктів, допомоги сторонам конфліктів знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, розбудові миру та захисту прав людини; протидії насильству, ґендерній дискримінації, торгівлі людьми та жорстокому поводженню з дітьми тощо.

1.2. У цьому Кодексі терміни вживаються в такому значенні:

Національна медіаторська мережа Громадської організації «Ла Страда-Україна» (надалі «НММ») – це добровільне об'єднання медіаторів/медіаторок, які пройшли базову підготовку медіатора/медіаторки за програмою обсягом (тривалі-

стю) не менше 90 год навчання, у тому числі не менше 45 год практичного навчання та/або пройшли навчання базовим навичкам медіатора/медіаторки (медіації) обсягом не менше 48 год до набрання чинності Законом України «Про медіацію» та мають відповідну сертифікацію від ГО «Ла Страда-Україна» й розділяють цінності ГО «Ла Страда-Україна».

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Медіатор/медіаторка – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію.

Сторони медіації – фізичні, юридичні особи або групи осіб, які звернулися до медіатора/медіаторки (медіаторів/медіаторок) чи суб'єкта, що забезпечує проведення медіації, з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору) між ними шляхом проведення медіації та уклали договір про проведення медіації.

Конфлікт – особливий вид взаємодії, в основі якої лежать протилежні та несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, що супроводжуються негативними психологічними проявами.

Медіатор/медіаторка полегшує процес спілкування сторін, допомагає глибше зрозуміти їхні позиції та інтереси, шукає ефективні шляхи вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам дійти згоди. Функції медіатора/медіаторки покликані сприяти сторонам у зустрічній активній поведінці для усвідомлення спільного значення проблеми, у бажанні працювати над проблемою і в пошуку оптимальних шляхів її вирішення.

1.3. За наявності запиту від сторін медіації, що відображається в договорі про проведення медіації, та за наявності у медіатора/медіаторки необхідної компетентності медіатор/медіаторка може проводити медіацію, надаючи оцінку суті конфлікту (спору) та поради щодо шляху його розв'язання. При цьому медіатор/медіаторка в жодному разі не ухвалює жодних рішень з приводу конфлікту (спору).

1.4. Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора/медіаторки, самовизначення та рівності прав сторін медіації.

1.5. Реалізація положень цього Кодексу у діяльності медіаторів/медіаторок не повинна суперечити законодавству України та міжнародним стандартам захисту прав людини.

1.6. На медіатора/медіаторку покладається моральна та правова відповідальність встановлювати та підтримувати найвищі стандарти дотримання ідей миру, будівництва, прав людини, гендерної рівності та прав дитини як усередині, так і поза межами робочого середовища. Завжди реагувати в межах можливостей на випадки порушень прав дитини та дорослих, зокрема жорстокого поводження, експлуатації, торгівлі людьми та дискримінації.

1.7. Медіатор/медіаторка не проводить медіацію між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, стосовно всіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, у випадках торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми, булінгу.

1.8. Медіатор/медіаторка має утримуватися від особистої участі в будь-яких видах діяльності сексуального характеру з особами віком до 18 років; зокрема у купівлі сексуальних послуг з залученням дитини, перегляді, виробництві чи розповсюдженні дитячої порнографії, дитячому секс-туризмі, торгівлі дітьми та будь-яких інших формах експлуатації та порушення прав дитини.

1.9. Медіатор/медіаторка має дотримуватися позиції нульової толерантності до сексуальної експлуатації та наруги відповідно до норм законодавства України, а також вживати всіх необхідних заходів із попередження та реагування на випадки сексуальної експлуатації та наруги.

1.10. Медіатор/медіаторка має підтримувати та поширювати ідеї суверенності України, її незалежності та неподільності.

2. Етичні вимоги до медіатора/медіаторки

2.1. Незалежність і нейтральність.

Медіатор/медіаторка:

- має бути незалежним/незалежною від впливу третіх осіб на процедуру та результат медіації;
- має бути нейтральною особою, яка не є зацікавленою у змісті спору;
- допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори, досягти порозуміння;
- надає сторонам медіації консультації виключно щодо порядку проведення медіації та фіксування її результатів.

2.2. Неупередженість.

Медіатор/ медіаторка:

- завжди повинен/повинна проводити медіацію тільки тих справ, у яких він/ вона може залишатися неупередженим і справедливим;
- має бути неупередженим/неупередженою у ставленні до сторін, фактів, суджень у конфлікті (спорі);
- не має права оцінювати поведінку та погляди сторін медіації за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або порядку проведення медіації.

2.3. Толерантність та недискримінація.

Медіатор/медіаторка має поважати людську гідність учасників/учасниць медіації та виявляти рівну увагу та доброзичливість до сторін медіації. Не може бути привілеїв чи обмежень у ставленні до учасників/учасниць медіації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

2.4. Конфіденційність.

Медіатор/ медіаторка повинен/повинна конфіденційно зберігати всю інформацію, отриману в ході медіації. Будь-яка інформація, конфіденційно повідомлена медіатору/медіаторці однією зі сторін, не повинна передаватися іншій стороні, за винятком випадків, якщо на це є згода іншої сторони або цього вимагає закон. Медіатор/медіаторка має дотримуватися вимог щодо конфіденційності, визначених цим Кодексом.

2.5. Чесність і щирість намірів.

Медіатор/ медіаторка:

- має забезпечити належне інформування сторін про процедуру медіації; прагне в кожному конфлікті (спорі) допомогти його учасникам/учасницям порозумітися та мирним ненасильницьким шляхом знайти взаємоприйнятне рішення конфлікту (спору);
- допомагає сторонам виявити та реалістично оцінити власні інтереси та потреби, а також напрацювати варіанти домовленостей та альтернативи сторін.

2.6. Добровільність і самовизначення медіатора/медіаторки.

Медіатор/медіаторка:

- з власної волі бере участь у медіації в конкретній справі. Загальні етичні передумови участі медіатора/медіаторки визначено розділом 3 цього Кодексу;
- може в будь-який момент відмовитися від участі в медіації;
- самостійно визначає сфери своєї спеціалізації в медіації та форму організації своєї медіаторської діяльності відповідно до вимог законодавства;
- може надавати послуги в комедіації (за участю кількох медіаторів/медіаторок), якщо це потрібно з огляду на складність, специфіку спору, множинність чи гендерний склад сторін, брак власного досвіду медіатора/медіаторки.

2.7. Компетентність медіатора/медіаторки.

Медіатор/медіаторка:

- повинен/повинна бути компетентним/компетентною і мати необхідні знання у сфері медіації;
- дбає про підтримання та підвищення своєї кваліфікації, зокрема шляхом обміну досвідом з іншими медіаторами/медіаторками, участі у супервізії та інтервізії, самоосвіти тощо.

2.8. Етика відносин між медіаторами/медіаторками НММ.

Відносини між медіаторами/медіаторками мають будуватися на засадах взаємної поваги, слідування всім основним принципам етики медіатора/медіаторки, передбачених цим Кодексом.

3. Етичні передумови участі медіатора/медіаторки у медіації

3.1. До надання згоди на участь у процедурі медіації медіатор/медіаторка має пересвідчитися у власній компетентності та здатності зберегти неупередженість.

3.2. Медіатор/медіаторка має відмовитися від участі в процедурі медіації у випадку неможливості зберегти неупередженість, а також у разі конфлікту інтересів.

3.3. За наявності обставин, що можуть вплинути на незалежність, нейтральність або неупередженість медіатора/медіаторки, він/вона має повідомити про них сторони медіації і може проводити медіацію лише за наявності письмової згоди усіх сторін медіації та якщо він/вона впевнений у своїй здатності зберегти незалежність, нейтральність та неупередженість.

3.4. Процедура медіації є добровільною. Ніхто не може примусити сторони скористатися медіацією. Медіація – це добровільний процес, заснований на прагненні сторін досягти чесної та справедливої угоди.

Добровільність проявляється в тому, що:

- жодну сторону не можна примусити до участі в медіації;
- кожен/кожна учасник/учасниця може вийти з процесу медіації на будь-якому етапі;
- згода з результатом процесу медіації є також суто добровільною;
- сторони самі контролюють хід і результати медіації;
- послуги медіатора/медіаторки впродовж усієї процедури приймаються обома сторонами добровільно.

4. Етика поведінки медіатора/медіаторки у медіації

4.1. До початку процедури медіації медіатор/медіаторка:

- зобов'язаний/зобов'язана поінформувати сторони конфлікту (спору) про сутність та принципи медіації, роль, права та обов'язки медіатора/медіаторки та сторін у цій процедурі, право сторін звернутися до фахівців за відповідною консультацією;
- має пересвідчитися, що сторони медіації правильно розуміють надану медіатором/медіаторкою інформацію, включно з умовами забезпечення конфіденційності, а також усвідомлюють можливість їхньої відмови від участі в медіації на будь-якій її стадії без пояснення причин;
- не має права розголошувати конфіденційну інформацію щодо медіації та отриману під час медіації, за винятком випадків, передбачених законодавством і цим Кодексом, а також не має права використовувати таку інформацію у власних інтересах.

4.2. До початку медіації медіатор/медіаторка має поінформувати сторони медіації про те, що вимога щодо збереження конфіденційності не поширюється на інформацію про діяння, які загрожують життю, здоров'ю учасників медіації або третіх осіб, а також на інші випадки, визначені законом чи договором про проведення медіації.

4.3. Обов'язок нерозголошення конфіденційної інформації щодо медіації та отриманої під час медіації є безстроковим.

4.4. Медіатор/медіаторка забезпечує дотримання принципів самовизначення сторін, добровільної, рівної та активної участі сторін у процедурі медіації та розуміння сторонами умов і наслідків укладання угоди за результатами медіації, діє абсолютно об'єктивно по відношенню до кожної зі сторін, з повагою до процесу медіації.

4.5. Медіатор/медіаторка має право відмовитися від проведення медіації на будь-якому її етапі в разі:

- прояву агресії з боку учасника/учасниці медіації по відношенню до медіатора/медіаторки чи іншого/іншої учасника/учасниці медіації у вигляді фізичного чи психологічного насильства, погроз, шантажу тощо;
- прояву стороною медіації намірів, відмінних від примирення чи врегулювання конфлікту (спору), іншої недобросовісної поведінки; явної незаконності дій та домовленостей сторін медіації;
- за наявності інших поважних причин.

4.6. Медіатор/медіаторка зобов'язаний/зобов'язана відмовитися від проведення медіації на будь-якій її стадії у разі втрати ним/нею нейтральності та неупередженості.

4.7. Медіатор/медіаторка допомагає налагодити комунікацію між сторонами. Медіатор/медіаторка не висловлює оцінок щодо змісту конфлікту (спору) та його учасників/учасниць і не надає порад щодо його вирішення (за винятком випадку, передбаченого п. 1.2. Кодексу) та не приймає жодних рішень щодо конфлікту (спору).

4.8. Медіатор/медіаторка має утриматися від обговорення зі сторонами медіації дій іншого медіатора/медіаторки, в тому числі в разі проведення медіації кількома медіаторами/медіаторками (комедіації).

5. Етичні аспекти винагороди та реклами діяльності медіатора/медіаторки

5.1. Медіатор/медіаторка надає сторонам повну інформацію щодо можливих способів оплати та розміру винагороди. Порядок розрахунків визначається в договорі про проведення медіації.

5.2. Медіатор/медіаторка не має права вимагати додаткову винагороду за результат медіації.

5.3. Медіатор/медіаторка має право рекламувати власну діяльність та просувати свої послуги. Реклама медіатора/медіаторки та медіації має бути достовірною і не повинна включати жодних гарантій щодо ймовірних результатів медіації.

5.4. Для потреб популяризації медіації, рекламних і навчальних цілей медіатор/медіаторка може збирати та поширювати знеособлену інформацію про кількість, тривалість, зміст та результативність проведених ним/нею медіацій, якщо інше не встановлено письмовою угодою учасників/учасниць медіації.

**БЛАНК ВЕДЕННЯ КОНФЛІКТНОЇ СИТУАЦІЇ
МЕДІАТОРОМ/МЕДІАТОРКОЮ ОДНОЛІТКІВ**

№ Дата			
Медіатор/медіаторка однолітків № 1 Прізвище, ім'я Засіб зв'язку		Медіатор/медіаторка однолітків № 2 Прізвище, ім'я Засіб зв'язку	
Учасник/учасниця № 1	Прізвище, ім'я	Засіб зв'язку	
Учасник/учасниця № 2	Прізвище, ім'я	Засіб зв'язку	
Про що конфлікт/спір _____ _____			
З правилами та принципами медіації ознайомлені, гарантуємо їхнє дотримання.			
Учасник/учасниця № 1 Так _____ Ні _____		Учасник/учасниця № 2 Так _____ Ні _____	
Чи було досягнуто домовленості? Так _____ Ні _____			
Місце для фіксації домовленостей, якщо про це погодились учасники/учасниці _____ _____ _____			
Учасники/учасниці вважають ці домовленості взаємоприйнятними.			
Учасник/учасниця № 1 Підпис	Дата	Учасник/учасниця № 2 Підпис	Дата
Медіатор/медіаторка однолітків № 1 Підпис	Дата	Медіатор/медіаторка однолітків № 2 Підпис	Дата
Місце для фіксації стану виконання домовленостей (заповнюється через деякий проміжок часу) _____ _____ _____			

Додаток 8

**БЛАНК ПОПЕРЕДНЬОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) ЗУСТРІЧІ
МЕДІАТОРА/МЕДІАТОРКИ ЗІ СТОРОНОЮ КОНФЛІКТУ³⁶**

Ім'я, прізвище медіатора/медіаторки однолітків

_____

Ім'я, прізвище сторони: _____

Дата зустрічі: _____

1. Стислий опис ситуації, предмет спору

_____
_____
_____

2. Для вирішення конфліктної ситуації

2.1. Я пропоную:

_____
_____
_____

2.2. Я очікую від (другої сторони конфлікту)

_____
_____
_____

3. Прийняті можливі рішення:

_____
_____
_____

Дата _____ **Дата** _____

Підпис сторони _____ **Підпис медіатора/
медіаторки** _____

³⁶ Бланк заповнюється у разі, якщо конфлікт вирішується під час попередніх зустрічей. Медіатор/медіаторка на свій погляд може доопрацювати форму бланку та внести зміни.

